CARTEA A IV-A

MELPOMENE

*NOTIŢĂ ISTORICĂ*

*În bogăţia de fapte, multiple şi diverse, care, constituie conţinutul cărţii a IV-a, două mari evenimente ies în relief: expediţia lui Dárius împotriva sciţilor şi expediţia, lui Aryandes, satrapul Egiptului, împotriva Barcei.*

*Ce loc ocupă aceste evenimente, în aparenţă fără legătură cu războaiele medice, în ansamblul operei?*

*Potrivit, planului lui Herodot de a prezenta drumul perşilor în cucerirea lumii, antice, cunoscute atunci, până la ciocnirea lor cu grecii, prezenţa acestor evenimente în istoria dintre greci, şi „barbari" este justificată; ele fac parte din aceleaşi acţiuni întreprinse de perşi în vederea extinderii cotropirilor teritoriale 1.*

*Prima, parte a cărţii (capitolele I-CXLIV), denumită în limbajul lui Herodot,* SkoOixol Xóvot – *„istorii scite", conţine o serie de fapte, grupate în jurul campaniei perşilor împotriva sciţilor din nordul Mării Negre.*

*L*

*Cine sunt aceşti sciţi ameninţaţi de oastea lui Dárius? În mileniul al II-lea î.e.n., documentele înregistrează o stră „are de populaţie din Asia Centrală spre apus; pe la 1600 î.e.n., încep migraţiile arienilor iranieni care, pornind din mijlocul Asiei, se îndreaptă Mai întâi spre Mesopotamia, Syria, Asia Mică, unde scrierile cuneiforme îi atestă, din secolul al XV-lea î.e.n. – apoi, prin nordul Mării Caspice, spre stepa din sudul Uniunii Sovietice de azi-Această mişcare de populaţie spre vest aduce un grup de iranieni în sud-estul şi nordul Mării Negre, unde istoria îicunoaşte sub numele de sciţi*

*Deşi sosiţi anterior, sciţii sunt atestaţi de resturile arheologice în sudul teritoriului de azi al U.R.S.S. abia din secolul al VII-lea*

V «i lini» 3 la un elistă carte.

2 Vezi şi notele 5 şi 12 În accnsif» curte. Despre miginca etnica a sciţilor. veri şi *Uunân universala,* vol. II,

p. 132.

— Herodot – Istorii, vil. J

F. VANŢ

*Î.e.n. răspândirea lor în Europa răsăriteană, până în Tracta, se termină în secolul* di Vi-*Lea î.e.n.*

*Pe vremea Lui Herodot, sciţii ocupau tui vasi teritoriu în nordul Mării Negre, de la gurile Dunării putu pe cursul inferior al Bugului, şi >de la Nipru până la Marea Azov*[1].

*Înainte de venirea sciţilor, regiunea nord pontică, cuprinsă între Dunărea de Jos. Nistru, Don şi Cuban, era ocupată de cimmerieni*[2], *care se aflau pe aceste neleaguri probabil din secolul al XVI-lea î.e.n. La sosirea sciţilor – împinşi la rândul lor de massageţi spre vest, peste fluviul Araxes – cimmerienii, dezbinaţi, s-au măcelărit între ei, apoi şi-au îngropat pe malurile Nistrului morţii căzuţi*[3]. *Urmele cimmerienilor în regiunile pontice au fost atestate până târziu în toponimie*[4].

*Începând din secolul al VII-lea î.e.n., valurile de sciţi din nordul Mării Negre s-au răspândit spre apus, unii prin nordul Carpaţilor spre actuala pustă ungară, alţii prin Carpaţii răsăriteni, pătrunzând în Transilvania de sud, între Mureş şi Olt, poate până spre Munţii Apuseni, alţii, în sfârşit, prin Muntenia, Oltenia, Banat, până spre Marea Adriatică e.*

*Pentru infiltrarea sciţilor spre vest servesc drept mărturii numeroasele date arheologice. Agatârşii, despre care Herodot spune că locuiau la izvoarele ríului Maris (Mureş)* [5] *că practicau obiceiuri în parte tracee, în parte scite sunt rămăşiţele valului de schi desprins în secolul ai VII-lea î.e.n. de cei de pe Nipru, val stabilit în Transilvania*

1 Vezi Istoria universală, voi. Ti, p. 129.

2 Herodot, op. cît., cartea a IV-a, cap. XT XII. Ve*» nota 6 Iu atecaşi rarte.

3 Ibi/lctn.

4 Ibidem, cap. XII.

5 Op. cu., cap. XLVin.

*şi tracizat deja pe vremea lui Herodot*[6].

*Sciţii nordpontici, în preajma expediţiei lui Darius, erau organizaţi în patru marii triburi*: *sciţii nomazi* voadf Seţ).

NOTIŢA istorică, cartea a IV-a *nomazii, regali* C°t 3 xlâc Aeão) J, *sciţii agricultori* (ot yewpyoi *şi sciţii plugari* (o*t ăpo Tvjpeţ*) [7]. *Cercetătorii moderni înclina să considere numai pe sciţii nomazi.ca sciţi adevăraţi veniţi din Asia, iar triburile sedentare* (*agricultori şi plugari*), *drept băştinaşi de origine etnică diferită, peste care s-au suprapus triburile năvălitoare, asimilându-le. Organizarea societăţii* ¡*scite din timpul lui Herodot se afla în stadiul uniunii de triburi sub forma democraţiei militare, pe baza căreia se năşteau treptat condiţiile de formare ale unui stat de tip sclavagist – ale viitorului stat centralizat al ljti Albeas* (*secolul al IV-lea î.e.n.*).

*Sciţii năvălitori au adus cu ei o cuUAiră malrială avansată. Herodot relatează în cartea a IV-a că sciţii plugari cultivau grâujşjpenti. u-vtnz. are*; *comerţul se făcea probabil prin intimedud ieciior. Săpăturile arheologice, în special din marea gorodişte-Kjwisnka* (*aproape de Nicopole*) *au scos la iveală seceri de fier şirtşâiiţe, care dovedesc gradul de dezvoltare a agriculturii din acea vreme. Oasele găsite în morminte, oase de vite cornute, mari şi mici, de cai şi de păsări, vorbesc despre creşterea animalelor, preocuparea de căpetenie a sciţilor nomazi.*

*Locuinţele sciţilor sedentari constau din colibe de lut, din care s-au păstrat câteva resturi. Sciţii nomazi şi regali îşi duceau viaţa, în căruţe acoperite cu coviltire, cu patru sau şase roţi, împărţite în două sau trei mici încăperi şi trase de două-trai perechi de boi fără coame. Femeile şi copiii trăiau mai mult în aceste căruţe, în timp ce bărbaţii le însoţeau călare pe cai.*

*Înfăţişarea şi îmbrăcămintea sciţilor sunt cunoscute din reprezentările de pe vasele de altr şi de argint găsite*

---

6i a Vezi şi nota 25 ia această carte.

7 Vezi notele 67, 75, 61 şi 56 la cattea de ia^ă. piecum şi Istoria ¡tni-versală, vnl. ti, pp. 130 şi urm.

*în morminte. Herodot exagerează caracterul războinic al sciţilor.*

*Deosebirile de inventar* dintre *morminte – unele atragane sunt foarte bogate în obiecte, altele, în schimb, sunt cu totul lipsite – constituie o mărturie asupra procesului destul de avansat de diferenţiere socială. Cu toate acestea, pe vremea lui Herodot, prizonierii de război se pare că nu erau păstraţi, ci vânduţi în afara ţării; sclaoig. În Sciţia propriu-zisă, se afla în forma ei patriarhală.*

*Religia sciţilor este cunoscută în special din relatările lui Herqdnt. Ca o trăsătură particulară a religiei, scite este aFsenţa templelor, a unei caste speciale de preoţi fi a reprezentărilor antropomorfe despre zei. Zeul războiului era personificat, după cum arată Herod. ot, printr-un pumnal încovoiat înfipt în pământ. Încercarea lui Herodot de a găsi corespondenţe ale zeilor greci în religia scită este cu totul greşită\inireaga cultură materială a sciţilor se bazează pe o b? 7 gată prelucrare a fierului. Meşteşugul topirii metalelor şi al fierăriei, tipurile de ceramică scitica* şi, *în special, prelucrarea meta*lelor *preţioase din care îşi făceau podoabe ce se remarcau prin stilul animaliertipurile de arme şi de harnaşament, precum şi ritul înrnormântăruor în curgane căptuşitecu piatră şi bârne au imprimat culturii materiale scite un specific atât de pronunţat, încât cultura scită a făcut o adevărată (tppcă-Influenţa exercitată asupra populaţiilor vecine, ca alazoni, cattipizi, auhaţi, catiari, paralaţi, neuri, melanhleni, budini, geloni* etc., *a fost atât de mare, încât tradiţia a legat pentru totdeauna existenţa acestor populaţii de numele sciţilor.*

*Ţinându-se seama de neamurile vecine cu sciţii.,* *enumerate de Herodot,* şi de *mărturiile descoperirilor arheologice, s-a constatatexistenţa a Patru zone de cultură materială, în epoca scită, în Europa-tăsăriteaiia: zona culturii materiale de a tivostepă a Moldovei, Ucrainei, R.S.F.S. Ruse} reprezentate de triburi de origine diferită; zona culturii materiale de stepă propriu-zis scită, pe Bugul*

*inferior, Niprul inferior şi stepele Mării Azov, reprezentată de sciţi nomazi şi cultivatori ai pământului; Zona culturii materiale a triburilor xindo-me. ot. ice din regiunea Cub an şi partea răsăriteană a Mării Azov, unde se simte pătrunderea treptată a sarmaţilor (secolele lâl-lî! c.n.) şi zona* culturii *materiale a sarmaţilor, în stepele de lângă Urali şi Volga. Toate aceste zone de cultură aveau elemente comune, datorită legăturilor istorice dintre ele.*

*Expediţia lui Darius împotriva sciţilor din nordul Pontului Euxin a avut loc în jurul anului 514 î.e.n. Aşa cum este povestită de Herodot, expediţia s-a desfăşurat în cursul unei singure veri în care oastea persană a cutreierat teritoriile populaţiilor scitice şi nescitice dintre Dunăre şi Volga, pe un spaţiu a cărui străbatere ar necesita, cu mijloacele de atunci, ani întregi Acest fapt fi stârnit multe discuţii printre. Învăţaţi; veracitatea naraţiunilor lui Herodot. În legătură cu* acest *itinerar în fantastic a devenit pentru specialişti, subiect de discuţii şi de controverse.*

*Unii critici au socotit întreg pasajul din Herodot în care este vorba de campania scită, cu totul fără noimă, susţinând nu numai absurditatea relatărilor lui, dar negând şi eventuala intenţie a ha Darius de a parcurge un asemenea drum*[8].

*În sprijinul acestei teze, alţi învăţaţi au demonstrat că pentru expediţia lui Darius nu există decât. izvoare greceşti, care au putut falsifica datele, ţinând seama că perşii erau pe atunci duşmanul cel mai de temut, al Elladei, că rândurile 21 – 50 din coloana a V-a a inscripţiei rupestre de la Be bis tun nu se referă la campania scită, ci la expediţia lui Darius împotriva saccilor din răsăritul Mării Caspice.*

*Contrar acestor păreri, cei mai mulţi oameni de ştiinţă au recunoscut că această expediţie constituie un fapt care s-a petrecut în realitate şi încearcă să aducă*

---

8 Despre expediţia lui Darius împotriva sciţilor, vezi R. H c n n i II g, Darius Veldzttg im Skythenlrtitd (514 v. Chi:.), în „Terra? Tncogmto.e", V, J.eideru 1936. Vezi şi nota 3 la curtea a IV-n.

*unele precizări faţă de fehd în care este relatată campania de Herodot.*

*Astfel, unii considerând imposibilă parcurgerea unui teritoriu atât de vast în timpul unei singure veri, rectifică pe autorul grec, susţinând. că expediţia nu s-a extins asupra spaţiului uriaş indicat de Herodot, ci că e. a s-a mărginit la ţinuturile, dintre Dunăre şi Nistru.*

*hi sfârşit, alţii*[9] *socot nu numai că expediţia lui Dar ins a avut loc, dar că ea s-a soldat chiar cu succes, oprind expansiunea sciţilor spre sud şi vest şi fixând imperiului persan o graniţă sigură pe Dunăre.*

*Astăzi, în general., se crede că naraţiunea lui Herodot în legătură cu subiectul în discuţie conţine un stmbure de adevăr. Fie că expediţia a durat mai mult decât o vară, fie că ea a avut un câmp da bătaie midt mai restrâns decât cel descris de Herodot, prezenţa lui Darius în nordul Mării Negre şi urmărirea sciţilor \sunt considerate fapte reale, acceptate aproape de toţi oamenii de specialitate.*

*În legătură cu scopul urmărit de Darius în această campanie, s-au iscat de asemenea discuţii. Unii au văzut în expediţia scită o măsură de prevedere, asigurarea spatelui frontului în vederea atacului îndreptat împotriva Elladei; alţii au considerat campania ca o acţiune de intimidare, alţii ca o acţiune cu scop comercial pentru obţinerea controhdui asupra bazinului pontic şi, în sfârşit, o cdmpanie de sine stătătoare dusă în cadrul politicii expansioniste a statului ahemenid. Adevărul, în această privinţă, este greu de precizat. Toate motivele luate în discuţie pot fi socotite ca egal valabile şi poate toate au contribuit la determinarea „marelui rege” să-i atace pe sciţi*[10].

*În drumul său până la Dunăre, Darius a supus toate populaţiile care i-au stat în cale. Printre acestea se numără*

---

9 M. Hotlowtzcw, Iranums and GreAcks hi South Rnr.ua, Oxfui:d, 1922, pp. 84 şi urm., ţi R. V u I p e, Wstaire ancietmie de ta Q(ibfQnd}a, tfucu-re5ti, 1938, pp. 52 -53.

10 Vefci ţi nota 3 la cartea a IV-a.

*şi geţii, „cei mai viteji dintre traci"*[11].

*Cunoştinţele lui Herodot despre strămoşii noştri sâni foarte sumare. Olbiopolitanii „care i-au furnizat informaţiile, nu ştiau prea mult despre locuitorii de pe valea Istrului. Singurii greci care ar fi putut procura istoriografului date mai ample despre locuitorii de pe malul stâng al Dunării ar fi fost cei din Histria. Dar Herodot nu a vizitat această colonie pontică. Din această cauză, el nu cunoştea decât pe geţii dintre Dunăre şi Balcani, „înainte de a ajunge la Istru – relatează autorul * – [Darius] îi supune mai hitâi pe geţii care se cred nemuritori". – „Regiunile de dincolo de Istm – spune el în altă parte – sunt stăpânite de albine", din pricina cărora nu poţi să pătrunzi în acele locuri.*

*Cu multă vreme înaintea lui Herodot, în nordul Dunării locuiau daco-geţii, triburi trace care au populat Dacia începând din epoca bronzului; se pare că ei erau organizaţi într-o formă prestatală compusă din uniuni de triburi care se aflau în stadiul dejnocraţiei militare, având în frunte un rege fi o reşedinţă întărită numită* dava; *ocupaţia lor de căpetenie era creşterea vitelor şi agricidtura. De asemenea, apicultura era foarte răspândită; cunoşteau şi prelucrarea metalelor, iar legăturile comerciale cu grecii din coloniile dobrogene constituiau cele mai sigure cai de pătrundere a civilizaţiei eline*[12]*. Se pare că au avut şi unele cunoştinţe în legătură cu scrisul* [13]*. În privinţa organizării armatei. un rol de seamă l-a jucat influenţa scită.*

*Nu numai Herodot, dar nici alţi scriitori antici nu ştiau mai mult despre vechii locuitori ai Daciei. Cel care a lăsat primele ştiri precise despre regatul geţilor din nordul Dunării a fost Ptolemeus al lui Lagos, viitorul rege al Egiptului i.*

*lixpediţia lui Darius împotriva sciţilor s-a încheiat –*

---

11 H e r o d o t, op. cît., cartea » IV-a, cap. XC,IIT.

' Cartea s JV-a, cap. ^QJI,

12 Vezi V. Pâr van, Geticii, II ţi Istoria ttn'wersalä, vol. II, p. 128.

13 C. Daicoviciu, Dacii au cunoscut scrisul, în „Flacăra", ns. 1, 1958.

*aşa cum relatează Herodot – cu eşecul perşilor. Lăsând în urmă echipamentul greu, oamenii sleiţi de puteri şi animalele de povară, Darius s-a grăbit să ajungă cât mai repede la podul de vase de peste Istru. Sciţii s-au ţinut pe urmele perşilor, încercând să le taie retragerea. O dată fluviul trecut, Darius a traversat Tracta, făcând un popas la Sestos în Chersones, de unde el, cu o parte din oştire, s-a întors în Persia, iar o altă parte a lăsat-o în Europa sub comanda generalului Megâbazos.*

*Acestea shzt ultimele evenimente ale campaniei scite relatate de Herodat. Dacă \exprimă sau nu adevărul ele au stârnit de asemenea mari dezbateri între cercetătorii moderni. Azi, majoritatea învăţaţilor consideră datele furnizate de Herodot în privinţa sfârşitului expediţiei scite conforme cu realitatea.*

*Concomitent cu evenimentele no) d-pontice, are loc expediţia lui Aryandes, satrapul persan din Egipt, împotriva Barcei, colonia greacă de pe coasta TJbyei.*

*În jurul acestei expediţii, Herodot grupează toate faptele povestite în partea a doua a cărţii, (capitolele CX. LV-CCV). Cum evenimentele din această secţiune a cărţii au drept câmp de desfăşurare Lihya, ele sunt cunoscute în cuprinsul operei sub numele \ de* Ai puxrjî, Xoyoi *„istorii libyene”.*

*Încă din timpurile străvechi, corăbierii greci, pornind din Pelopones, au atins coasta nord-africană. Încă din secolul al VIII-lea î.e.n. insula Plateea (azi Bomba) a început să fie populată de greci. În 639 î.e.n., un grup de dorieni, majoritatea din insula Thera, parte din Rbodos, au debarcat pe coasta de nord a continentului african, statornicindu-şi aşezările lângă un izvor ce ţâşnea dintre două coline. Numele izvorului era Cyra, iar colonia care s-a întemeiat atunci a căpătat, numele de Cyrene, după numele izvorului. Aşa s-a născut vestita Cyrene, care ia jucat un mare rol în istoria grecilor din Libya. Numele întemeietorului coloniei, a fost Batios, în limba localnicilor însemnând „rege’s, iar al fiului său, Arkesilaos. După aceşti întemeietori ai cetăţii, toţi regii, care au ajuns în*

*fruntea Cyrenei s-au numit Battos sau Arkesilaos.*

*Pe timpul lui Battos al II-lea,* c. *yrenienii au ajuns în conflict cu libyenii; venind noi şi noi colonişti greci, şi neajungându-le pămătuul, locuitorii oraşului Cyrene s-au extins şi asupra terenurilor vecine libyene. U-byenii, în frunte cu Adicran, nemulţumiţi de fapta cyremenilor, au cerut ajutorul lui Apr ies. faraonul Egiptului. În lupta dintre cyrenieni şi libyeni, care a avut loc în 571/570 î.e.n. la Irasa's, armata egipteană a suferit o înfrângere, fapt care a adus mare prestigiu cetăţii greceşti. Mai târzm, relaţiile de duşmănie dintre egipteni şi cyrenleni s-au schimbat; se povesteşte că faraonul Amasis a legat prietenie cu cyrenienii, aducându-şi de ia. l chiar o soţie, pe Ladike.*

*ha rândul ei, Cyrene a întemeiat o altă colonie, cu numele Barca, pe timpul lui Arkesilaos al II-lea, în urma unor certuri fraterne din familia conducătoare*[14]*. împotriva acestei cetăţi va porni Aryandes cu oaste.*

*Pe timpul lui Battos al III-lea, la Cyrene începe să se afirme tot mai mult pe teren politic o partidă democratică sclavagistă, hi lupta, să pentru îngrădirea prerogativelor regale, a adus un legiuitor din Mantmeea. pe Demonax, care a delimitat autoritatea regelui, a împărţit populaţia în trei triburi*[15]*, trecând o bună. parte din drepturile regelui, pe seama adunării poporului.*

*Dar pe timpul iui-Arkesilaos al III-lea, care nit era mulţumit. de constituţia lui Demonax,* s-a *iscat un mare conflict între rege şi cetăţeni.* În urmă. *unor acte de violenţă comise, Arkesilaos s-a refugiat, la socrul său, la Barca, dar a fost ucis* de *barceeni. Marna sa, Pheretima, ca să se răzbune pe locuitorii oraşului Barca pentru uciderea fiidui său, a recurs la ajutorul satrapului Aryandes.*

*Campania împotriva Bar cei, contrar celei din Sciţia, s-a încheiat cu dezastrul celor atacaţi: barceenii, înfrânţi, au fost deportaţi. aproape de marele rege, dându-li-se spre*

---

14 Vezi rri'nstă ciutc, cap. CLX.

15 Ibidcrv, cap. CLX—CLX I.

*aşezare ţinuţid Bactriana.*

*Expediţia lui Aryandes a fost îndreptată împotriva unei singure cetăţi şi, în aparenţă, fiind solicitat. E sigur însă că satrapul Egiptului n-a întreprins expediţia fără încuviinţarea „marelui rege". Speranţele nutrite de perşi – după. etan remarcă Herodot1 – au fost să-şi extindă stăpânirea şi la vest de Egipt, asupra Libyei.*

*De ce totuşi perşii s-au mulţumit să pedepsească Barca şi n-au înaintat în Libya, Herodot nu spune nimic în acest sens. Vaga aluzie făcută* de *„Herodot la slăbirea oştirii persane, pe* t". VAN'V

*urmele căreia se luaseră libyenii, bărţuind-o şi pricinuindu-i pagube, ne îndreptăţeşte să credem că au existat motive serioase pentru care expediţia s-a încheiat aci şi cu acest rezultat.*

*În mijlocul relatării conflictului dintre barcceni.vi Pberetima, ajutată de perşi, Herodoi intercalează treizeci şi trei de capitole (CLXVII-CC) în <care descrie populaţiile din Libya, aşa cum în expediţia scită le descrisese pe cele din Sciţia.*

*Majoritatea faptelor cuprinse în cartea a IV-a sunt culese de Herodot în timpul călătoriilor sale prin Samos, Byzantion, Calcedonia, Sestos, Perintbos, Apollonia, Olbia, Cyrene. Dacă a avut, în special pentru datele geografice şi etnografice, şi anumite izvoare scrise, azi nu se ştie nimic sigur. Fragmentele neînsemnate rămase din opera lui Hecataios din Milet nu ne permit să constatam în ce măsură s-a servit în compunerea cărţii a IV-a istoricul nostru de lucrarea acestui logograf! Pentru toate aceste fapte, Herodot rămâne până azi cel mai ¡preţios izvor antic, în care, pe lângă bogăţia informaţiilor, găsim şi farmecul unui mare* şi *talentat povestitor.*

D.pă căderea pionului Darius porni cu oaste împotrâva sciţilor2. Cum Asia avea o populaţie întlomoare şi aici se îngrămădeau bogaţii unaşe Darius fa cuprins de Dorin L de a i pedepsi3 pe sciţi, «ub cuv-l căci cei dintfi, începuseră vrăjmăşia când au năvălit în Media şi i-au doborât în luptă pe cei cate li s-au împotrivit. Dupacum am

arătat mai înainte sciţii au stăpânit Asia de sus e vreme de douăzeci şi opt de ani. Ei au năvălit în Asia, urmarându-i, pe cimmerieni şi an pus capăt domniei meilor cate, înainte de sosirea sciţilor, fuseseră. stăpânii Asiei.

Pe sciţii care trăiseră dou-eci şi opt de ani departe de casă şi care s-au înturnat după atâu amar de vreme, i-a aşteptat o încercare tot atât de grea ca şi cea din Media 7; ei au dat peste o oaste; destul de numeroasă, ieşită întru îmbimpinarea lor Pasămite, nevestele sciţilor, fiindcă bărbaţii le-au fost, plecaţi de acasă vreme îndelungată, începuseră să trăiască cu robii 8] Dr!

III Aşadar, din aceşti robi şi din nevestele [sciţilor] a răsărit un tineret rare, dopă ce şi-a aflat obârşia, s-a ridicat împotriva sciţilor ce se întorceau de la mezi. Mai întâi au îngrădit ţinutul, săpând un şanţ lat10 care se întindea de la muncii Taurjei până la lacul Meoris pe uude este cel mai lat; apoi, ţinând piopt sciţilor care căutau să pătrundă aici, s-au luptat cu ei. Cum se tot încăierau mereu şi sciţii nu erau în stare să-i dovedească, unul din ei a vorbit aşa: „Bărbaţi sciţi, ce-avem noi oare de făcut? Dacă ne luptăm cu robii noştri şi ne ucid ci, ne împuţinăm, iar dacă-i omortm noi pe ei, pe viitor vom stăpâni peste mai puţini. Acuma, cred că ar fi nimerit să lăsăm suliţele şi săgeţile şi, luând fiecare în mână biciul calului, să ne apropiem de ei. Ari ta timp cât ne vedeau cu arme, se socoteau deopotrivă cu noi şi din părinţi deopotrivă. Gând însă or să ne vadă cu biciul 111 mină în loc de arme, dăindu-şi seama că ne sunt sclavi. şi <pătrunzându-se de acest lucru, nu vor mai arăta împotrivire”.

IV Ascultând aceste cuvinte, sciţii au făcut întocmai. Ceilalţi, înmărmuriţi de ce se petrocoa, uitară de luptă şi dădură bir cu fugiţii. Aşa: au domnit sciţii peste Asia şi, alungaţi de mezi, s-au întors iarăşi în ţara l-ot în acest fel. Iată pentru ce Eteri, us, dornic să se răzbune, a început să strungă oaste împotriva lor.

plare, fraţii mai mari s-au înţeles între ei să-i lase întreaga împărăţie celui mai tânăr.

VT Din Lipoxais se trag acei sciţi care se cheamă

auhaţi; clin cel mijlociu, Arpoxais, cei cu numele de catiari şi transpieni; iar din cel mai bânăr dintre ei, regele lor, cei care se numesc. paralaţi10. Cu toţii la un loc poartă numele de *scoloţi*, după numele unui rege de-al lor. *Sciţi* le-au zis elenii.

*VII* Aşa povestesc sciţii despre obârşia lor; deci rid s-au ivit ei pe pământ, anume de la Tărgitoaos, întâiul lor rege, îşi până la venirea lui Darius în ţinuturile lor, sunt cu totul nici mai mult, nici mai puţin de o mie de ani 17. Iar aurul acesta sfânt II păzesc cu străşnicie sciţii regali şi în fiecare an se apropie de el, căutând să-l îmblânzească prin jertfe mari. Dacă cel care are în paza lui aurul sfânt adoarme sub cerul liber, în ziua sărbătorii, sciţii îi prezic că nu va apuca sfârşitul anului. Pentru primejdia prin care trece i se dăruieşte atâta pământ cât poate înconjura călare într-o singură *zi ls*.

Fiindcă împărăţia era întinsă, Colaxais a împărţit-o în trei, pentru cei trei fii ai lui, Una din părţi, tocmai cea în care se păstrează aurul sfânt, a potrivit-o să fie cea mai mare. Sciţii mai. spun că ţinuturile dinspre vântul de miazănoapte, aflate deasupra locuitorilor din sus de această ţară, nu e cu putinţă să le vei-i sau să pătrunzi prea departe în ele din pricina fulgilor împrăştiaţi pe aici; căci şi pământul şi văzduhul este plin de pene 13 care îţi întunecă vederea.

de leu şi a adormit. În vremea asta, iopele de la carul lui, care păşteau deshămate, s-au făcut nevăzute printr-o numine cerească.

IX Când s-a deşteptat, Heracles a început să şi le caute şi, străbătând toate coclaurile, a ajuns în cele din urmă pe pământul numit Hylaia 2S. Aici el a dat într-o peşteră peste o făptură jumătate fată, jumătate viperă23: de la biuu, în sus era femeie, iar de la brâu în jos, şarpe. Văzând-o şi minunându-se, H craci ei a întrebat-o dacă nu cumva i-a văzut iepele rătăcite. Ea i-a răspuns că într-adevăr iepele se află la ea, dar că n-are de gând să i le dea înapoi mai înainte de a se împreună cu ea. Învoindu-se pentru acest preţ, Heracles i-a fost bărbat. Femeia însă

amâna mereu să-i înapoieze iepele, vrând să trăiască cu Heracles cât mai multă vreme, iar el ardea de nerăbdare să şi le ia şi să plece. Până la urmă, dându-i-le, i-a apus: „Iepele acestea rătăcite până aici eu ţi le-am scăpat, iar tu m-ai răsplătit: cu tine am zămislit trei feciori. Învaţă-mă acum ce trebuie că fac cu ei când vor ajunge mari, să-i aciuiez oare pe aici (unde» în eu stăpâna locurilor) sau că-i trimit la tine?” Aceasta l-a întrebat ea pe Heracles, la care, spun sciţii că el ar fi răspuns: „Când vei vedea copiii ajunşi la vârsta. bărbăţiei, n-ai să greşeşti dacă vei face acestea: pe acela dintre ei pe care-l vei vedea îninizând a-a acest arc, şi încingându-se cu cingătoarea aceasta în chipul următor, pe acela să-l faci moşteanul locurilor. Dar pe cel care nu va trece de încercările ce ţi le las în seamă, să-l izgoneşti din ţară. Dacă mă vei asculta, de mare bucurie ai să ai parte, şi vei împlini şi poruncile rudei:

X Atunci, întinând unul din arcuri (pentru că până în acea vreme Heracles purta două), şi arătându-i cum se prinde cingătoarea, Heracles i-a dat [femeii] arcul şi cingătoarea care avea în vârful cataramei o cupă de aur 24, iar după cei le-a dat, a plecat. Ea, când copiii pe care i-a născut au ajuns bărbaţi, le-a dat următoarele nume: unuia din ei Agathyrsos, următorului Gelonos, iar celui mai tânăr Skythes 2B. Aducându-şi atunci aminte de povaţa [lui Heracles], a săvârşit cele poruncite de el. Doi dintre copiii ei, Agathyrsos şi Gelonos, neizbutind să treacă încercarea la care au fost supuşi, au plecat din ţară, alungaţi fiind de mama lor; în schimb, cel mai tânăr dintre ei, Skythes, trecând-o cu bine, a rămas pe loc. Din Skythes, fiul lui Heracles, se trag regii de totdeauna ai sciţilor, iar după cupa de la brâu, până şi azi sciţii poartă cupe la cingăcoriae. Ca Skythes să rămână [în ţară] a uneltit chiar mama lui. Acestea le povestesc elenii care locuiesc în Pont27.

*. XI-Mai umblă şi o altă poveste care este aşa; de când am auzit-o, acesteia îi dau cel mai mult crezare: sciţii nomazi, care-şi au leagănul iau Asia S8, împinşi prin lupte de massageţi, şi-au strămutat balaşurile, trecând peste

fluviul Ataxes 00 pe pământul cimmerian 30; într-adevăr, pănuântul locuit astăzi de sciţi se spune c-ar fi fost înainte vreme al cimmerienilor. La sosirea sciţilor, cimmerieni, cum se abătea asupra lor o oaste mare, s-au adunat să se sfătuiască. Dar părerile lor au. fost împărţite şi amândouă sprijinite cu tărie; cea mai nimerită era a regilor31; părerea poporului era că ar.fi mai cuminte să părăsească locul şi că n-ar trebui să-şi primejduiască viaţa ţinând piept puhoiului; dimpotrivă, regii credeau de cuviinţă să lupte pentru ţară cu năvălitorii, Dar ascultare n-au vrut să dea nici poporul regilor nici regii poporului. Poporul hotărâse să-şi părăsească ţara fără împotrivire, lăsând-o pe mâna duşmanului; regii însă au găsit că e mai bine să-şi afle hodina după moarte în glia strămoşească şi să nu fugă cu poporul, punând în cumpănă bunătăţile de care se bucuraseră aici faţă de câte neajunsuri vor avea de îndurat dacă fug din ţară.

După ce au luat această hotărâre, [regii] împărţindu-se în două tabere, deopotrivă la număr, s-au pornit să se bată unii cu alţii. Şi, omnnindu-se toţi între ei, gloata cimmerienilor i-a îngropat lângă fluviul Tyras 38 (unde încă se mai poate vedea mormântul lor). După ce i-au înmormântat, poporul a. părăsit ţinutul. Sciţii, când au intrat, au ocupat ţara pustie.

XTT. Până acuma se mai aflǎ în Sciţia ziduri cimmeriene33 „trecători” cimniericne34, ba şi un loc cu numele de Cimmeria, precum şi aşa-numitul Bosforul Cimmerian 3, 5. Se vede că ciinmerienii au fugit în Asia de răul sciţilor 36 şi s-au aşezat în promontoriul unde se aflǎ astăzi oraşul grec Sinope Tot atât de limpede e şi faptul că sciţii, urmărindu-i, s-au pomenit pe pământul Mediei, rătăcind drumul –, cimmerienii fugari s-au ţinut într-una pe lângă coasta mării, iar sciţii i-au urmărit având mereu Caucazul hi dreapta, până când, abătându-se spre inima uscatului, au pătruns pe pământul mezilor Tată, prin urmare, o altă poveste răspândită deopotrivă şi la eleni şi la barbari.

XIII Aristeas M însă, fiul lui Caystrobios, un bărbat

din Proconnesos 40, şi poet epic, povestea că, îndrumat de luminile lui Plioibos, a ajuns până la issedoni 41, că mai. sus de isisedoni locuiesc arimaspii i2, nişte oameni cu un singur ochi, iar mai sus de ei se află griffonii, paznicii aurului 43; dincolo de griffoni locuiesc hyperboreii44 care se întind până la mare; toţi aceştia, afară de hyiperbnrei, începând cu arimaspii, s-au tot ridicat împotriva vecinilor lor şi astfel is-edonii au fost goniţi din ţară de arimaspi, sciţii de issedoni, iar cimmerienii, care locuiau la marea de miazăziiH, împinşi de sciţi, şi-au părăsit ţara.

Astfel, nici Aristeas nu se potriveşte cu sciţii când e vorba de ţara aceasta.

XIV Ani arătat de unde era Aristeas, poetul care a vorbit despre aceste infiâmplări. Acum vui povesti legenda pe care am auzit-o despre el în Proconnesos şi în Cyzicos 4 e. Se zice că Aristeas, care nu era mai prejos, ca neam, faţă de niciunul din cetatea lui, intrând în atelierul unui piuar, la Proconnesos, s-a săvârşit din viaţă; piuarul, închizându-şi atelierul, a plecat să ducă vestea neamurilor mortului. Când s-a răspândit în cetate vestea că Aristeas ar fi murit, sosi, spre tăgiada celor ce se spuneau, un om din Cyzicos, venind din oraşul Artake 47, spunând că l-a întâlnit pe Aristeas intrând în Cyzicos şi a stat de vorbă cu el. În timp ce călătorul ţinea morţiş că spune adevărul, rudele mortului s-au înfăţişat la piuar cu cele de trebuinţă pentru a-l duce de acolo. Când au deschis odaia, nu-l mai aflară pe Aristeas nici mort, nici viu. După aceea, şapte ani mai târziu, ivindu-se iarăşi la Proconnessos, a scris acele poeme pe care azi elenii de numesc *Arimaspeu*; după alcătuirea lor, a pierit pentru a doua oară.

XV Asemenea lucruri povestesc despre Aristeas aceste oraşe. Iată ce ştiu că le-a fost dat să li se întâimpic şi metapontjenilor 48 din Italia, la două sute. patruzeci de ani 4! de la a doua pieire a lui Aristeas, aşa cum, după socotinţa mea, am aflat în Proconnessos şi Metapontum. Metaponticnii spun că Aristsas însuşi, acătându-se în ţara lor, le-a poruncit să ridice un altar lui. Apollo şi alături să înalţe o statuie care să aibă numele, lui Arxsleas din Pr ºC

o nu e s-sos: Ap o Ho, zicea Aristea-s, i-a cercetat numai pe ei, dintre lor italioţii, iar el, cel care acum era Aristeas, îl însoţise pe zeu; atunci însă, când era în tovărăşia zeului, avea chip de corbm. Zicând acestea, s-a făcut nevăzut. Me Lapon tienii, trimiţând oameni. de-ai lor la Delfi, l-au întrebat pe zeu ce-ar putea să fie cu năluca acestui om. Pythia le-a poruncit să asculte de nălucă; de vor asculta, numai de bine vor avea parte; iar ei, primind aceste sfaturi, le urmară. Şi acuma încă se mai afla la Metapontum o statuie cu numele lui Aristea-s alături de altarul lui Ai pollo; în jurul ei au fost sădiţi dafini, iar altarul se înalţă în piaţa pub Iică. Dar cred că am vorbit destul despre Aristeas.

XVI Ce se află mai sus de ţinutul despre care tocmai încep să vorbesc, de bună seamă că nimeni nu ştie. sigur. Mi-e cu neputinţă „să aflu ceva veşti de la cineva care să poată spune că a văzut acele locuri chiar cu ochii lui. Nici măcar Aristeas, de care ani pomenii cu puţin mai sus, nici măcar el n-a putut spune, în poemele pe care le-a plăsmuit, că ar fi pătruns mai departe de issecloni, ci despre ţinuturile de dincolo de aceştia a povestit doar din auzite, zicând că le ştie numai din spusele issedonilor. Totuşi, pe cât mi-a stat în putinţă. să culeg şi eu din aurite ştiri cât mai de departe şi mai de încredere, pe toate le voi înşira.

XVII [începând] de la portul borysteniţilor61 (care, din întreaga Sciţie, este aşezat cel mai la mijloc pe coastele mării 52), de acolo, primul neam de – locuitori. sunt callipizii5S, nişte eleno-sciţi; mai sus de ei sălăşluieşte o altă seminţie, care poartă numele de alazoni54; alazonii şi callipizii, în alte privinţe, au aceleaşi obiceiuri ca sciţii, dar, pe deasupra, ei seamănă şi se hrănesc cu cereale, precum şi cu ceapă, usturoi, linte şi mei Mai sus de alazoni locuiesc sciţii plugari B5, care seamănă griu nu pentru hrana lor, ci ca să-l vândă. Şi mai spre miazănoapte de aceştia locuiesc nourii r, 7? iar ţinutul care se întinde spre borta vuitului de miazănoapte, după câte ştiu cu, este neiocnit de oameni.

Aceste nomade se înşiră. de-a lungul fluviului

Hypanis fi8, la apus de Borysthenex Sel.

XVIII Dacă cumva treci peste Borysthenes, pornind de la mare, mai întâi dai de Hylaia00, iar mai sus de acest ţinut locuiesc sciţii agricultoriol, cărora elenii de pe lângă fluviul Hyipanis le zic borystheniţi, iar lor inşile îşi zic olbiopolitib2. Aceşti sciţi agricultori locuiesc în părţile dinspre răsărit, cale de trei zile de drum, întinzându-se până la fluviul cu numele Panticapes CEI, iar înspre miazănoapte, cale de unsprezece zile 61, pe Borysthenes în sus. Dincolo de ei, până hăt departe, se întinde un deşert, iar dincolo de pustietate locuiesc androfagii 65? un neam de oameni cu totul aparte şi deosebit de sciţi. Ţinutul de mai sus de ei este cu desăvârşire pustiu CG şi, după câte ştiu, nelocuit de nicio seminţie omenească.

XIX Când treci de fluviul Panticapes, la răsărit de aceşti sciţi agricultori locuiesc sciţii nomazi6T, care nici nu seamănă, nici nu ară; această parte este lipsită în întregime de copaci, afară de Hylaia. Nomazii despre care este vorba sunt răspândiţi spre răsărit, cale de paisprezece 06 zile, într-un ţinut care se întinde până la fluviul Gerrhos

XX Dincolo de Gerrhos se afla acele Jocuri numite „sălaşurile regilor” 70, precum sciţii cei mai viteji şi cei mai numeroşi, care-i socotesc pe ceilalţi sciţi drept robii lor. Aceştia ajung spre miazăzi până la Taurida 71, spre răsărit până la valea săpată de feciorii sclavilor orbi72 şi până la târgul numit Cremnoi731 de lângă lacul Meotis; câteva triburi de-aile lor ating chiar fluviul Tanais 74. Spre miazănoapte, mai sus de sciţii regali 75 sălăşluiesc melanhlenii70, o altă seminţie care nu este scită. Mai în sns de melanhlerii încep mlaştinile şi pustietatea77, fără suflare omenească, după câte ştim.

XXI Dacă treci de fluviul Tanais, nu mai eşti în Sciţia, ci intri pe primul din loturile de pământ ale sauromaţilor 7S, care, începând din înfundătura lacului Meotis, îşi au aşezările cale de cincisprezece ssâlc spre miazănoapte într-un ţinut cu desăvârşire lipsit de pomi, fie roditori, fie sălbatici. Deasupra acestora, pe un al doilea lot, locuiesc budiniiso, într-un ţinut pe de-a-ntregul acoperit cu tot soiul

de păduri 81.

XXII Mai. departe de budini, spre miazănoapte, vine mai i întâi un pustiu întins cale de şapte zilp82, iar după pustiu, în faţa celui ce-o ia mai spre răsărit83, apar sălaşurile tissagciţilur 8 4, popor numeros şi aparte, care trăieşte din vânat. În vecinătatea tissageţilor, pe aceleaşi meleaguri, sunt aşezările iurcilorar>. Şi ei trăiesc din vânat, pe care-l prind astfel: omul stă la pândă isuât într-un copac, căci sunt copaci poste tot locul; fiecare vânător are la îndemână un cal învăţat să se culce pe burtă, ca să se facă cât mai mic – şi un oiine; când din vârful copacului zaireş-te vânatul, vina torul trage cu arcul şi apoi, încălouând pe cal, îl urmăreşte, iar câinele se ţine pe urmele lui. Şi mai sus de aceştia, dacă drumeţul o ţine mereu spre răsărit întâlneşte alţi sciţi86, care s-au răsculat împotriva celor regali şi s-au strămutat în ţinutul acosta.

XXIII Până la ţara sciţilor acestora, ţinutul de care am pomenit este în întregime pământ şes şi mănos 87, dar dincolo de el începe să fie pietros şi sterp. După ce străbaţi o bucată bună din ţinutul presărat cu zbânci, la poalele unor munţi înalţi 83 se ivesc aşezările unor oameni despre care se spune că sunt cu toţii pleşuvi din naştere 89, şi bărbaţii şi femeile deopotrivă; ei au nasul turtit şi fălci puternice; vorbesc o limbă deosebită, însă poartă îmbrăcăminte scită şi trăiesc din rodul unor copaci. Numele pomului din care se hrănesc este acela de „pontic” 90; el este cam cât un smochin de mare şi poartă un fruct la fel cu bobul dar are şi sâmbure. Când rodul s-a copt, îl storc prin nişte pânze; din fruct curge un must gros şi negru; numele lui este „ashi” 91; pe acestrf îl sug şi iâl beau amestecat cu lapte, iar din rămăşiţele de poame zdrobite fac nişte turte pe care le mănâncă. Vite nu prea au: prin partea locului nu se află păşuni bune. Fiecare locuieşte cu ai săi sub un copac, iarna, acoperindu-l cu o velinţă de lină albă02, iar vara fără învelitoare. De aceşti oameni nu se leagă nimeni (se spune că sunt sfinţi). Arme du luptă nu poartă. Ei sunt cei care judecă. pricinile vecinilor 9S, iar 28*

dacă vreun fugar se aciuează pe la ei, nimeni nu-i face niciun rău. Numele lor este acela de argipei fi4.

XXIV Până la neamul acesta de oameni pleşuvi sunt bine cunoscute şi ţinutul şi seminţiile de dincoace de ei. Ştiri nu-i greu să capeţi, fie de la unii sciţi care ajung până la ei, fie de la elenii din portul Borysthenes şi din alte porturi ale Pontului. Sciţii care pătrund până acolo îşi pun la cale treburile cu ajutorul a şapte tălmaci în şapte limbi95.

XXV Până la argipei locurile sunt dar cunoscute, însă ce o mai fi dincolo de oamenii pleşuvi nimeni nu mai ştie să spună sigur; munţi înalţi şi de neumblat se ridică în cale şi nimeni n-a izbutit încă să-i treacă90. Oamenii pleşuvi povestesc – lucruri pe care eu nu le cred – că în tnunţi ar locui nişte oameni cu picioare de capră °7, iar dacă treci de aceştia, dai de alţi oameni care dorm câte şase luni pe an 98. Acest lucru nu pot să-l cred nici în ruptul capului. Ţinutul dinspre răsărit de pleşuvi este în schimb foarte bine cunoscut, căci îl locuiesc isisedonii Cât despre ţinutul care se întinde către miazănoapte, din sus de oamenii pleşuvi – şi de issedoni, nimic altceva nu se ştie decât ceea ce povestesc aceştia. I

XXVI Cu privire la issedoni se spune că au următoarele datini: Gând unui om îi moare tatăl, toate rudele îi aduc oi; după ce le înjunghie şi le spintecă, taie în bucăţi şi pe părintele mort al gazdei, apoi, amestecând toată carnea la un Joc, o mănâncă la ospă (10B. Iar capul mortului, după ce-l rad şi-l curăţă bine, îl poleiesc cu aur şi, după aceoa, i se închină ca unui idol, aducându-i an de an jertfe bogate 1D1. Fiul săvârşeşte toate acestea în cinstea părintelui său, aşa cum fac şi elenii pomenirea morţilor 102. Altfel, şi despre ei se spune că sunt oameni drepţi i03, iar femeile şi bărbaţii se bucură deopotrivă de aceleaşi drepturi 11, 4

XXVII Prin urmare şi aceşti locuitori sunt cunoscuţi. Mai sus de ei, după câte spun issedonii, se află însă oamenii cu un singur ochi şi griffonii păzitori de aur 105. Sciţii îi pomenesc aflând de ei de la issedoni, iar noi ceilalţi

din tată în fiu îi ştim de la sciţi şi-i cunoaştem suli numele scit de arimaspi, căci în limba scită *arima* înseamnă, „unu”, iar *spu* înseamnă „ochi” 10G.

XXVIII în tot ţinutul acela despre care am vorbit sunt ierni aşa de grele, că vreme de opt luni. gerul este de neîndurat107; în acest răstimp, dacă ai turna apă, n-ai izbuti să moi lutul: ca să-l prefaci în n-oroi, eşti nevoit să faci focull. Şi marea şi îl ltreg Bosforul cirmncrian îngheaţă108, iar. sciţii care locuiesc în afara şanţului iW pornesc în cete pe sloiurile de gheaţă 110 [după pradă] şi căruţele şi le mină de cealaltă parte, la sânzi m. Aşa trec cele opt luni de iarnă. În celelalte patru luni, acolo tot frig e. Iarna de pe aici e cu totul altfel în stihiile ce le dezlănţuie decât iernile dintr-altă parte. Când e firesc, să plouă 112, nu plouă mai de loc; vara însă ploile nu mai contenesc. Atunci când aiurea tună, pe aici nu se aud tunete, dar vara se stârnesc vijelii puternice. Dacă, din întâmplare, tună vreodată şi în timpul iernii, lumea se minunează ca de un semn, după cum şi dacă se cutremură pământul fie vara, fie iarna, sciţii socot că e o minune. Caii, deprinşi, îndură uşor o asemenea iarnă, catârii şi măgarii însă n-o pot îndura de fel; totuşi, pretutindeni în altă parte caii lăsaţi în ger pier degeraţi, pe când măgarii şi cătini rabdă la frig.

XXIX Eu cred că şi soiul de vite de pe aici, lipsit de coarne, tot din pricina asprimii frigului n-are coarne. O mărturie în sprijinul părerii mele este şi versul lui Hamer care spune în Odiseea axa:

Libya-apoi, unde repede micii pontril curiuţe l; t, vorbă plină cic fciile, căci în ţările calde coarnele mi jose repede, dar în locurile cu frig aspru vitelor nu le ies coarnele de loc, ori, dacă ies, le cresc anevoie 1U.

XXX Aşadar, acestea se întâmplă pe acolo din pricina frigului. Mă „tot mit: (povestirea mea de la început s-a tot abătut din drum), de ce în tot ţinutul Kleei J: şi nu se pot zămisli catâri, cu toate că nici locurile nu sunt reci, nici nu se cunoaşte vreo altă pricină. Elccuu susţin că diuţi-yn bler. tem 110 mi se prăsesc la ei catâri. Într-adevăr, când le

vine iepelor vremea împerecherii, ei le mână în ţinuturile vecine 117 şi după ce măgarii vecinilor le gonesc până ce iepele au prins rod în pântece, abia atunci le aduc înapoi acasă.

XXXI Cât despre fulgii de care zic sciţii că e plin văzduhul şi ¡din pricina cărora nu poţi nici să vezi, nici să străbaţi mai departe pământul, iată ce cred eu. Dincolo de acest ţinut, ninge pururea, mai puţin vara decât iarna, după cum e şi firesc. Oricine a vzt de aproape căzând ninsoare deasă pricepe ce spun: ninsoarea seamănă în adevăr cu nişte fulgi. Din pricina unei astfel de ierni, ţinuturile dinspre miazănoapte sunt nelocuite. Eu cred, aşadar, că sciţii şi vecinii lor vorbesc de zăpadă, asemănând-o cu fulgii.

XXXII Am arătat ce se spune despre locurile acestea atât de îndepărtate. Despre hyperborei 118, sciţii nu ne dau nicio ştire nu, nici alţi locuitori de prin partea locului, afară, poate, de issedoni. Dar, după părerea mea, nici aceştia nu spun nimic, altminteri sciţii ar fi vorbit [despre hyperborei], aşa cum vorbosc, de pildă, despre oamenii cu un singur ochi. Doar în Hesiqd 12 u se află oiţe ceva despre hyperborei; se mai află şi în „*Epigonii* lui Homer121, dacă într-adevăr Homer a făcut această epopee.

XXXIII Mult mai multe vestim ne dau despre ei cei din Delos; aceştia povestesc că la sciţi au ajuns prinoase tocmai de la hyperborei, învelite în paie; de la sciţi, trecând din vecin în vecin, prinoasele au fost purtate tot spre apus până la Adriatica123, iar de aici trimise mai departe spre miazăzi; dodonienii 124 ar fi fost, dintre eleni, cei dintâi la care au ajuns prinoasele. De la ei. au fost îndreptate în jos spre Golful Malic126 şi pe urmă au trecut marea în Eubeea 126; aici, oraş după oraş, le-au trimis până la Carystos127, de unde însă au ocolit Androsul 128. Cei din Carystos le-au dus la Tenos 129, iar cei din Tenos, la Delos „130.

Se spune că aceste prinoase nu ajuns la Delos în felul următor: la început, hyiperboreii au trimis două fecioare

cu prinoasele; llupă spusele delicnilor, fetele se numeau Hipecolie şi Laodike;

odată cu ele, c. a să le ocrotească, hyperboreii au trimis ca însoţitori şi cinci cetăţeni de-ai lor, [însoţitori] care astăzi sunt cunoscuţi sub numele de perfori1S1, şi care la Delos se bucură de mare cinstire. Fiindcă trimişii liyperboreilor nu s-au mai întors acasă şi pentru că acestora nu] e venea de loc la socoteală să se întâmple de fiecare dată ca cei trimişi să nu le mai vină înapoi, [s-au hotărât] să ducă numai până la hotarele ţării prinoasele înv-elite în paie şi să le încredinţeze vecinilor, cu – rugămintea ca ei să le trimită mai departe la un alt n-caim. Prinoasele trimise astfel au ajuns, după spusele lor, până la Delos. Eu însumi. ştiu un obicei cate se apropie oarecum, de aceste rituri sfinte: femeile trace şi peoniene 13E, când aduc jertfă Artemidei Regina ia3, se folosesc întotdeauna.de paie de – griu. Şi. ştiu [foarte bine] că ele aşa fac.

XXXIV În cinstea acelor fecioare hyperboreene care şi-au aflat sfkşitul la Delos, atât fetele cât şi băieţii delienilor îşi tund părul. Fetele, înainte de nuntă, după ce-şi retează o şuviţă de păr, o răsucesc pe un fus. şi apoi o pun pe morm-mrul hy. perboreertelor (motmintul se află în curtea sanctuarului Artemidei134, pe stânga, cum intri, iar deasupra lui a crescut un măslin); băieţii din Delos, la rândul lor, tofăş. uriind câteva fire de păr pe tulpina unei anume buruieni, le aşază şi ei pe mormânt.

XXXV De această cinstire din partea locuitorilor din Delos se bucură fecioarele hyperboreene 135. Delienii m-ai povestesc că Arge şi Opis „tot nişte fecioare hyperboreene 136, trocând pe la aceleaşi popoare, sosiseră şi ele la Delos mai înainte încă decât Hiperohe şi Laodike. Acestea din urmă sosiseră cu tributul pe care îl hotărâseră în cinstea zeiţei Eilethyia187 pentru naştere uşoară 138; iar Arge şi Opis veniseră chiar odată cu zeii 18°. [Cei din Dedos] spun că acestora le sunt hărăzite din partea lor şi alte cinstiri: femeile adună bani în numele lor, invocându-le într-un imn pe care l-a făurit Jidanul Olen 14°. De la ei

abându-l insularii şi ionienii, îi o întă invooand pe Opis – şi Arge şi adunând bani (acest Ollen, venit din Licia, a compus şi alte imnuri vechi care se cântă la Ddlos); cenuşa rămasă de la coapsele arse pe altare, o iau şi o presară peste mor. mântul lui Opis şi Arge. Mormântul fecioarelor.se afla în spatele Artemisâonuluiul, cu faţa spre răsărit, foarte aproape de sala de oaspeţi a keenilor 142.

XXXVI Dar cu acestea închei cele ce aveam de spus despre hyperborei. Nu mai înşir despre Abaris 143 – care se spunea că era hyperborean – povestea că ar fi făcut înconjurul lumii cu săgeata ce-u avea, fără să mănânce ceva.

Dacă e adevărat că unii oameni sunt hyperborei, atunci trebuie să se afle şi alţii, hypernotieni144. Pe mine unul mă apuca râsul când vrud cum mulţi descriu marginile pământului făta nicio noima 145; aceştia desenează Oceanul c. urgind jur-împrejurul pământului, care la rându-i este rotund de parcă ar fi «strunjit, iar Asia o fac cât Europa de mare. Eu voi arăta pe scurt cât de întinsă este şi una şi cealaltă. şi ce înfăţişare are fiecare146 în descriere.

XXXVII Perşii locuiesc în Asia, ajungând până la ţărmurile Mării de miazăzi, aşa-numita Erythree 147. Mai sus de ei, spre miazănoapte, se află merii, mai sus de mezi, saspirii, iar mai sus de saspiri, colchidienii, care se mărginesc cu Marea de miazănoapte, în care se varsă râul Phasis, 48. Acestea sunt cele patru seminţii 143 care se întind de la o mare la alta.

XXXVIII De aici, spre apus, prelungindu-se din uscat, înaintează în mare două limbi de pământ despre care voi da unele lămuriri. Una din ele se întinde spre miazănoapte, începând de la Phasis, „re-a lungul Pontului Euxin şi al Helloapontului, până la capul Sigeion din Troada lâi?, iar ispre miazăzi, aceeaşi limbă de pământ înaintează în miare din Golful Myriandric 1 Sl, aflat înspre Fenicia, până la capul Triopion 152. În această peninsulă locuiesc treizeci de seminţii de oameni. Aceasta este una din cele duuă peninsule.

XXXIX Cealaltă limbă de pământ1SS>, începând din ţara perşilor, se întinde până la Marca Erythree, [cuprinzând] pământ persan, fi4; apoi, în continuare, se află Asiria, iar după Asiria, Arabia; ea se sfârşeşte – adică, de fapt, nu se sfârşeşte 155, dar aşa e obiceiul să se spună – în Golful Arabic, până la care Darius a tras canalul din Nil1 Cfi. Din Persia până în Fenicia ţinutul este un şes nesfârşit: îjicopând din Fenicia, peninsula se întinde în apele acestei mări157 prin dreptul Syriei, Palestinei şi Egiptului, unde se isprăveşte. Ea cuprinde numai trei neamuri 158.

xl Acestea sunt ţinuturile Asiei dinspre perşi răirc opus. Locurile de dincolo de perşi, de meri, de saspiri şi de co lehidieni, spre auroră şi soare răsare, sunt mărginite dintr-o parte de Marea Roşie 15 ţ>, iar dinspre miazănoapte, de Marea Caspică J6U şi fluviul Araxes care curge spre răsărit. Asia e locuită până în India. De aci însă, spre răsărit, e numai pustiu şi nimeni nu poate spune despre ceva de acolo cum o fiăoa.

XLI Aceasta este înfăţişarea şi întinderea Asiei. Cât despre Libya ie5, ea face parte din cea de-a doua peninsulă, căci se află în prelungirea Egiptului 1K4. Spre Egipt, această peninsulă este îngustă: de la marea aceasta până la Marea Erythree 1G5 xârtt o sută de mii de coţi, care ar face cam o mie de stadii10G. Dincolo de gâtuitură însă, limba de pământ ce a primit numele de Libya se lăţeşte foarte mult.

XLII Eu unul mă mir de cei care au hotărnicit şi împărţit uscatul în Lybia, Asia şi Europa, pentru că deosebirile dintre ele nu sunt mici de loc. Căci dacă în lungime Europa are o întindere cât amândouă celelalte la un loc, ca lăţime însă, după părerea mea, nu e vrednică nici măcar să fie asemănată cu ele 167.

E vădit în schimb că Tibya este înconjurată de apă, afară de partea unde se află hotarul dinspre Asia. Necos, regele egiptenilor, este, după cunoştinţa noastră, cel dintâi care a dovedit acest adevăr. Acesta, după ce a întrerupt săparea canalului care duce din Nil la Golful Arabic1C8, a

trimis nişte fenicieni cu corăbii, poruncindu-le ca la întoarcere să treacă prin Coloanele lui Heracles u<O până vor ajunge iarăşi în Maica de miazănoapte1711 şi pe acolo să ajungă în F.gipt. Fenicienii, pornind deci din Marea Erythree, îşi urmau drumul pe Marea de miazăzi 171; cum sosea toamna, ci coborau pe uscat şi se apucau de semănat pământul Libyei prin locurile unde se nimereau să fi ajuns de fiecare dată, rămânând acolo până la seceriş. După seceratul griului porneau din nou pe mare şi, când s-au împlinit doi ani, în cel de al treilea, trecând prin Coloanele lui Heracles, s-au întors în Egipt172. Ei povesteau lucruri pe care eu nu le cred le or fi dând poate alţii crezare – anume că, în timp ce făceau înconjurul Libyei, aveau soarele de-a dreapta lor 173.

XLIII Aşa a fost cunoscuta Liliya pentru prima oară. Apoi, carthaginezii sunt cui care le întăresc mărturia, deoarece Sataspes fiul lui Teaspis, un Abwnenid, n-a săvârşit înconjurul Libyei când a fost trimis pentru această ispravă, ci, înspăimântat de lungimea călătoriei pe apă şi de pustietăţi, s-a întors din drum fără să fi dus la bun sfârşit încercarea la care l-a supus maică-sa.

El necinstise o fecioară, pe fiica lui Zopyros al lui Megabyzos 175. Când urma să fie tras în ţeapă de regele Xerxes din această pricină, mama lui Sataspes, soră cu Darius, 6-a rugat de iertare, legându-se să-i dea ea o pedeapsă mai aspră decât regele: tânărul va fi silit să facă înconjurul Libyei până ce, făcându-i ocolul, o să ajungă din nou în Golful Arabic. Xerxes învoindu-se, Sataspes se duse în Egipt de unde luă o corabie şi corăbieri şi porni spre Coloanele lui Herades; lăsându-le în urmă, trecu pe la capul Libyei al cărui nume este Soloeis 176 şi se coborî spre miazăzi. Străbătând astfel luui în şir o nesfârşită întindere, de apă, când văzu că înainte tot mai mult era, făcând cale întoarsă, sosi înapoi în Egipt. De aici, înfăţişându-se regelui Xerxes, începu a-i povesti că în locurile cele mai depărtate trecuse cu corabia pe lângă nişte oameni pitici177, înveşmântaţi în frunze de palmier, care, de câte ori se apropiau cu corabia de ţărm, o luau la

fugă spre munţi, părăsindu-şi aşezările 178. Oamenii lui, intrând în oraşe, le luau numai câteva vite, fără să facă nicio pagubă. Pricina pentru care n-au ajuns până la capătul drumului în jurul Libyei – spunea el – era următoarea: corabia ii-a mai putut merge înainte, ci a fost ţintuită locului. Xerxes, încredinţat că nu spune adevărul şi fiindcă nu dusese la capăt încercarea hotărâtă, l-a tras în ţeapă, după cum fusese osânda dintâi. Un eunuc al acestui Sataspes, îndată ce a aflat că stăpânul său s-a sfârşit, a fugit cu averi uriaşe în Sainos, unde a pus mâna pe ele un om din Samos, al cărui nume, deşi îl ştiu, îl tăinuiesc de bunăvoie.

XLIV Dar cea mai mare parte a Asiei a fost descoperită de Darius. Acesta, vrând să afle unde se varsă în mare fluviul Indus, al doilea dintre toate fluviile care au crocodili 179, trimite cu corăbii, printre alţii în care avea încredere că vor spune adevărul, şi pe Skylax180 din Garyanda181. Oamenii aceştia, pornind din oraşul Caspatyros şi din ti untul Pactyilce au mers pe fluviu în jos, mereu spre răsăritisă, până la ţărmul mării; apoi, lu’ în d-o în larg spre apus, au ajuns, după treizeci de luni, tocmai în locul 184 de unde regele egiptenilor îi pornise să înconjoare Libya pe fenicienii despre care am pomenit mai susles. Darius i-a supus pe indieni 18B, după împlinirea acestui ocol, şi luă în folosinţă această mare 187. Astfel s-a descoperit că, afară ere părţile răsăritene, Asia are o mare asemănare cu Libya 188.

XLV Despre Europa nimeni nu s-a încredinţat pe deplin dacă spre răsărit şi spre miazănoapte este cumva înconjurată de apă; ca lungime, se ştie că este cât amândouă celelalte continente la un loc 18°.

Nu pot să mă dumiresc pentru ce pământul, unul singur fiind, poartă trei nume care «în nume de femei – şi de ce i s-au rânduit ca hotare Nilul 19°, fluviul egiptean, şi Phasis 101 din Colchida (sau, după câte vorbesc alţii 1!) 2, fluviul Tanais de la Mcotis şi Porţile Cimmeriene); de asemenea, nu pot afla cum îi chema pe cei care a<u statornicit această împărţiri şi de unde le-or fi pus aceste

nume.

Mare parte din eleni spun că Libya îşi trage numele de la Libyai93, o femeie de prin partea locului, iar Asia, 04, de la soţia lui Prorneteus. Lydienii însă socot că acest nume e lydian, spunând că Asia. ş-i-a luat numele de la Asias, fiul lui Cotys al lui Manes 1DS, şi nu după Asia, soţia lui Prometeus; de la Asias vine şi numele tribului Asias din Sardes 196. Despre Europa nu ştie nimeni nici dacă este cumva înconjurată de apă, nici de unde şi-a luat acest nume 19? nici cine ar putea să fie cel care i l-a dat, afară doar dacă nu vom spune că continentul şi-a luat numele de la Europa din Tyr 190; înainte vreme era fără nume, ca şi celelalte două. Dar se ştie că Europa din Tyr era de fel din Asia şi că n-a ajuns până la pământul numit de eleni Europa, ci a trecut doar din Fenicia în Creta şi din Creta în Licia 1B0. Dar, cu acestea, destul despre asemenea lucruri; ne vom folosi şi noi de numele îndătinate.

XT. VI Ţărmurile Pontului Euxin, spre care îşi îndrepta Darius ostile, afară de sciţi, sunt locuite de cele mai neînvăţate neamuri din lume, Niciun neam din cele din Pont nu-l putem socoti mai răsărit în înţelepciune, nici nu cunoaştem vreun om învăţat de pe aici, decât doar neamul sciţilor şi pe Anacharsis 20°.

La neamul scit, un singur lucru, dar cel mai de căpetenie din toate lucrurile omeneşti, e rânduit în chipul cel mai înţelept pe care-l cunoaştem; în alte privinţe însă, n-am de ce să-i laud. Iată în ce stă lucrul acesta atât de însemnat: este cu neputinţă să le scape cineva când vine cu oaste împotriva lor, şi nimănui nu-i stă în putere să dea de ei dacă ei înşişi nu vor să se arate. Căci sciţii n-au nici cetăţi, nici ziduri întărite, ci toţi îşi poartă casa cu ei şi sunt arcaşi călări, trăind, nu din arat, ei din creşterea vitelor, şi locuiesc în căruţe 201; [mă întreb atunci], cum să nu iie ei de nebiruit şi cu neputinţă să te apropii de ei?

XLVII Acest fel de apărare şi l-au ales sciţii, pentru că pământul le e prielnic, iar râurile le vin şi ele într-ajutor. Ţara lor, o câmpie întinsă, este acoperită de păşuni şi bine scăldată de ape; prin ea curg râuri, nu cu mult mai puţine

la număr

«, decât canalele din Egipt. Le voi pomeni numai – pe cele mai ves\câte şi pe care – se poate umbla dinspre mare în sus: Istrul, cu jeinci guri 202, apoi Tyras aos, Hypanis 304, Borysthenes a°3, Panti-l cap os 2 lW, Hypakyris 207, Gerrhos BOH şi Tanais 909. Iată acum [care este cursul lor.

XLVIII Tstrul, cel mai mare dintre toate fluviile pe care le cunoaştem, curge şi vara şi iarna. mereu deopotrivă de mare, fiind dintre fluviile Sciţiei cel dintâi dinspre apus. Pricina că Istrul a ajuns cel mai mare fluviu este faptul că şi alte râuri se varsă în el. Iată râurile care ii-sporesc apele: prin ţinutul Sciţiei 210 curg cinci mari cursuri de apă. Pe unul isciţii îl numesc Porata311, elenii Pyretos, iar celelalte sunt: Tiarantos 212, Araros 2 lî; 3 Napariis211 şi Ordessos 21S. Plâul pomenit mai întii21”, bogat în apă, avându-şi cursu! spre răsărit217, îşi împreună apele cu Istrul. Al doilea pomenit, Tiarantos, curge ceva mai spre apus şi este mai mic. Araros, Naparis şi Ondessos, cutgând între acestea două, se varsă şi ele în Istru. Aceste râuri, izvorâte din pământ scit, măresc apele Istrului. Venind de la agatârşi 21B, fluviul Maris21D îşi uneşte de asemenea undele cu ale Istrului 220.

XTIX Din creştetul Munţilor Haeirius231, îndreptându-şi cursul spre miazănoapte, se varsă în Ixtru şi alte trei râuri mari: Atlas, Auras şi Tibisis. Athrys, Noes şi Artanes 2 a2, trecând prin Traciia şi pe la tracii crobyzi 2S3, se varsă şi ele tot în Istru. De la peonicrii şi din muntele Rhodope 22\ râul Skios, despicând în două lanţul Munţilor Haernus, se aruncă în acelaşi fluviu. Râul Angros 225, sămndu-şi albia din Illyria spre miazănoapte, se varsă pe câmpia Triballică2M în râul Brongos227, iar Bremgosul în Istru; astfel, Istrul înghite deodată aceste două mari râuri. Din ţinutul de mai sus de ombrii 22 R, un râu Carpis 223 şi. altul Alpis 530, curgând şi acestea spre vântul de miazănoapte, se varsă şi ele în Istru. Căci Istrul, începând de la celţi – cei mai îndepărtaţi locuitori din Europa spre asfinţitul soarelui după kyncţi 231 – străbate întreaga

Europă. După ce a trecut prin toată Europa, se aruncă în coasta Sciţiei e32.

L Aşadar, Istrul ajunge să fie cel mai mare dintre fluvii pentru că aceste râuri, despre care am vorbit, şi multe altele, îşi fidaugă apele la ale lui. Gând însă am pune singure alături, o apă lângă alta [fără afluenţi], Nilul! întrece pentru că lui nu i se adaugă niciun râu şi niciun izvor care să-i isporeaxă apele259, istrul curge mereu la fel de bogat, şi vara îşi iarna, din următoarea pricină, după ţâţe cred eu: iarna rămâne a? acum este de obicei, poate ceva mai umflat decât îi este înfăţişarea, căci pe vreme de iarnă în acest ţinut nu plouă aproape de loc, însă ninge întruna. Vara, în schimb, zăpada, care cade în timpul iernii din belşug, se topeşte scurgându-se de pretutindeni în Istru. Apa din zăpezi, vărsându-se în fluviu, îl face să crească şi, odată cu ea, se adaugă şi. apa ploilor multe şi bogate, căci vara plouă. Cu cât soarelle soarbe dân Istru mai multă apă vara decât iarna, cu atât sunt mai îmbelşugate în timpul verii faţă de iarnă apele care se unesc cu Istrul. Această Cumpănire formează un echilibru încât el apare întotdeauna la fel.

LI Una din apele curgătoare de la sciţi este deci Istrul După el vine Tyras, care izvorăşte de la miazănoapte, porneşte dintr-un lac5** mare care desparte Sciţia de Neurida?:! r; la gura lui sunt aşozăinintele de eleni, care se numesc tyriţi.

LII Al treilea fluviu, Hypanis, izvorăşte din Sdţia şi curge dintr-un mare Jac230 în juni] căruia pasc cai albi sirepi. Pe bună dreptate, lacul acesta se dieamă „muma Ilypanisului”. Începându-şi deci cursul de aici, fluviul Hypanis curge, ca la cinci zile cale pe apă, îngust237 şi cu apă dulce, iar de aici, cale de patru zile dinspre mare, se ainărăşte cumplit, căci în el se varsă un izvor cu apă amară, într-atâta de amară, că, deşi neînsemnat de puţină, strică totuşi apele Hypanisului, râu. mare între cele mici 23<}. Acest izvor se află la hotarul dintre ţara sciţilor plugari şi a alazonilor zis). Numele izvorului şi al ţinutului de unde curge este în limba scită Exalmpaios 2J0, în elină

„Căile sacre”. Tyrasul şi Ilypanisul îşi apropie albia unul de altul la alazoni; de aici, fiecare făcând o cotitură, «e îndepărtează unul de altul lăţind uscatul dintre ele.

LIII Cd de-al patrulea fluviu este Borysthenes, care, după Istru, este cel mai mare dintre ele şi, după părerea mea, fluviul cu cele mai mănoase câmpii, nu numai printre râurile sciţilor, ci şi printre toate celelalte, afară doar de Nilul Egiptului. Alături de acesta din urmă, este cu neputinţă – să pui vreun alt râu. Faţă de celelalte însă, Borysthenes este cel mai îndestulător; de-a lungul lui se află păşuni. frumoase şi bogate pentru turme). peşte dă mult, de cel mai bun soi, iar apa lui este foarte bună de băut şi curge limpede pe lângă ape miloase; bucatele pe malurile lui sunt minunate, iar iarba, acolo unde pământul nu e semănat, creşte uimitor de înaltă; la gura fluviului sarea se alege de la sine în grămezi uriaşe de bulgări. Pentru saramură el dă nişte peşti uriaşi, fără oase, cărora le zic antacei a41; [afară de acestea] se mai află multe alte lucruri vrednice de admirat. Până la ţinutul Gerrhosului 242, cale de patruzeci de zile de drum pe apă 24! „se ştie că fluviul curge dinspre miazănoapte, d.ar mai în sus, pe la ce neamuri trece, nimeni nu poate. spune. Se pare că până să ajungă în ţinutul sciţilor agricultori «trâbate un deşert 2 14. Aceşti sciţi au aşezăminte pe malurile lui calc de zece zile pe apă 2 l5. Numai despre izvoarele acestui singur fluviu, ca şi despre izvoarele Nilului, nu pot da amănunte 216, dar îmi închipui că nici vreun alt elen nu le poate da. Ghid Borysthenes se apropie de mare, Hypanisul îşi uneşte apele cu ale lui, dând în acelaşi Jiman mlăştinos 247. Locul dintre cele două fluvii „fiind ca un ic, poartă numele de capul Hippolaos, iar aici s-a înălţat un sanctuar al Demetreiâa8. fu fata sanctuarului, pe Hypanis, locuiesc borystheniţii. Atâta am avut de pus despre aceste râuri.

T. IV După ele, cel de-al cincilea este un alt nu cu numele Panticapes 249. Şi acesta curge dinspre miazănoapte, iizvnrând dintr-un lac, iar între el şi Borysthenes locuiesc. sciţii agricultori25, 1; pătrunde apoi în Hylaia şi, după ce trece de ea, se împreună cu

Borysthenes.

LV Al şaselea este fluviul Hypakyris 252 care-şi începe cursul dintr-un lac; ifluviul străbate prin mijlocul ţării sciţilor nomazi 25, e; şi se varsă lângă oraşul Carkinitis 254, lăsând la dreapta Hylaia şi aşa-numita „Cale a lui Ahile” 2 fâ5.

LVI Al şaptelea râu, Gerrhosul, se ramifică din Borysthenes chiar în locul unde este Borysthenes cunoscut; deoarece se desprinde din acest loc, poartă acelaşi nume ca şi ţinutul, adică Gerrhos. În drumul său spre mare, taie ţinutul sciţilor nomazi de cel al sciţilor regali. Se varsă în Hypakyris.

LVII Al optulea este fluviul Tanais, care curge foarte de departe, izvorând dintr-un lac întins 2S6, şi se varsă într-altul şi mai mare încă, numit Meotis, cate desparte pe sciţii regali de sauromaţi. În acest Tanais îşi rostogoleşte apele un alt râu, Hygris 257 după nume.

LVIII De asemenea ape vestite au parte sciţii. Din toate soiurile de iarbă câte le ştim bune de păşunat pentru vite, cea din Sciţia face să crească îndeosebi fierea250; când sunt despicate vitele lor, se poate vedea că aşa este.

T.fX în felul acesta băştinaşii au din belşug cele trebuincioase vieţii 259. Cât despre datinile lor, iată care sunt: ei cinstesc numai pe următorii zei: pe Hiştia 2 e, „mai presus de toţi, apoi pe Zeus şi Gaia, ţinând-o pe Gaia drept. soţia lui Zeus; după aceştia –, pe Apollo şi Afrodita Cercască201 – pe Heracles 282 şi pe Ares. Acestor 2 ei fi se închină toţi sciţii, iar cei care sunt numiţi sciţi regali aduc jertfe şi lui Poscidon. În limba scită, Histia se numeşte

Tabiti 2C3, iar Zeus, pe drept cuvânt, după părerea mea, „Păcătos” 20 1, râmântu-l – Api 265, Apo Ho – Goitosyros 268, Afrodita Cerească – Argimpiuşa iti7, Posciclon – Thagimasadas 269. Statui, altare şi temple 209 n-au obiceiul să ridice, decât lui Ares; acestuia obişnuiesc.

LX La toţi sciţii s-a statornicit un singur fel de jertfă270, oricare ar fi animalele jertfite, săvârşindu-se în felul următor: animalul de jertfă rămâne lin picioare,

împiedicat cu o funie la picioarele din faţă; preotul jertfitor care stă în spatele victimei, trăgând de un capăt al funiei, o trânteşte la pământ. În timp ce animalul cade, el strigă cu glas mare pe zeul căruia îi închină jertfa, şi. apoi aruncă un laţ în jurul gâtului victimei; vârând apoi în laţ un băţ, îl răsuceşte până o sugrumă, fără să aprindă focul, fără să facă alte pregătiri şi fără să aducă libaţii. După ce a sugrumat animaiuil de jertfă şi l-a jupuit de piele, se pregăteşte să fiarbă carnea.

LXI Pentru că în ţara sciţilor lipsa lemnului este cumplită, iată cum au născocit ei să fiarbă carnea: după ce jupoaie animalele, despoaie carnea de pe oase şi. pe urină pun carnea în nişte căldări de prin partea locului, dacă se întâmplă să aibă, foarte asemănătoare cu craterele din Lesbus, numai că sunt mult mai mari. După ce-au zvârlit carnea în aceste vase, o fierb la focul făcut cu oasele animalelor jertfite. Când n-au vreo căldare la îndemână, vâră toată carnea într-un burduf făcut din pântecele victimelor, toarnă apă peste carne şi aprind dedesubt un foc de oase. Oasele ard de minune, iar burdufurile cuprind cât se poate de bine carnea curăţită de oase. În felul acesta un bou se va fierbe singur – şi tot aşa şi celelalte animale de jertfă, fiecare pe sine. După ce fierbe carnea, cel care a adus jertfa, scoţând mai întâi d te va bucăţi de carne şi măruntaie, le aruncă înaintea lui 271. Sciţii sacrifică tot soiul de vine, dar mai ales cai 272.

LXII Aşa sacrifică ei celorlalţi zei şi acestea sunt animalele de jertfă; pentru Ares însă, sacrificiul se petrece altfel. În fiecare ţinut 275, lângă scaunul dregătorilor, i-au ridicat lui Ares câte un sanctuar în acest fel: snopi de vreascuri sunt strânşi laolaltă înţi-yn. morman cam de trei stadii în lung şi în lat, dar mai puţin îţi înălţime a74. Partea de deasupra alcătuieşte un fel de podiş în patru muchii; trei din părţile lui sunt ca o râpă dreaptă, «e poate urca numai pe o singură partt 27! 5. În fiecare an sciţii mal grămădesc peste movilă încă o sută cincizeci de căruţe cu crengi, căci se surpă mereu din pricina ploilor. În vârful acestei grămezi, în fiecare despărţământ al ţării se înfige

un vechi pumnal de fier 27<î, care îl închipuie pe Ares 27\ Acestui pumnal îi aduc în fiecare un jertfă de vite. şi cai, ba şi pe acestea i le jertfesc în număr mai mare decât celorlalţi zei. De asemenea, când la război] print duşmanjii de vii, la o sută de oameni jertfesc unu), dar nu în chipul cum ucid animalele „ci altfel: după ce toarnă libaţii de vin pe capul victimelor, înjunghie oamenii deasupra unui vas şi pe urmă, suind vasul pe mormanul de crengi, varsă sângele peste pumnal.

În timp ce acestea se petrec sus, iată ce se mai întâmplă jos, lângă sanctuar. Tăind toţi umerii drepţi, >cu mâini cu toty7S, ale victimelor înjunghiate, le aruncă în văzduh şi, când au isprăvit de făcut sacrificiul, se îndepărtează din acel loc. Mina zace pe unde s-a nimerit să cadă, iar trupul într-altă parte.

LXIII Acestea sunt, prin urmare, jertfele îndătinate la sciţi. Ei nu. folosesc niciodată porci şi nici măcar să-i crească în ţară la ei nu vor 279.

LXIV La război, iată ce rânduieli. păzesc: când un bărbat scit doboară pentru prima oară un duşman, el bea din sângele lui. Capetele tuturor celor ucişi în luptă le aduce regelui2B0, căci numai aducând un cap e părtaş la prada făcută; dacă nu aduce, nu i se cuvine nimic. Iată cum jupoaie un scit capul: tăind pielea de jur-împrejur pe după urechi, o apucă şi o smulge de pe ţeastă; după aceea, răzuind-o bine de carne cu o coastă de bou, o frământă în mâini şi când a izbutit s-o înmoaie, îşi face din ea un fel de ştergar. Abârnându-l de – frâul calului pe care-l încalecă, se făleşte grozav. Cine are cele mai multe ştergare este socotit cel mai viteaz bărbat. Mulţi din ei îşi fac clin. pieile jupuite şi mantale de purtat, cosind pieile împreună, ca la cojoc. Mulţi alţii, smulgând cu unghii cu tot pielea de pe mâna dreaptă a leşului duşmanului, î. şi fac din ea capac la tolbă. Pielea de om era 281 fireşte şi grasă şi lucioasă, aproape cea mai strălucitoare din toate – pieile, datorită. albeţii ei. Mulţi jupoaie chiar omul întreg, îi întind pielea pe nişte bucăţi de lemn îţi o poartă cu ei călare.

LXV Acestea le sunt «datinile. Căpăţânile însă, nu

chiar ale tuturor duşmanilor, ci numai ale celor mai huliţi, iată cum le lucrează: „după ce [fiecare scit] retează toată partea până din jos de sprâiicene, o curăţă; dacă e om sărac, se mulţumeşte. s-o îmbrace pe deasupra cu o piele netăbăcită de bou şi aşa se foloseşte de ca; dacă e un om avut, după ce o acoperă cu pieile de bou crudă, iar pe dinăuntru o poleieşte cu aur, se foloseşte astfel de ea ca de un pocal a82. Acast lucru sciţii îl fac până şi cu rudele lor, dacă se întâmplă să se işite certuri între ei şi dacă vreunul izbuteşte să-şi dovedească duşmanul în faţa regeluia8S. Când vin oaspeţi pe care gazda îi preţuieşte, le arată aceste capete, povestindu-le cum cei ucişi, deşi rude, i-au căutat pricină, şi cum i-a biruit el, vorbind de aceasta ca de o ispravă.

LXVI O dată pe an, fiecare cârmuitor aiU al unui ţinut, în ţinutul său, amestecă într-un crater vin cu apă şi din el beau sciţii. care au ucis vreun duşman; cei care nu se pot mândri cu o asemenea faptă nu gustă din această băutură, ci rămân la o parte copleşiţi de dispreţ. Aceasta este. pentru ei cea mai cumplită ruşine. Cei care, în schimb, au doborât duşmani mai mulţi, beau din două cupe deodată.

LXVII Sciţii au mulţi prezicători care ghicesc din mai multe nuiele 285 de – salcie în felul următor: după ce adună la un loc mănunchiuri groase de nuiele, aşezându-le pe jois, le dezleagă şi, răsfirându-le una câte una, rostesc cuvinte. magi. ce; pe când rostesc vrăjile lor, strâng iarăşi nuieleleţi din nou le aşază câte una. Acest fel de a ghici l-au moştenit ei din moşi strămoşi. Enareii 26 c, bărbaţii-femei, spun că dacul dea ghici le-a fost hărăzit de Afrodita. Ei ghicesc în coajă de tei; după ce despică coaja în trei, ghicitorul dă răspunsurile, tot răsucindu-şi-o şi desrăsucind-o de pe degete.

LXVIII Când regele sciţilor cade bolnav, trimite după trei vrăjitori, cei mai vestiţi dintre ei, care vrăjesc cum am arătat mai sus. Aceştia, îndeobşte, cam atâta spun, an-ume că cutare sau cutare – (arătându-l pe nume pe celăţeanul de care vorbesc) – a jurat strâmb pe vatra regelui 297;

sciţii au obiceiul să jure pe vatra regească atunci când vor să se lege prin cel mai grozav jurământ.

Îndată se aduce prins col despre care spun ei că a jurat strâmb; o dată de faţă, ghicitorii îl învinovăţesc că în vrăjile lor se arată cum a jurat strâmb pe vatra. regelui, pricină din care zace regele bolnav. Omul tăgăduieşte, spunând că n-a jurat, şi se „aprinde de mânie. Fiindcă tăgăduieşte, regele trknite după alţi vrăjitori, încă pe atâţia la număr. Dacă şi aceştia, cercetând oracolul, dovedesc că omul e vinovat de jurământ mincinos, pârâtului i se taie capul pe dată, iar avutul lui şi îl împart între ei primii vrăjitori. Dacă, dimpotrivă, al doilea rând de ghicitori îl dezvinovăţesc, sunt aduşitând pe tâiul alţi ghicitori şi, dacă până la urmă cei mai mulţi dintre ei îl găsesc nevinovat, hotărârea este să piară chiar primii ghicitori.

LXIX Iată chipul în care sciţii ucid pe vrăjitori: după ce încarcă un car de vreascuri 2 Ha şi înjugă la el boii, vracii sunt urcaţi în mijlocul vreascurilor, cu picioarele împiedicate, cu mâinile legate la spate şi cu căluş în gură2H<J; pe urmă, dau foc la vreascuri şi gonesc boii înnebuniţi de spaimă. Se întmiplă adesea ca boii să ardă împreună cu osândiţii, dar mulţi boi pot să şi scape, alegându-se numai cu arsuri, după ce le-a ars oiştea.

Sciţii ard pe vrăjitori în felul pomenit mai sus îşi pentru alte pricini, numindu-i „vrăjitori mincinoşi”. Celur pe care-i ucide, regele nu le lasă în viaţă nici copiii, ci le omoară toate vlăstarele de parte bărbătească; pe fete însă le cruţă.

LXX Când sciţii se leagă prin juràminte faţă de cineva, fac astfel: turnând vin într-o cupă mare de pământ, îl amestecă cu sângele celor care se jură 290, înţepându-i cu o sulă sau crebtându-le puţin trupul cu o custură; în cupă moaie apoi un pumnal, săgeţi, un topor şi o suliţă. După săvârşirea acestor pregătiri, rostesc rugăciuni îndelungi, iar la sfârşit beau din cupă şi cei care s-au legat prin jurământ 21, 1 şi acei dintre însoţitorii lor care se bucura de vază deosebită 2U2.

VI

LXXI Mormintele regilor a9 Sl se află la gerrhieni, adică acolo până unde Borysthenes este navigabil a94. Când le moare resele.

sciţii sapii în pământ pe aceste meleaguri o groapă mare, pătrată. După ce au pregătit groapa, iau leşul – trupul este mai dinainte învelit cu un strat de ceafă, iar pântecele deschis şi curăţat bine, umplut apoi cu caprişor pisat, cu mirodenii, cu sămânţă de pătrunjel şi anason, şi cusut apoi la loc – şi îl duc într-o căruţă la un alt neam.

Cei care primesc leşul purtat.cu alai, întocmai cum au făcut şi sciţii regali, aşi taie niţel din ureche, îşi tund părul în jurul capului, «şi fac crestături în jurul braţului, îşi zgârie fruntea şi nasul, iar mâna stângă şi-o străpung eu săgeţi 295. De aici, duc în cătuţă leşul regesc mai departe, la un alt neam dintre cele supuse lor; alaiul este însoţit de cei pe la care a trecut mai înainte. După ce-au făcut ocol, petrecând leşul pe la toate neamurile, ajung pe – meleagurile gerrhienilor oare, dintre neamurile stăpânite de sciţi, sunt cei mai depărtaţi şi unde se află locul mormintelor. Apoi, după ce aşază leşul în mormânt, pe un pat de verdeaţă, înfig suliţe de-o parte şi de alta a mortului, apoi sprijină de ele nişte târne de lemn. şi la urmă le acoperă cu rogojini, iar în locul rămas liber în mormânt îngroapă, după ce i-au sugrumat, pe una din ţiitoarele regelui, pe paharnic, pe ibucătar, pe grăjdar, o slugă, un crainic, cai şi din toate celelalte lucruri ce-i mai bun, precum şi cupe de aur (căci nu întrebuinţează arama şi argintul 29B). Când sunt gata, cu toţii laolaltă înalţă deasupra o movilă, întrecându-se cu însufleţire să iasă cât ¡mai – mare att7.

LXXII Când s-a împlinit anul, iată ce mai fac: alegând din ceata celorlalţi slujitori pe cei mai destoinici (aceştia sunt sciţi 298 din naştere, căci pe rege îl slujesc toţi cei cărora le porunceşte el, la sciţi negăsindu-se robi cumpăraţi), dintre aceşti slujitori, după ce sugrumă cincizeci şi, [împreună cu ei j, cincizeci de cai din cei mai frumoşiscoţându-le măruntaiele şi curăţindu-le bine

pântecele, îl umplu cu paie şi-l cos la loc. Proptind apoi oblu pe doi ţăruşi o jumătate de roată cu scobitura în sus şi cealaltă jumătate a roţii pe alţi doi ţăruşi, înfig în acest fel în pământ o mulţime de ţăruşi; pe urmă, străpung caii de-a lungul trupului până la grumaz cu nişte ţepuşe groase şi îi aburca pe roţi. Roţile dinainte sprijină partea din faţă a cailor, iar cele din spate le ţin pântecele prin dreptul coapselor, aşa că amândouă perechile de picioare rămân atârnate în aer. Cailor le pun frâu şi zăbală; frâul îl trag



Înainte şi-l leagă de nişte pari. Pe cei cincizeci de tineri sugrumaţi îi pun pe fiecare pe câte un cal, silindu-l astfel: fiecare mort este străpuns de-a lungul şirei spinării cu câte un arac, până ia gât, iar capătul de jos al aracului, ceva mai lung, se îmbucă în parul care trece prin trupul calului. După ce aşază roată în jurul mormântului asemenea călăreţi, [sciţiil se îndepărtează.

LX. XIII Aşa îşi înmo Hirintea & a ei. regii. Cât priveşte pe ceilalţi sciţi, când mor, rudele cele «îai apropiate ale mortului îi poartă în căruţe pe la prieteni. Fiocare din cunoscuţi primeşte şi ospătează alaiul, iar mortului îi pun dinainte bucate, la fel ca şi celorlalţi. Oamenii de rând sunt purtaţi de colo până colo tot aşa, timp „de patruzeci de zile, şi abia pe urmă sunt îngropaţi 3 a o.

După înmormântare, sciţii se purifică în chipul următor 901: îşi freacă «îai întâi cu alifie capul, apoi îl spală; iar pentru trup, iată ce fac: după ce înfig în pământ trei prăjini sprijinite în vâre una de alta, îşi întind peste prăjini, de jur-împrejur, paturi de lină, împreunindu-le olt mai bine; apoi, într-o albie aşezată ps jos înăuntrul parilor şi păturilor, aruncă pietre înroşite la foc.

LXXIV Le creşte în ţară. şi elnepă 802, care e foarte asemănătoare cu inul, afară de grosime şi mărime. În această privinţă, cânepa întrece cu mult inul; ea creşte şi de la sine, şi semănată. Tracii îşi fac din elnepă haine cate» duc foarte mult cu cele de in cine nu e prea obişnuit cu ea, nici n-ar putea deosebi dacă e vorba de in sau de

elnepă; iar cine n-a văzut niciodată cânepa, îşi închipuie chiar că hainele sunt de in

LXXV Sciţii iau, aşadar, sămânţă de elnepăse strecoară sub cortul făcut din pături şi aruncă săuiânţa peste pietrele încinse. Sămânţa aruncată [peste pietre] scoate un fum parfumat şi se face atâta abur, încât nicio baie elinească de abur n-ar putea s-o întreacă. Ameţiţi de dogoarea aburului: iuii, sciţii se apucă să urle. Aceasta ţine loc de baie: „căci trupul nu işi-l spală cu apă niciodată. Femeile lor, în schimb, macină, frecând de nişte pietre colţuroase lemn de chiparos, de cedru, de tăiniie3*14, picurând apă şi apoi, rumeguşul acesta formând cu apa o cocă groasă, şi-l. Întind peste tot trupul şi pe faţă. De îndată le învăluie mireasma plăcută a rumeguşului, iar a doua zi, când dau jos coca, pielea rămâne curată şi de o prospeţime strălucitoare.

LXXVI şi sciţii se feresc cumplit de obiceiuri străine 80S, şi de datinile altor, neamuri, dar mai cu seamă de cele elineşti, cum s-a dovedit [în tul cu Anacharsis800 şi a doua oară, cu Skyles. Anacharsis, după ce-a cutreierat multe ţâri şi a dat nenumărate dovezi de înţelepciune, «-a întors pe meleagurile scitice. Cum trecea cu corabia prin Hellespont; s-a oprit la Cyzicos; fiindcă îi găsi pe locuitorii din Cyzicos ţinând cu mare alai o sărbătoare în cinstea Maniei zeilorif07, Anacharsis i-a făcut o făgăduinţă sfânta acestei zeiţe, anume că, dacă se va întoarce teafăr şi sănătos acasă la el, îi va aduce şi el jertfe cum vedea că săvârşesc cyzicienii şi va împământeni şi o noapte de priveghere. Ajuns cu bine în Sciţia, afnndându-se în aşa-numita Hylaia, (im ţinut de-a lungul „Căii lui Ahile”, din înt-împlare împădurit în întregime cu copaci de toate ¡soiuriles 08) – intrând deci în inima codrului, Anacharsis ţinu toată rânduiala sărbătorii în cinstea zeiţei, având cu sine o tobă şi nişte statui mărunte atârnate [pe piept] sua. Un scit, văzându-l ce făcea, se duse de-l pârî la regele Saulios; regele, mergând şi el până acolo, cum îl văzu pe Anacharsis cu ce se îndeletniceşte, trase cu arcul şi-l ucise. Până şi astăzi, dacă cineva întreabă de Anacharsis, sciţii

răspund că nu-l cunosc, din pricină că a călătorit oprin Ellada şi a deprins obiceiuri străine. După câte am aflat eu de la Tymnes, epitropul 3, 10 lui Ariapeithes, Anacharsis îi era unchi după tată lui Idanthyrsos, regele sciţilor; totodată, era fiul lui Gnuros al lui Lycos, al lui Spargăpetehes SM. Dacă, prin urmare, Anacharsis se trăgea din neamul acesta, să se ştie că a murit de mina fratelui său, căci Idanthyrsos era fiul lui Saulios – şi tocmai acest Saulios este ucigaşul lui Anacharsis.

LXXVII Totuşi, am auzit şi o altă legendă, povestită de pelopemesieni, că Anaoliarsis, trimis de regele sciţilor, ar fi ajuns să înveţe în Ellada; când s-a întors acasă, ar fi spus în faţa celui ce-l trimisese că toţi elenii nu mai ostenesc însuşindu-şi tot felul de învăţături, afară de spartani, dar că aceştia erau singurii în stare să vorbească şi să răspundă cu măsură. Această poveste este însă curată născocire de-a elenilor înşişi; omul. nostru *a* pierit aşa cum am arătat mai înainte.

LXXVIII A şa a, pătimii; Anacharsis din pricina obiceiurilor străine şi a ilegăiurilo Lsale tu elenii; cu foarte mulţi ani mai târziu, Skyles, fiul Lui Ariapeithes, a avut aceeaşi soartă.

Ariapeithes, regele sciţilor, printre alţi fii, l-a avut şi pe Skyles. Pe acesta l-a născut o femeie din Istria SI3, şi nu o băştinaşă; chiar mama lui l-a învăţat limbă şi carte elinească 9 lă. După o bucată de vreme, Ariapeithes se sfârşi, răpus de vicleşugul lui Spargăpeithes, regele agatârşilor. Skyles moşteni şi domnia şi pe soţia tatălui său 3U, al cărei nume era Opoia. Opoia era din partea locului şi îi născuse şi ea lui Ariapeithes un fiu, pe Orioas 3 l6.

Măcar că domnea peste sciţi, lui Skyles nu-i era pe plac felul lor de trai, ci trăgea mai mult spre obiceiurile elineşti, datorită educaţiei în care fusese crescut. Iată ce obişnuia să facă. Ori de câte ori îşi mâna oastea de sciţi spre cetatea borysthenitiilor (borystheniţii aceştia zic că sunt milezieni) 310, cum ajungea la ei, Skyles îşi lăsa grosul oştirii la marginea oraşului, iar el, după ce intra în cetate şi [poruncea] să se închidă porţile, lepăda

îmbrăcămintea scită şi-şi lua straie eleneşti; îmbrăcat ca un elen, se plimba prin piaţă, neînsoţit de străji sau de altcineva (între timp porţile erau bine păzite ca nu cumva vreunul din sciţi să-l vadă în asemenea veşminte); şi în alte privinţe trăia ca un elen şi aducea zeilor jertfe după datinile elene. Când trecea o lună, sau mai bine, pleca, îmbrăcând iarăşi straiele scite. Aşa făcea adesea, ba îşi mai şi duraise un palat la Borysthenes, unde ţinea şi o soţie pe care o luase de pe acolo.

LXXIX Cum îi era scris să i se întâmple o nenorocire, ceasul rău s-a ivit în următoarea împrejurare ă17. Îi încolţi dorinţa să fie iniţiat în cultul lui Dionysos-Bacchus; tocmai se pregătea să înceapă ceremonia iniţierii, când îi fu trimis – un mare semn prevestitor. În cetatea borystheniţilor avea un pailat mare şi bogat, despre care am pomenit şi ceva mai înainte, împrejmuit de toate părţile cu – sfintei şi zgriptori de marmură albă. Pe acest palat Zeus îşi aruncă trăsnetul, şi palatul arse până în temelii, dar, cu toate acestea, Skyles nu-şi întrerupse iniţierea.

Sciţii îi învinuiosc pe eleni pentru cinstirea lui Bacchus; ei spun că este împotriva firii să-ţi închipui un zeu care să-i împingă pe oameni la nebunie SIH.

După ce Skylies a fost iniţial: în cultul ¡baochk, unul dintre borystheniţi se apucă să clevetească în faţa sciţilor zicând: „Voi sciţilor, ne luaţi în râs că ne lăsăm beoşi din minţi la praznicul lui Dionysos şi că zeul pune stăpânire pe noi; dar iată că acum zeul l-a prins în mreajă şi.pe regele vostru; şi el s-a lăsat cuprins de vraja lui Bacchus şi jşi-a pierdut minţile din pricina zeului. Dacă nu-mi daţi crezare, urmaţi-mă, şi am să vi-l arăt”. Fruntaşii sciţilor fie luară după ei şi – borysthenitul, suindu-i pe furiş pe un foişor, îi lăsă acolo. Ceva mai târziu, când Skyles trecu cu ceata lui Dionysos şi sciţii îl văzură cuprins de nebunia sfântă319 li se strânse inima de mâhnire. Plecând din oraş, spuseră întregii oştiri cele ce văzuseră, î”.

LXXX Când, după cele întâmplate „Skyles s-a întors la viaţa sa obişnuită, sciţii, în frunte cu fratele său Octamasades, născut din fiica lui Teres32”, s-au răsculat

împotrivă-i. Regele, dându-şi seama de ce i se pregăteşte şi din ce pricină se făceau toate acestea, fuge în Tracia 321. Octamasades, prin fiind de veste, porni cu oastea împotriva Traciei. După ce ajunse pe malul litrului 822, a fost înflâmpinat de traci şi, când era să se încingă o încăierare, Sitalkes trimise o solie la Octamasades şi-i – spuse aşa: „La ce bun să ne măsurăm puterile? Tu eşti fiul surorii inele şi ţii în puterea ta pe fratele meu 32S. Dă-mi-l înapoi pe fratele meu, iar eu ţi-l dau pe Skyles. Nici eu, nici tu să nu ne mai primejduim viaţa încercând norocul armelor”. Aceste vorbe i le trimise Sitalkes prin crainic. Într-adevăr, un frate de-al lui Sitalkes pribegise la Octamasades. Octamasades se învoi, îl dădu pe mâna lui Sitalkes pe unchiul său din partea mamei şi-l dobândi în schimb pe fratele său Skyles. Luându-şi fratele cu sine, Sitalkes se îndepărtă, iar Octamasades îi tăie pe loc capul lui Skyles 324. Cu atâta dârzenie ţin sciţii la datinile lor şi atât de aspt-u îi pedepsesc pe cei care deprind obiceiuri străine. 1

LXXXI Cât să fie la număr neamul sciţilor – mi-a fost cu neputinţă să aflu întoarnăi; am auzit felurite vorbe despre numărul lor. Ca să fie numai sciţi, ori ieşeau prea mulţi la socoteală, ori prea puţini S25. Totuşi, un lucru mi-au arătat şi mie să-l văd. Între fluviul Borysthenes şi Hypauis: se întinde un petic de pământ, al cărui nume este ELxa. mpaios, despre care am pomenit puţin mai înainte 3: 1B, când am spus că nici se afla un izvor cu apă amară care, vărsându-se în Hypanis, îi face apa rea de băut. În acest ţinut este aşezat un vas de bronz *21 de şase ori mai mare decât craterul de la guta Pontului, pe care l-a închinat Pausaniaw, fiul lui Cleombrotosa28. Pentru cine. Încă n-a văzut craterul din Pont, dau următoarele lămuriri: în vasul de bronz de la isciţi încap lesne şase sute de amfore 820, iar bronzul este gros de şase degete. Vasul, după câte povestesc băştinaşii, a fost făurit din vârfuri de săgeţi. Vrând regele lor, pe nume Ariantas, să cunoască numărul sciţilor, a poruncit ca fiecare scit că aducă câte un vârf de săgeată 3; i’ O; cel care nu va aduce, va fi pedepsit

cu moartea. S-a adus atunci o mare mulţime de vârfuri şi regele a hotărât că facă un lucru-vrednic de lăsat urmaşilor spre amintirea lui: din vârfuri a turnat acest vas de bronz şi l-a închinat [zeilor], în acest ţinut, în Exampaios. Atâta doar am aflat despre numărul sciţilor.

LXXXII Ţara sciţilor minunăţii nu. are, afară de faptul că fluviile ei sunt cu mult cele mai mari şi – cele mai numeroase [din lume]. Voi mai adăuga ce este încă vrednic de mirare, pe lângă fluvii, şi nesfârşita întindere a stepei: lângă fluviul Tyras, oamenii arată, întipărită pe o stătică, urma piciorului lui Heracles care seamănă cu o urmă de picior omenesc, dar e lungă de doi coţi.

Aşa se înfăţişează această urmă. Să mă întorc acum la firul povestirii pe care mă pregăteam de la început să-l depăn, 52.

LXXXIII în timp ce Darius se pregătea împotriva sciţilor şi trimitea în toate părţile soli cu poruncă – pentru unii să-i adune pedestrime, pentru alţii, să-i pregătească corăbii, iar pentru alţii, că lege printr-un pod Bosforul tracic – Artabanos, fiul lui Hystaspes şi fratele lui Darius, îl îndemna să-şi mute ghidul de la războiul cu isciţii, aducându-i aminte că este peste putinţă să pui mâna pe sciţi 3 e3. Cum văzu însă că povaţa lui înţeleaptă n-a găsit nicio ascultare, Artabanos s-a ferit să mai stăruie, jar Darius, când toate pregătirile fura gata, işi-a pornit oştirea] a drum, plecând din Susa Sau.

LXXXIVÂN acel timp, unul din perşi, Oiobazos, se rugă de Darius să-i lase acasă pe unul din cei trei feciori pe care-i avea. şi care tustrei plecau la război. Darius îi răspunse ea, pentru un prieten ce-i era, şi cuiri cererea lui depăşea măsura, îi va lăsa pe to\î copiii. Oiobazos nu mai putea de bucurie, trăgând nădejde că feciorii săi fuseseră scutiţi de oaste Darius însă le porunci celor ce sunt puşi pentru asemenea treburi 35, 5 să-i ucidă pe toţi fiii lui Oiobazos. Şi aşa, ucişi de mâna gâdelui, aceştia au rămas într-adevăr acasă.

LXXXV Darius, pornind la drum din Susa, sosi în ţinutul Calkedoniei îi (i, pe Bosfor, unde un pod lega cele

două maluri; de aici se urcă. Într-o corabie, îndreptându-se spre stâncile Cyanee 337, despre care olenii spun că erau rătăcitoare odinioară; suindu-se pe o stâncă 338, Darius privea cu nesaţ Marea Pontului, vrednică de a fi privită. Dintre toate mările, este într-adevăr cea mai minunată. În lungime atinge unsprezece anii o sută de stadii, iar în lăţime, acolo unde este mai întinsă – trei mii trei sute de stadii 8 ă9. Gura acestei mări e largă de patru stadii 340; în lungime, strâmtoarea alcătuită de această gură, numită Bosfor, peste care fusese aruncat podul, este de o sută douăzeci de stadii SIJ1. Bosiforul se întinde până la Propontida. Propontida, având cinci sute de stadii lăţime şi o mie. pattn sute de stadii lungime 34 dă în Helilespont, care este îngust mimai de şapte stadii şi lung de patru; sute 34S. Hellespontul, la rândul lui, se deschide într-o mare largă, cea pe care o numim Egee.

LXXXVI Iată cum s-au făcut aceste măsurători. Îndeobşte, un vas străbate, într-o zi lungă [de vară], cel mult şaptezeci de mii de braţe, iar noaptea, şaizeci de mii e44. Aşadar, din strâmtoare345 până la Phasis (căci aceasta este cea mai mare lungime a Pontului 346) drumul cu corabia ţine nouă zile şi opt nopţi; acestea, în total, dau un milion una sută zece mii de braţe, iar aceste braţe fac unsprezece mii una sută de stadii 347. De la Sindilee 016 până la Thumiskyra 34 d, care se află pe fluviul Thermodon 850 – Pontul Euxin pe aici este cel mai lat*51 – drumul ţine trei zile şi două nopţi, adică are trei sute treizeci de mii de braţe, deci trei mii trei sute de stadii. În acest chip am măsurat en Pontul Euxin, Bosforul şi Hellespontul, care sunt întocmai cum le-am înfăţişat. Lângă Pontul Euxin se mai întinde un lac care dă în Pont, nu mult mai mic decât marea, şi care poartă numde de Maietis şi „mama” Puntului 352.

LXXXVII După ce-a privit îndelung Pontul, Dárius s-a întors îndărăt la podul pe care-l făcuse arhitectul Mandroicles din Samus. După ce a stat să privească şi Bosforul, a ridicat acolo două stele 353 de marmură albă, săpând, în asiriană pe una, iar pe cealaltă în elină numele

tuturor neamurilor pe care le adusese cu sine; şi Dárius le adusese pe toate câte se aflau sub stăpânirea lui. Cu călăreţi cu tot, dar fără cei de pe corăbii, numărul ostaşilor se ridica la şapte sute de mii 355; se mai strânseseră încă şi şase sute de corăbii: ZB. Ceva mai târziu, locuitorii Byzantionului, aducând stelele în oraş, le-au folosit ca podoabă pentru altarul Artemidei Orthosia 8 r 7, afară de o singură piatră pe care au lăsat-o lângă templul lui Dionysos în Byzantion S58; această piatră este acoperită în întregime cu scriere asiriană. Locul din Bosfor unde Dárius a durat podul, făcând socoteala, cred că trebuie să fi fost tocmai la jumătatea drumului dintre Byzantion şi sanctuarul de >lângă gura strâmtorii3S9.

LXXXVIII După aceasta, Dárius, bucuros foarte de podul de vase, l-a răsplătit înzecit 980 cu, tot felul de daruri pe arhitectul care-l durase, pe Mandrodes din Samos. Cea dintâi cheltuială pe care o făcu Mandrodes din daturile primite a fost pentru zugrăvirea unei cadre închipuind întreaga muncă de legare a podului peste Bosfor, pe regele Darius aşezat la loc de cinste şi armata lui trecând podul. Când fu gata, arhitectul o închină templului Herei Sfil, adăugând şi următoarele stihuri:

Peste Bosforul în peşte bogat dmând pod Mandracles, Hetei închină acum punten îi ceasta, de vas [el, Sic-ţi cunună şi-a dobniclit, samienilor – falã, înfăptuind, cum vedeţi, chiar al lui Darius gând.

LXXXIX Acestea au fost, aşadar, lăsate ca pomenire de cel care durase podul.

După ce-l copleşi cu daruri pe Mandrocles, Darius trecu în Europa, dând mai întâi poruncă jonienilor să se îndrepte, pe mate, până la fluviul Istru, iar când vor fi ajuns la Istru, să lege malurile fluviului printr-un pod şi să-l aştepte acolo. Xntr-adevăr, innienii, eolicnii şi hellespuntienii erau în fruntea corăbiilor.

Oştirea de pe corăbii trecu deci pe la stâncile Cyanee şi se îndreptă întins spre Istru; de la ţărmul mării, urcă fluviul calc de două zile 002 şi începu să lege malurile printr-un pod la cotul fluviului unde se răsfiră gurile

Istrului. Cât despre Darius, după ce trecu Bosforul pe podul de vase, străbătu pământul Traciei şi, ajungând la izvoarele râului Tearos 3 fi3, făcu un popas de trei zile.

XC Despre Tearos, locuitorii din împrejurimi spun că ar fi cea mai minunată dintre apele curgătoare, fiind bună de leac pentru tot felul de boli, dar mai ales tămăduitoare de râie la oameni şi la cai. Râul are treizeci şi opt de izvoare, care ţâşnesc din aceeaşi stâncă; unele din ele sunt reci, altele calde. Drumul până la ele, fie de la oraşul Heraion cel de lângă Perinthos864 fie de la Apollonia365 Pontului Euxin, este la fel de lung, anume cale de două zile, pornind dintr-o parte sau dintr-alta 30G.

Acest Tearos se varsă în fiul Contadesdos 367 s Contadesdosul în Agrianes8 fiR, Agrâanesul în Hebros3BU, iar acesta din urmă, în mare, prin preajma oraşului Ainos 37 tl.

XCJ Sosind la acest râu, Darius, după ce-şi aşeză tabăra, fermecat de [însuşirile] râului, ridică şi aici o stelă pe care sapă cuvintole următoare: „Izvoarele râului Tearos dau apa cea mai bună şi mai minunată dintre toate apele din lume; la ăceste izvoare, purtându-şi oştirea asupra sciţilor, a sosit cel mai bun şi cel mai minunat dintre toţi oamenii, Darius al lui Ilystaspes, regele perşilor şi ai pământul lui întreg”. Acestea au fost scrise acolo 371.

XCII Pornind de aici mai departe, Darius a ajuns la un alt râu, după nume Artescos 372, care udă ţinutul odrysilor 873. Când a ajuns la acest râu, iată ce s-a apucat să facă: arătând oştirii un loc anume, porunci ca fiecare om care va trece pfalături să pună în locul. arătat câte o piatră. Cum oştenii i-au îndeplinit vrerea, când au pornit mai departe, au lăsat în urma mormane uriaşe de pietre.

XCIII înainte de a ajunge la Istru87\ [Darius] îi supune mai întâi pe geţii 375 care se cred nemuritori, căci tracii care au în stăpânirea lor Sailmydessos! I7B şi poate locuiesc la miazănoapte de Apollonia şi de oraşul Mesanubria 377 – numiţi skyrmiazi 37S şi nipsei – i s-au închinat lui Darius fără niciun fel de împotrivire. Geţii însă, care luaseră hotărârea nesăbuită3BU [de a-l înfrunta], au

fost robiţi pe dată, măcar că ei sunt cei mai viteji şi cei mai drepţi dintre traci.

XCIV Iată în ce chip se socot ei. nemuritori 391: credinţa lor este că ei nu mor, ci că cel care piere se duce la Zamolxis – divinitatea lor 3 e2 – pe care unii îl cred acelaşi cu Gebeleizis38 î. Tot în al cincilea an aruncă sorţii, şi întotdeauna pe acel dintre ei pe care cade sorţul îl trimit cu solie la Zamolxis, încredinţându-i de fiecare dată toate nevoile lor 384.

Trimiterea solului se face astfel: câţiva dintre ei, aşezându-se: la rând, ţin cu vârful în sus trei suliţe, iar alţii, apucându-l de mâini şi de picioare pe cel trimis la Zamolxis, îl leagănă de câteva ori şi apoi, făcându-i vânt, îl aruncă în sus peste vârfurile suliţelor. Dacă, în cădere, omul moare străpuns, rămân încredinţaţi că zeul le este binevoitor; dacă nu moare, atunci îl învinuiesc pe soi, hulindu-l că este un om rău; după ce aruncă vina pe ci, trimit pe un altul. Tot ce au de cerut îi spun solului cât mai e în viaţă. Când tună şi fulgeră, tracii despre care este vorba trag cu săgeţile în sus, spre cer, şi îşi ameninţă zeul safl, căci ei nu recunosc vreun alt zeu afară de al lor 38 fi.

XCV După câte am aflat de la elenii care locuiesc în H, el] espont şi în Pont 387, acest Zamolxis, fiind om [ca toţi oamenii], ar fi trăit în robie la Samos ca sclav 3 fi8 al lui Pythagoras, fiul lui Mnesarhos389. Apoi, câştigându-şi libertatea, ar fi dobândit avuţie multă şi, dobândind avere, s-a întors bogat printre ai lui. Cum tracii duceau o viaţă de sărăcie cruntă şi erau lipsiţi de învăţătură, Zainobds acesta, care cunoscuse felul de viaţă ionian şi moravuri mai alese 3 y° decât cele din Tracta, ca unul ce trăise printre eleni şi mai ales alături de omul cel mai înţelcpt al El Iad ei, lângă Pythagoras, a priş să i se clădească o sală de primire unde-i găzduia şi-i ospăta pe cetăţenii de frunte; în timpul ospeţelor, îi învăţa că nici el, nici oaspeţii lui şi nici urmaşii acestora în veac nu vor muri, ci se vor muta numai într-un loc unde, trăind de-a pururea, vor avea parte de toate bunătăţile. În tot timpul cât îşi ospăta oaispeţii şi le cuvânta astfel, pusese să i se facă o locuinţă sub

pămâut. Când locuinţa îi fu gata, se făcu nevăzut din mijlocul tracilor, coborând în adâncul încăperilor subpăimântene, unde stătu ascuns vreme de trei ani. Tracii fură cuprinşi de părere de rău după el şi-l jeliră ca pe un mort. În al patrulea an se ivi însă iarăşi în faţa tracilor şi aşa îi făcu Zamolxis să creadă în toate spusele lui. Tată ce povestesc [elenii] c-ar fi făcut el.

XCVT Cât despre mine, nici nu pun la îndoială, nici nu cred pe deplin câte se spun despre el şi locuinţa lui de sub pămâut; de altfel, socot că acest Zamolxis a trăit cu multă vreme mai înaintea lui Pythagoras. Fie că Zamolxis n-a fost decât un om, fie c-o fi fost [într-adevăr] vreun zeu de prin părţile Geţiei, îl las cu bine. Aşadar, geţii care duc astfel de viaţă, fiind supuşi de perşi, urmară şi ei grosul oştirii.

XCVII Când Darius, împreună cu pedestrimea pe care-o avea, ajunse la Istm, unde trecură cu toţii pe malul celălalt, Darius porunci ionienilor să strice podul de vase şi să vină după el pe uscat, ei şi oştirea de pe corăbii. Ionienii tocmai se pregăteau să desfacă podul şi să-i împlinească voia, când Cocs, fiul lui Erxandrosă9 t şi căpetenia mytilenienilor, îi spuse lui Darius – întrebându-l mai întâi dacă i-ar fi pe plac să asculte părerea unuia care ar dori să i-o arate – următoarele i „O rege, ai de gând să-ţi mâi oştirea într-o ţară unde nu vom da peste nicio arăturăşi peste niciun oraş locuit; Iasă mai bine podul să rămână pe loc şi pune-i pe cei care l-au durat să-i stea de strajă. Dacă, dând de sciţi, vom isprăvi lucrurile după ghidul nostru, ne slujeşte la întoarcere, iar dacă n-om izbuti să-i găsim, întoarcerea ne va fi ferită de primejdii. Nu mi-a fost nicicând teamă că am putea fi înfrânţi de sciţi în luptă, ci mai degrabă că nu păţim ceva rătăcind fa vuia întâmplâfii, nepntându-i afla. S-ar putea bănui că, spunând toate acestea, îmi apăr pielea ca să rămân pe loc. Eu însă, o rege, supunând judecăţii tuturor gândul care mi se pare cel mai de folos pentru tine, eu te voi urma şi n-aş dori să fiu lăsat aici”. Darius se arătă foarte bucuros de povaţă şi-i răspunse aşa: „Străine din Lesbos, când mă voi întoarce

teafăr la casa mea, să mi te înfăţişezi negreşit ca să-ţi răspund cu bună răsplată la sfatul bun pe care mi-l dai”.

XC VIII Zi când acestea, făcu şaizeci de noduri la o curea şi, chemând la sfat pe tiranii ionienilor, le grăi aşa: „Bărbaţi ionieni, aflaţi că mi-am schimbat gândul ce vi l-am arătat mai înainte cu privire la pod; acum, luaţi această curea şi faceri cum vă spun: de îndată ce mă veţi vedea purces împotriva sciţilor, începând chiar din acea clipă, dezlegaţi în fiecare zi câte un nod; dacă în acest răstimp nu m-am întors şi vor fi trecut atâtea zile câte noduri, luaţi calea mării către ţara voastră 392. Până atunci, de vreme ce m-am răzgândit, faceţi bună strajă lângă puntea de vase, dându-vă toată osteneala să rămână nevătămată şi să fie apărată cum trebuie; făcând întocmai, mă îndatoraţi mult”. După ce le vorbi aşa, Darius se grăbi să pornească mai departe.

XCIX înainte de ţara sciţilor, lângă mare, se întinde Tracia; de la un golf care pătrunde în acest ţinut, începe Sciţia pe care Istrul o străbate spre vărsare, îndreptându-şi gurile spre snare-răsare303. Pentru a măsura întinderea ţării sciţilor, am să-mi încep desluşirile pornind de la Istru pe lângă coastele mării S04.

Trecând de Istru şi până la oraşul numit Carkinitis 335, spre miazăzi şi vântul Notos se întinde partea Sciţiei scăldată de apele măriis86. Dincolo de oraşul acesta, neamul taurilorăbv locuieşte aceeaşi ţară care dă spre mare, ţinut muntos 338 şi prelungit în largul Pontului Euxin, până la Chersonesul zis Traheea Afl”, care atinge marea dinspre vântul de răsărit400.

Prin urmare, două dintre hotarele Sciţiei, anume cel dinspre miasăzi şi cel dinspre răsărit, sunt mărginite de apele mării401, aşa cum este şi ţara Atticii; şi într-un chip foarte asemănătnr cu aceasta din urmă, tnurii suit aşezaţi în Sciţia aşa cum.ar salâsllui în capul Sunion 402 al Atticii un ailt neam, şi nu atenienii, dacă, începând de la Thoricos 403 până la demul Anaphlysfcos4W, acest cap ar intra ceva mai adânc în mare; aceasta o spun în măsura în care e îngăduit să asemeni lucrurile mici cu cele mari. Cam aşa

este înfăţişarea Tauridei. Pentru cine n-a trecut cu corabia de-a lungul coastelor Atticii, voi da o altă pildă [lămuritoare]: ITaurida este] ca şi cum în lapygia 405 un alt neam decât al iapygilor ar locui capătul [peninsulei], tăind-o în două 4 il°, începând de la Brundisium până la Tarent. Vorbind despre acestea două, e ca şi când as vorbi despre multe altele la fel, cu care seamănă Taurida.

I În

C Din Taurida, mai în sus de tauri 4 n7 şi în ţinuturile care se întind spre Marea de răsărit 403, locuiesc iarăşi sciţi, precum şi la apus de Bosforul Cimmeric şi de ţărmurile lacului Mcotis, până la fluviul Tanais, care se varsă în înfundătura acestui lac.

Acum, dacă am porni în sus de Istru spre inima uscatului, Sciţia este mărginită mai întâi de agatârşi 4 a9, şi apoi de neuri410, de androfagi411 şi, în cele cliti urmă, de melanhleni412.

CI Aşadar, Sciţia, având înfăţişarea unui pătrat41: 5, cu două din laturi scăldate de valurile mării, partea care intră în inima uscatului şi cea cate se întinde de-a lungul ţărmurilor mării sunt deopotrivă de mari. Căci de la Istru la Borysthenes este cale de zece zile, iar de la Borysthenes până la Meotis, alte zece414; pe de altă parte, de la ţărmul mării spre inima ţării, până la melanhleni, care locuiesc mai sus de sciţi, drumul ţine douăzeci de zile415. După socoteala mea, într-o zi poţi face până la două sute de stadii410. Sciţia ar avea atunci de-a curmezişul patru mii de stadii, iar de-a dreptul, apucând prin mijlocul ţării, alte patru mii de stadii4J7. Aşa este de mare această ţară.

Cil Sciţii, gândindu-se că singuri nu se pot bizui să ţină. piept într-o luptă deschisă numeroasei oşti a lui Darius, au trimis solii la vecinii lor. Regii acestora se şi adunaseră ca să chibzuiască [ce-i de făcut], deoarece vine im potrivă-l e puhoiul unei oştiri uriaşe. Acolo se întâlniseră regii taurilor, ai agatârşilor, ai nourilor, ai androfagilor, ai melanhlenilor, ai geloni-Iol 41R, 3Î bnclinilnr şi ai smiromaţilor 419.

CIII Dintre: aceştia, taurii au următoarele obiceiuri:

ei jertfesc Fecioarei420 pe străinii naufragiaţi şi pe elenii care le cad în mână în largul mării. Sacrificiul îl fac precum urmează: După ce isprăvesc rituailul de începere a jertfei, îi izbesc cu o măciucă în cap. Unii spun că trupurile le prăvălesc în jos de pe o stâncă (căci templul se află pe o margine de prăpastie), iar capetele le înfig în pari; alţii, de aceeaşi părere în privinţa capetelor, spun totuşi că trupurile nu sunt prăvălite de pe stâncă, ci îngropate în pământ. După spusele taurilor înşişi 42L, această divinitate căreia ei îi aduc jertfe ar fi Ifâgenia, fiica lui Agamemnon.

Cât despre duşmanii pe care-i prind, iată ce le fac: după ce le taie capetele, le duc acasă, le înfig într-o ţeapă dungă de lemn ridicându-le cât mai sus deasupra caisei, cel mai adesea deasupra hornului. F-i zic că, în felul acesta, capetele cocoţate veghează toată casa. Fa trăiesc din ti lhăria pe mare şi din prăzile de război.

CTV Agatârşii însă sunt bărbaţii cei mai gingaşi şi poartă mereu podoabe de aur 122. Femeile le au de-a valma, ca să se lege între ei ca fraţii, şi astfel, înrudiţi fiind cu toţii, să nu mai fie roşi de pizmă şi ură între ei. În ce priveşte celelalte obiceiuri, se apropie de traci.

CV Neurii 420 au aceleaşi obiceiuri ca sciţii. Cu o generaţie înainte de năvălirea oştilor lui Dnrius, s-a întâmplat să fie nevoiţi să-şi părăsească ţara întreagă din pricina şerpilorţarinile lor au început să mişune de şerpi, ba mai mulţi [şerpi] încă i-au năpădit din sus, din pustiuri, până când, văzându-se copleşiţi, s-au strămutat la budini 4 a5, părăsindu-şi ţara. Oamenii aceştia lasă bănuiala că ar fi vrăjitori. Sciţii şi elenii aşezaţi în Sciţia spun că, o dată pe an, fiecare neur se preschimbă în lup 12 n pe câteva zile şi apoi se face far cum a fost; celor ce povestesc astfel de lucruri nu poc să le dmi crezare, macac că ei aşa spun, ba se şi jură pentru asta. 30

CU Androfagii427 au cel mai sălbatic fd de viaţă din lume; nici dreptatea nu ştiu ce este, nici mi practică vreo lege. Ei sunt nomazi, poartă îmbrăcăminte la fel ca sciţii, dar vorbesc o limbă aparte428. Dintre neamurile despre

care v-am vorbit, carne de om numai ei singuri mănâncă.

CVII Melanlilenii/129 poartă toţi veşminte negre, de unde li se trage şi numele; au obiceiuri scite.

CVIII Budinii alcătuiesc un neam mare şi numeros; ei au ochii foarte albaştri şi sunt roşcaţi4S0. La ei s-a întemeiat un oraş de lemn, iar numele oraşului este Gelonos 43 i. Fiecare latură a gardului împrejmuitor are treizeci de stadii în lungime; gardul este înalt şi făcut cu totul din lemn. Şi casele şi sanctuarele sunt tot din lemn. Într-adevăr, aici se află nişte sanctuare ale unor zei eleni, împodobite, ca la eleni, cu statui, cu altare şi cu temple de lemn; tot la doi ani ţin sărbători în cinstea lui Dionysos şi urmează rânduiala bacchică, căci gelonii sunt, ca origine, acei eleni care, alungaţi din locurile de negoţ [de pe ţărmul mării] s-au aşezat la budini. Vorbesc o limbă în parte scită, în parte elinească.

CIX Budinii însă n-au aceeaşi limbă ca gelonii, nici trai asemănător; budinii, fiind băştinaşi, sunt nomazi, şi din toţi cei cic prin partea locului numai ei mănâncă ciocălăi de pin ISS. Gelonii, dimpotrivă, lucrează pământul, consumă cereale şi au grădini; nici la înfăţişare, nici la culoarea pielii nu se aseamănă cu budinii. Şi pe budini elenii îi numesc geloni, dar greşesc dându-le acelaşi nume.

Ţara loc este în întregime acoperită de păduri de tot felul, în desişul codrilor dai de un lac întins şi bogat în apă 433, înconjurat cu mlaştini şi trestii. În acest lac prind ei vidre, castori, precum şi alte vietăţi cu botul lat 434, ale căror blănuri sunt cusute pe marginea şubelor; părţile bărbăteşti ale jivinelor acestora sunt bune de leac la bolile de mitră 435.

CX Cât despre sauromaţi 4 im, iată ce se povesteşte. Pe vremea QJ, id elenii s-au luptat cu amazoanele 4B7 (sciţii le numesc pe amazoane *oiorpata*, iar cuvântul înseamnă în elină „ucigaşe de bărbaţi”, căci sciţii spun *oior* la „bărbat”, iar *pală* – „a ucide”) atunci se zice că elenii, învingători în bătălia de la Thermodon 439, au plecat pe mare, ducând cu ei, pe trei corăbii, atâtea amazoane câte izbutiseră să prindă. Ajunşi în largul mării,

amazoanele săriră asupra bărbaţilor şi-i măcelăriră. Ele însă nu se pricepeau la corăbii şi nu ştiau să mânuiască nici cârtna, nici pânzele şi vâxicic; după ce i-au ucis pe bărbaţi, au fost purtate la întâmplare în voia valurilor şi vânturilor. Şi aşa au ajuns pe ţărmurile Iacului Meotis, la Cremnoi 440; Cremnoi se află în ţinutul sciţilor liberi. Dându-se jos aici de pe corăbii, amazoanele s-au aşternut} a drum spre aşezările omeneşti. Cum dădură de o herghelie de cai, puseră mâna pe ea şi, călare, începură să prade pământurile sciţilor.

CXI Sciţii nu puteau de fel să se dumirească ce se petrecea: nu le cunoşteau nici limba, nici portul, nici neamul şi se întrebau uimiţi de unde puteau să vină. Ei îşi închipuiau că ele a în bărbaţi, toţi în fragedă vârstă 44), şi de aceea începură să inpte împotriva lor. Gând însă, după o luptă, au rămas în puterea lor câteva leşuri, atunci abia şi-au dat seama că erau femei. Ţinând sfat, au hotărât să nu le mai omoare, ci să trimită spre tabăra lor pe cei mai tineri dintre ei, socotind să fie cam deopotrivă la număr cu ele; flăcăii trebuiau să-şi aşeze corturile în apropierea femeilor şi să facă întocmai ce aveau şi ele să facă: dacă i-ar fi alungat, să nu lupte, ci să fugă din faţa lor 442; când ele s-ar fi oprit, să se întoarcă şi să-şi aşeze iarăşi tabăra cât mai aproape [de a lor]. Sciţii au luat aceste hotărâri cu gândul să aibă copii de la ele.

CXII Tinerii trimişi au făcut întocmai cum li s-a spus. Când amazoanele s-au lămurit că ei nu veniseră să le facă vreun rău, i-au lăsat în pace. Din zi în zi taberele se apropiau tot mai mult una de alta. Tinerii, ca şi amazoanele, de altfel, nu aveau nimic altceva decât armele şi caii; ei duceau acelaşi fel de viaţă ca şi ale, trăind de pe urma vânatului şi a jafului.

exm lJe la amiazi, iată ce făceau amazoanele: împrăştiindu-se una câte una, sau două câte două, se îndepărtau de 30*

HKH – onni

tabără, risipinda-se ca să-ţi iaca nevoile. Sciţii, băgând de scamă, s-au apucat să facă la fel, Unul [o dată]

o opri pe o amazoană care se plimba singuratică; amazoana nu l-a alungat, ci s-a lăsat în voia lui. Cum nu putea să-i vorbească (căci nu se înţelegeau unul cu altul), că îi dădu de înţeles, prin semne făcute cu mina, să vină şi a doua zi în acelaşi loc, aducând şi pe un altul, arătându-i tot prin semne să fie doi că şi ea va mai aduce o tovarăşă. Tânărul, când se întoarse la ai lui, le povesti celorlalţi întâmplarea. În ziua următoare se duse la locul întâlnirii împreună cu un al doilea tânăr; aici o găsiră pe amazoană aşteptând cu încă una. Ceilalţi tineri, când aflară cum mergeau lucrurile, s-au dat şi ei în vorbă cu restul amazoanelor.

CXIV Apoi, împreunându-şi taberele, locuită laolaltă, fiecare tânăr luându-şi de soţie [amazoanaJ pe care o avusese pentru prima oară.

Bărbaţii n-au fost în stare să înveţe limba nevestelor lor, dar. femeile au deprins-o pe a bărbaţilor. Când au ajuns să se înţeleagă între ei, bărbaţii grăiră astfel către amazoane: „Noi avem părinţi, avem şi avere. Haideţi să nu mai ducem felul acesta de trai, ci să ne rostuim viaţa întorcându-ne la neamuri; voi veţi rămâne nevestele noastre şi niciodată nu ne vom lua altele”. La aceasta, femeile răspunseră aşa: „Neii n-am putea să trăim cu femeile de pe la voi. Deprinderile noastre nu sunt aceleaşi cu ale lor. Noi tragem cu arcul, aruncăm suliţa, călărim, n-am învăţat îndeletnicirile la care se pricep femeile, iar cele de pe la voi nu fac nimic din câte am înşirat aici, ci, ocupându-se de treburi muiereşti, ele rămân în căruţe, fără să meargă la vânătoare şi nicăieri altundeva. Aşa că n-am putea să ne împăcăm cu ele. Dacă totuşi. Ţineţi să rămânem nevestele voastre şi să dovediţi că vă purtaţi după buna dreptate, duceţi-vă la părinţii voştri, luaţi-vă partea de avere413 şi întoarceţi-vă să locuim împreună noi în de noi”.

CXV Voinicii le-au dat ascultare şi au făcut întocmai. După ce şi-au luat partea cuvenită de avere, s-au întors înapoi la amazoane. Atunci femeile le-au vorbit aşa: „Noi suntem muncite de frică şi nelinişte câtă vreme trebuie să

locuim în ţinutul acesta, şi pentru că v-am despărţit de părinţii voştri, şi pentru multele stricăciuni cu care v-am lovit ţara. Dar dacă ne socotiţi vrednice să ne păstraţi de soţii, alături de noi, faceţi re vă cerem: haideţi să plecăm de pe meleagurile acestea, să treccm dincolo de fluviul Tanais şi să ne aşezam acolo”.

CXVI Tinerii s-au învoit şi la aceasta. Trecând peste Tanais, s-au aşternut la drum spre soare-răsare calc de trei zile de la malurile Tanaisului şi de trei zile de la lacul Meotis spre miazănoapte. Când au ajuns la locirl unde stau până astăzi, s-au statornicit aici. De atunci femeile sauromaţilor duc un fel de viaţă asemenea cu al străbunelor lor, merg la vânătoare călare, şi împreună cu bărbaţii lor, şi fără bărbaţi, ba merg şi la război, şi portul îl au întocmai ca bărbaţii.

CXVII Sauromaţit vorbesc limba scită 444, dar pocită încă din vremurile de demult, pentru că amazoanele nu izbutiseră s-o înveţe bine. În ce priveşte căsătoria, iată ce lege au: nicio fată nu se mărită până nu ucide vreun duşman; unele din ele sfârşesc bătrâne înainte de a se fi măritat, neputând să împlinească datina.

CXVHI Solii sciţilor, înfăţişându-se la sfat înaintea regilor noroadelor despre care am vorbit, arătară cum persul, după ce adusese sub ascultarea lui toate ţările din partea cealaltă a uscatului 445 şi legase printr-un pod de vase strâmtoarea Bosfo – rului, a trecut spre uscatul cestălalt; după ce a trecut şi a supus puterii sale şi pe traci, făureşte [acum] un pod peste fluviul Istru, vrând să aducă sub stăpânirea lui şi aceste ţinuturi toate. „Voi, prin urmare, să nu priviţi cu linişte la pierzania noastră ocolind lupta ci, într-o inimă şi un gând, să-i înfruntăm pe năvălitor. Nu veţi face asta? Noi, la grea strâmtoare, sau ne vom părăsi ţara, sau, rămânând pe loc, vom cădea la o învoială [cu vrăjmaşul]. Ce altceva am putea oare face dacă voi n-aţi vrea să ne săriţi în ajutor? Dar, după aceea, nici vouă n-o să vă vină bine la socoteală; persul n-a pornit mai cu seamă împotriva noastră der.it a voastră; şi nici nu va răbda r. a, îngenuochiudu ne pe noi, pe voi să vă cruţe.

Vă dăm acum o dovadă de neclintit pentru vorbele noastre: dacă persul ar fi pornit războiul mimai împotrivă. noastră, i-wei-al ele răzbunare pentru înfrângerea de odinioară11”, ar fi trebuit să pornească doar împotriva ţării noastre, iar de toţi ceilalţi să nu se atingă; în felul acesta ar fi arătat lumii întregi că se răfuieşte [numai l cu sciţii şi că n-are nimic împotriva altora, Dar el, de îndată ce a păşit pe această parte a uscatului i4 î, îi supune de-a valma pe toţi câţi îi i-ntâlneşte în cale: în puterea lui au şi căzut tracii ceilalţi, cât şi vecinii noştri cei mai apropiaţi, geţii”.

CXIX Când sciţii sfârşiră ce aveau de spus, regii veniţi din partea neamurilor [mai sus pomenite] ţinură sfat; părerile lor fură împărţite. Gelonul, budinul şi sauromatul, căzând ia învoială, au primit să dea ajutor sciţilor, însă agalirsul, 11 curul, androfagul şi regii melanhlenilor şi ai taurilor le-au răspuns sciţilor aşa: „Dacă n-aţi fi fost voi cei dintâi care v-aţi îngăduit să încălcaţi dreptatea faţă de perşi şi să porniţi războiul, cerând ceea ce cereţi acum, ui s-ar părea că vorbiţi cu dreptate şi, pleoindu-ne urechea la rugămintea voastră, v-am face pe voie. Voi însă, când aţi năvălit pe pământul perşilor, i-aţi stăpânit fără de noi, atâta vreme cât v-a îngăduit-o zeul, iar perşii, cum acelaşi zeu îi aţâţă acum, după faptă vă aduc răsplată. Cât despre noi, nici pe vremuri n-am săvârşit vreo fărădelege faţă de aceşti oameni şi nici acum nu vom începe să-i nedreptăţim noi cei dintâi. Dacă totuşi [regele pers] va veni asupra noastră şi va începe el cel dintâi vrăjmăşia, nici noi nu vom sta nepăsători. Dar până nu vom vedea aceasta, nu ne mişcăm de pe locurile noastre; rămânem încredinţaţi că perşii nu vin împotriva noastră, ci împotriva celor vinovaţi de [întâia] nedreptate”.

CXX Când au aflat sciţii răspunsul adus [de la regi], s-au sfătuit să nu se împotrivească perşilor făţiş, într-o luptă, piept la piept, de vreme ce aceste neamuri nu înţelegeau să le vină în ajutor, ci, tot retrăgându-se şi strecurându-se înapoi, să astupe toate fântânile şi izvoarele pe lângă care vor trece, să strice iarba

pământului, despărţindu-se în două cete. Uneia din ele, peste care domnea Scopasis, urma să i se alăture saurornaţii; dacă regele pers s-ar fi îndreptat într-acolo, ei trebuiau să dea îndărăt, retrăgându-xe drept spre fluviul Tanais, pe lângă lacul Meotis, iar când persul ar fi făcut cale-ntoarsă, să-i urmărească hărţuindu-l. Acestei cete, care făcea parte din pământul sciţilor regali11”, i-a căzut în seamă să facă drumul despre care a fost vorba. Cât despre celelalte două părţi ale sciţilor regali, cea mare, cirmnită de idanthyrsos 4 i9, şi a treia, cârmuită de Taxalcis 4B0, unindu-se ia un loc şi alăturându-li-se gelonii şi budinii, urmau şi aceştia să se retragă, ţinându-se la o zi depărtare de perşi, iar în retragere să îndeplinească cele hotărâte 481: în primul rând, să se retragă direct spre ţinuturile celor care ic refuzaseră alianţa, pentru ca şi aceştia să fie tânâţi în război; dacă nu ridicaseră armele de bunăvoie împotriva perşilor, să le ia măcar de nevoie; după aceea, să se întoarcă în ţara lor şi să înceapă chiar lupta, dacă, stând şi judecând, aşa ar fi socotit de cuviinţă.

CXXI După aceste hotărâri, sciţii merseră în întâmpinarea oştilor lui Dariux, trimiţând ca înaintaşi pe cei mai buni dintre călăreţii lor. Căruţele în care locuiau copiii şi femeile lor le porniră pe toate la drum împreună cu grosul turmelor, afară de aceea ce le trebuia pentru hrană; oprindu-şi doar atâta, trimiseră tot ce mai aveau împreună cu căruţele, poruncindu-le s-o ţină mereu spre miazănoapte.

CXXII Pe. dud convoiul se îndepărta, înaintaşii sciţilor au dat de perşii care se aflau la trei zile depărtare de Istru; de cum i-au găsit, şi-au aşezat tabăra la o şi depărtare de perşi, pustiind toate roadele pământului. Perşii, când văzură ivindu-se călărimea sciţilor, s-au luat pe urmele călăreţilor, care dădeau însă mereu înapoi; apoi (deoarece perşii se îndreptau către ceata singuratică 452), au urmărit-o către răsărit drept spre Tanais. Când sciţii au trecut dincolo de Tanais, perşii, trecând şi ei fluviul, îi urmăriră mai departe, până ce, străbătând de la un capăt la altul pământurile sauromaţilor, au ajuns pe meleagurile

budinilor.

CXXIII Atâta vreme cât perşii rătăciseră prin ţinuturile Sciţiei şi Sauromaţiei, n-au putut face nicio stricăciune, păun litrul fiind nedesţelenit153; când însă au pătruns pe pământul budinilor, au dat peste oraşul cu construcţii de lemn 454 pe care budinii îl părăsiseră şi-l goliseră de tot ce avea; perşii i-au dat foc. După această ispravă, s-au luat mereu înainte pe urmele sciţilor – până ce, trecând de acele locuri, au ajuns în pustiu.

Acest pustiu – unde nu locuieşte ţipenie de om – se întinde mai sus de ţara budinilor, fiind lung cât şapte zile de drum 45 fi. Mai sus de întinderile pustii locuiesc tissageţii 456, din ţinutul cărora izvorăsc patru fluvii mari, care, după ce udă ţara meoţilor 4 ft7, se varsă în lacul Meotis. Aceste fluvii se cheamă Lycos, Oaros, Tanais şi Syrgis.

CXXIV Când Darius sosi la marginile pustiului, încetându-şi alergătura, îşi aşeză oastea lângă fluviul Oaros. După ce-şi orândui oamenii, începu să ridice opt întărituri uriaşe45B, la aceeaşi depărtare una de alta, anume cam la şaizeci de stadii cel mult; dărâmăturile lor au rămas până pe vremea mea. În timp ce el se îndeletnicea cu aceasta, sciţii pe care-i urmărea, făcând un ocol prin ţinuturile de miazănoapte, s-au întors în Sciţi a45B. Cum ei se făcuseră cu totul nevăzuţi şi nu se mai arătau perşilor, Darius lăsă zidurile acelea neisprăvite şi, făcând şi el cale-ntoarsă, o apucă spre apus 4B0, închipuindu-şi că atitia erau sciţii tofci şi că fugiseră înspre asfinţit.

CXXV Purtându-şi oştirea în pas grăbit, cum ajunse în Sciţia, dădu peste celelalte dotră cete ale sciţilor461; când le întâlni, începu iarăşi urmărirea sciţilor, care se ţineau însă la depărtare de o zi.

Cum Darius nu-şi încetinea mersul, sciţii, aşa cum se înţeleseseră, se retrăgeau mereu spre pământurile acelora cate le refuzaseră ajutorul, mai întâi spre ţara melanhlenilor. După ce sciţii şi perşii îi răscoliră pe melanhleni prin năvala lor, sciţii se îndreptară spre

ţinuturile androfagilor; după ce fură tulburaţi şi aceştia, sciţii apucară spre Neurida; când şi neurii fură la rândul lor călcaţi, sciţii plecară, retrăgându-se spre ţara agatârşilor 46 a. Agatârşii însă, văzând până şi pe vecinii lor cei mai apropiaţi luând-o la fugă înspăimântaţi în faţa sciţilor, fără să mai aştepte ca sciţii să ajungă la ei., trimiţând un crainic, dădură sciţilor de veste să nu le calce hotarul, prevenindu-i că, dacă vor încerca totuşi să pătrundă 111 ţinuturile lor, vor avea să se lupte mai întâi cu ei. De îndată ce trimiseră această solie, agatârşii şi ieşiră cu armele la hotare, punându-şi în gând să ţină piept năvălitorilor; Melanhlenii, androfagii şi neurii însă, atunci când perşii odată cu sciţii năvăliseră peste ei, nici nu s-au gândit să pună mâna pe anue şi, uitând cum se grozăviseră, au luat-o înspăimântaţi la goană, ţinând-o tot spre miazănoapte, împinşi spre pustiu. Sciţii n-au mai ajuns până la agatârşi, fiindcă aceştia nu le-au îngăduit 463; din ţara neurilor au cotit-o înapoi spre propria lor ţaţă 404, împreună cu perşii.

CXXVI Cum această stare de lucruri nu mai contenea, Darius, trimiţând un călăreţ la idanthyrsos, regele sciţilor, îi vorbi astfel: „Om nechibzuit, de ce tot fugi când poţi să faci una din două? Dacă în cugetul tău te simţi în stare să înfrunţi puterea mea, opreşte-te o dată locului, pune capăt rătăcirilor şi primeşte lupta; dacă recunoşti că eşti mai slab, curmându-ţi o dată fuga şi aducându-i stăpânului tău în dar pământ şi apâ46B, vino să stăm de vorbă”.

CXXVII I, a acestea, Idanthyrsos, regele sciţilor, grai aşa: „Iată cum stau lucrurile cu mine, rege pers: eu n-am fugit de frică în faţa nimănui, nici mai înainte şi nici acum nu fug de frica ta. Nu mă port altfel decât silit deprins să mă port şi în timp de pace. Că nu încep pe dată lupta cu tine, te lămuresc eu numai decât: noi nu avem nici cetăţi, nici semănături pentru care să ne încăieram mai repede cu voi în luptă, de teamă să nu ni se ia sau să nu ni se strice. Dacă însă trebuie cu orice preţ şi cât mai grabnic să ajungem aici, avem [de apărat] mormintele 400 părinţilor

noştri; ei bine, dacă le găsiţi, încercaţi să le pângăriţi şi veţi afla voi atunci dacă ne vom lupta cu voi pentru ele sau nu ne vom lupta. Până atunci însă, dacă nu vom socoti de cuviinţă, n-o să ne batem. Astea am avut de spus despre război. Iar ca stăpâni ai mei, eu îi recunosc numai pe Zeus, strămoşul407 meu, şi pe Histia4 Bfi, crăiasa sciţilor. Cât despre tine, în loc să-ţi dăruiesc pământ şi apă, îţi voi trimite astfel de daruri cum ţi se cuvin ţie; pentru vorba că «tu eşti stăpânul meu», atâta îţi spun: «du-te, jelindu-te489»”. Acesta a fost răspunsul din partea sciţilor.

CXXV – ill Crainicul <*se* întoarse cu răspunsuil la Daiius. Regii sciţilor auzind cuvântul „robie”, s-au umplut de mânie. Partea de oaste alipită cu cea a sauromaţilor, pe care o conducea Scopasis, o trimisei» la ionieni, ca să ajungă la o înţelegere cu ei, ia acei ionieni caic străjuiau podul de peste istm. Ceilalţi sciţi, care rămâneau pe loc, hotărâră să nu-i mai poarte pe perji de colo până colo, ci să-i lovească ori de câte ori se vor îndeletnici cu procurarea merindeii71. Pândindu-i, aşadar, pe oamenii lui Darius când umblau după miri cate, făcură precum hotărâseră. Călărimea ciocnindu-se cu călărimea, cea a sciţilor o respingea de fiecare dată pe cea persană; călăreţii perşilor fugind în neorânduială, cădeau peste pedestrimea cate le sărea într-ajutor; sciţii însă, după ce hărţuiau călărimea, se întorceau, teimându-se de pedestrime 172. Sciţii au dat asemenea atacuri şi în timpul nopţii.

CXXIX Spre paguba sciţilor care atacau tabăra lui Darius şi în ajutorul perşilor, lucru nespus de uimitor, era zbieratul măgarilor şi înfăţişarea catârilor. Te pământul Sciţiei, aşa cum am arătat ceva mai sus 47:), nu se prăsesc nici măgari, nici catâri: în tot ţinutul Sciţiei, din pricina gerurilor, nu se găseşte nici urmă de măgar sau de catâr. Măgarii, cu zbieretele lor, iscau tulburări în raidurile călărimii scite; foarte adesea, în cursul iureşului asupra perşilor, de îndată ce caii auzeau zbieratul măgarilor, se speriau, dădeau înapoi şi, de uimire, ciuleau urechile, căci până atunci nu mai auziseră asemenea strigăt, nici nu mai

văzuseră aşa dihănii. Această întâmplare le ajuta oarecum [perşilor] în desfăşurarea luptelor.

CXXX Sciţii, văzând adesea nelinişte în tabăra – perşilor, ca să-i facă să zăbovească cât mai îndelung în Sciţia, unde să fie chinuiţi de tot folul de lipsuri, iată ce au făcut: lăsând în urmă o parte din turmele lor cu păstori cu tot, ei se trăgeau într-alt ţinut; perşii, venind, dădeau [peste turme], puneau mina pe ele, şi pentru asemenea ispravă le mai venea inima la loc.

CXXXI Măcar că aceasta se întâmpla deseori, până la urmă Darius se văzu în mare încurcătură; regii sciţilor, care aflaseră de grijile lui, îi trimixeră un crainic care-i aducea lui Darius în dar o pasăre, un şoarece, o broască şi cinci săgeţi474. Perşii îl întrebară pe cel tu darurile care le era tâlcul? Omul zise că fusese însărcinat numai să le înmâneze şi să se întoarcă înapoi cât mai repede; ceru perşilor să dezlege singuri, dacă erau ageri la minte, ce vor să spună darurile175. Auzind povaţa, perşii se adunară la sfat.

CXXXII Părerea lui Darius era că sciţii i se închinau de bunăvoie, ei, pământul şi apa; tălmăcirea lui se sprijinea pe faptul că şoarecele trăieşte sub pământ, hrănindu-se din aceleaşi roade ca şi omul, că broasca trăieşte în apă, pasărea seamănă mai ales cil calul47 fi, iar săgeţile, că îi închinau puterea lor. Aşa înţelese Darius rostul darurilor. Potrivnică acestei păreri fu cea a lui Gobryas 477, unul din cei şapte bărbaţi care-l răsturnaseră pe mag 478; după tălmăcirea lui, darurile aşa grăiau: „Dacă, nu veţi zbura în înaltul cerului, o perşi, preschimbaţi în păsări sau dacă nu vă veţi ascunde sub pământ, preschimbaţi în şoareci, sau dacă nu veţi sări în bălţi, preschimbaţi în broaşte, înapoi n-o să vă întoarceţi, căci veţi pieri de aceste săgeţi”. Aşa deslușiră perşii ce voiau să grăiască darurile.

CXXXII1 Partea aceea din oştirea sciţilor, care mai înainte 479 fusese aşezată de pază de-a lungul coasrelor lacului Meotis, iar acum primise însărcinarea să ajungă la o înţelegere cu ionienii de la Istru, de cum ajunsese la pod,

spuse următoarele: „Ionieni, venim să vă aducem libertate, dacă vreţi să ne daţi ascultare. Am aflat că Darius v-a cerut să suăjuiţi podul numai şaizeci de zile 480 şi, dacă nu se arată în acest răstimp, să plecaţi în ţara voastră. Acum, dal Jî vreţi să faceţi acest lucru, veţi fi curaţi de orice vină şi din partea lui, şi din partea noastră, Rămâneţi pe loc numai până se împlineşte sorocul hotărât mai dinainte, iar pe urmă plecaţi fără zăbavă”. Sciţii, după ce ionienii au făgăduit că aşa vor face, au luat-o înapoi în mare grabă.

CXXXIV După ce darurile îi fură trimise lui Darius, sciţii care rămăseseră pe loc se rânduiră în faţa perşilor, călărime şi pedestrime 48\ ca să pornească lupta. Când sciţii erau gata aşezaţi în linie de bătaie, ţâşni un iepure printre cele două tabere; din grămada sciţilor, care cum vedea iepurele, alerga pe urmele lui. Gujn sciţii făceau un tărăboi nemaipomenit şi strigau cât îi ţinea gura, Darius întrebă ce-i zarva din rândurile duşmanilor. Aflând că urmăreau un iepure, grăi atunci aşa către cei cu care obişnuia să-şi împartă gândurile: „Oamenii ăştia au faţă de noi un adânc dispreţ 482 şi acuma văd că Gobryas a tâlcuit bine darurile scite. Cum de aici înainte mă alătur şi eu părerii lui, avem nevoie de o povaţă bună ca să ne putem întoarce acasă teferi”. La aceste cuvinte Gobryas răspunse: „O rege, mai că ştiam din auzite că pe oamenii ăştia nu poli pune mâna; de când am sosit aici, îmi dau şi mai bine seama de asta, văzându-i cum îşi bat joc de noi. Acum, eu cred că ar fi bine ca de îndată ce se lasă noaptea, după ce vom fi aprins focurile cum obişnuiam să facem ţi-a/ltă dată, amăgindu-i pe ostaşii care sunt prea slăbiţi pentru osteneala drumului, şi priponind toţi măgarii, s-o şi pornim la drum, mai înainte ca sciţii să aibă vreme să se îndrepte spre Istru ca să strice podul sau ca ionienii să ia o lintărâre cate ne-ar duce la pieire”.

CXXXV Acestea fură sfaturile lui Gobryas; de cum se făcu noapte, Darius şi trecu la înfăptuirea lor. El părăsi chiar pe locul taberei pe oamenii sleiţi de puteri şi pe cei de care-i păsa mai puţin dacă vor pieri, precum şi toţi măgarii priponiţi; rostul părăsirii măgarilor şi ai oştenilor

slăbiţi era ca măgarii să zbiere; cât despre oameni, ei erau părăsiţi din pricina slăbiciunii lor; în faţă însă, fură amăgiţi că dl, însoţit de ostaşii în putere, trebuia să-i lovească pe sciţi, pe când ei urmau să apere în acest timp tabăra. Dând aceste lămuriri celor lăsaţi în urma lui şi poruncind să se aprindă focuri, Darius se îndreptă cu mare zor spre Istru. Măgarii, despărţiţi de grosul armatei, se puseră pe zbierete mai rău ca oricând; sciţii, auzindu-i, nu se îndoiră nicio clipă că perşii se aflau tot acolo 18 s.

CXXXVI Făcându-se ziuă şi cei părăsiţi, înţelegând că fuseseră înşelaţi de Darius, le întinseră mâna sciţilor şi le povestiră cele întâmplate; sciţii, cum aflară de cele ce se petrecuseră, adunându-şi oştile în mare grabă – (pe cele două cete 484 din oastea scită, şi pe cea singuratică 435, pe sauromaţi, budini şi gelonise luară pe urmele perşilor drept spre Istru. Cum oştirea perşilor era alcătuită în mare parte din pedestrime şi nu cunoştea drumurile, căci nu erau drumuri tăiate, iar sciţii erau călări şi ştiau cum să scurteze drumul, fără să se întâhiască unii cu alţii, sciţii au ajuns la pod cu mult înaintea perşilor.

Aflinei că perşii nu ajunseseră încă, [sciţii] le spuseră ionienilot care şi aflau pe vase: „Bărbaţi ai la ni ei, zilele câte v-au fost hotărâte la număr au trecut, şi nu faceţi bine că mai aşteptaţi încă. Dacă mai înainte vreme aţi rămas locului de teamă, acum grăbiţi-vă să desfaceţi podul şi plecaţi bucuroşi că sunteţi liberi 4B7, purtând în inimile voastre recunoştinţă zeilor şi sciţilor. Cât despre stăpânul vostru de odinioară, îi vom pregăti o astfel de soartă, încât nu va mai porni cu război împotriva nimănui”.

CXXXV11 Faţă de aceste cuvinte, ionienii ţinură sfat. Miltiades din Atena48 e, strateg şi tiran al Chersonesului489 din Hellespont, fu de părere ca ei să dea ascultare sciţilor şi să libereze Ionia 49°. Histiaios din Milet 401 a fost însă de părere potrivnica, spunând că deocamdată numai datorită lui Darius fiecare din ei era tiranul unei cetăţi lfla; dacă puterea l-ul Darius va fi nimicită, nici ei tiu va mai fi în stare să-şi păstreze stăpânirea asupra Miletului, nici vreun aitni peste

celelalte: cetăţi; căci fiecare oraş va alege mai degrabă ocârrnuirea democratică, deoit jugui tiraniei 493. Dintr-odată, cunoscând părerea lui Histiaios, toţi trecură de partea lui, deşi mai înainte o îmbrăţişaseră pe a lui Miltiades.

CXXXVLLI Cei a căror părere a tras în cumpănă şi care se bucurau de mare trecere în ochii regelui erau următorii: tiranii elenilor din Hellespont494, Daphnis din Abydos4BS, Hippoclos din Lampsacos 49<i, Herophantos din Parion 497, Metrodoros din Proconnesos 4!) H, Aristagoras din Cyzicos 499 şi Ariston din Byzantion 5U0. Aceştia erau tiranii din Hellespont. Din Ionia [se aflau de faţă] Strat tis din Chios so1, Aiakes din Samos 602, Laodamas din Faceea 503 şi Histiaios din Milet, cel care se împotrivise îndemnului lui Miltiades. Din F.olida 5IW, singurul om de vază care se afla de faţă era Aristagoras din Kyme 50 s.

CXXXIX Aceştia toţi, după ce împărtăşiră părerea lui Histiaios r °”, au hotărât, faţă de împrejurări, să înfăptuiască şi să răspundă cele ce urmează: din pod, să desfacă numai partea dinspre sciţi, anume ca la o zvârlitură de praştie, ca să pară că fac ceva, deşi. de fapt, nu făceau nimic, şi ca sciţii să nu încerce să treacă cu de-a sila Istrul peste pod, iar în timpul desfacerii capului de pod dinspre Sciţia, să ¡¡pună că vor face tot ce este pe placul sciţilor. Acestea au fost adăugiri făcute la părerea [lui Ilistiaios]; după aceea, în numele tuturor, el le răspunse sciţilor grăind: „Bărbaţi sciţi, sosiţi cu poveţe bune şi veniţi tocmai la vreme. Precum v-aţi silit să ne puneţi pe ea, le-a cea bună, şi noi la rândul nostru suntem gata oricând să vă plătim cu bine. După cum vedeţi, podul am şi început să-l desfacem şi ne vom da toată sârguinţa, căci suntem dornici să fim iliberi. Dar până stricăm noi podull, ar fi nimerit ca voi să plecaţi în căutarea perşilor şi, găsindu-i, să vă răzbunaţi pe ei şi pentru noi, şi pentru voi, aşa cum li se cade”.

h *o*

CXL Sciţii, încrezând-u se pentru a doua oară în

ionieni că spun adevărul 5U7, s-au întors să-i caute pe perşi şi nu izbutiră să dea nicăieri de urma lor. Vinovaţi de această greşeală erau chiar sciţii care nimiciseră prin acele locuri păşunile pentru cai şi astupaseră izvoarele. Dacă n-ar fi făcut aşa, le-ar fi fost lesne să-i găsească pe perşi atunci când voiau. Acum însă, chiar ceea ce li se păruse o socoteală minunată, tocmai asta le-a venit de hac. Sciţii, cutreierând accg parte a ţării lor pe unde se mai găseau apă şi nutreţ pentru cai, pe acolo îşi căutau duşmanii, în credinţa că şi aceştia se vor întoarce prin asemenea locuri. Perşii însă se retrăgeau păzind urma ce o făcuseră mai înainte [la ducere] – ba chiar şi aşa, abia anevoie găsiră podul. Cum ajunseră în miez de noapte şi dădură de podul desfăcut50; i, îi apucă spaima ca nu cumva ionienii să-i fi părăsit.

CXLI în preajma lui Dayus se afla un egiptean, cu glasul cel mai răsunător din lume; Darius îi porunci acestui om să se ducă pe malul Istrului şi să-l strige pe Histiaios din Milet. Egipteanul aşa făcu, iar Histiaios, auzind chemarea dintâi aduse toate corăbiile pentru trecerea oştii şi legă podul la loc. În felul acesta putură perşii să scape51”.

(CXLII Sciţii care-i căutau au pierdut urma perşilor pentru a doua oară 511 şi de atunci zic ei de ionieni că, dacă sunt oameni liberi, sunt cei mai josnici şi mai lipsiţi de bărbăţie din toţi oamenii, şi dacă, dimpotrivă, îi socoti sclavi, sunt robii cei mai iubitori de stăpân şi cei mai puţin dornici să fugă ţ Acestea sunt ocările care au fost aruncate de sciţi ionienilor.

CXLIII Darius, străbătând Tracia, a ajuns la Sestos în Chersones 512. De aki, el trecu cu corăbiile în Asia, iar în Europa lăsă în fruntea oştilor pe Megabazos 3, s, un pers, căruia o dată Darius îi arătase o deosebită cinste când spusese, în faţa perşilor, această vorbă: pregătindu-se Darius o dată să mănânce nişte rodii, cum deschise prima rodie, fratele lui, Artabanos, îl întrebă ce şi-ar dori să aibă atât de mult, câţi sâmburi într-o rodie; regele răspunse că ar dori să aibă atâţia Megabazi mai degrabă, decât Ellada

supusă. Zicând acestea în faţa perşilor, îi arătase marea sa preţuire. Iar acum pe el îl lăsă căpetenie peste optzeci 514 de mii de oameni din oastea lui.

CXTIV Acelaşi Megabazos, cu vorba ce urmează a lăsat o amintire de neşters printre hellespontini: fiind la Byzantion, află că cei din Calkedon întemeiaseră o colonie în acel ţinut, cu şaptesprezece ani mai devreme decât byzantinii 515; când află aceasta, zise că fără îndoială calkedonienii trebuie să fi fost orbi5, O pe vremea aceea, altfel nu şi-ar fi ales locul cel mai rău pentru aşezare, când le stătea la îndemână unul cu mult mai frumos, dacă n-ar fi fost orbi. Acest Megabazos, fiind lăsat, prin urmare, în fruntea oştilor din ţinut, aduse sub stăpânirea sa pe toţi hellespontinii care nu erau de partea mezilor 5 i7.

CXLV El săvârşea deci aceste fapte; în acelaşi timp, o altă parte însemnată din oştire purcese împotriva Libyei518, pentru o pricină pe care o voi arăta de îndată, după ce mai întâi voi povesti următoarele:

Urmaşii fiilor celor care odinioară se suiseră pe corabia Argo 5 i9, alungaţi acum de pelasgii care răpiseră din Brauron pe femeile atenienilor 520, alungaţi fiind, zic, din Lemnos de aceşti pelasgi, s-au îndreptat pe mare spre Lacedemona321; [aici], aşezându-se pe Tayget sau, aprinseră focuri. Spartanii, văzându-i, trimiseră un sol ca să-i cerceteze cine erau şi de unde veneau. Solului care i-a întrebat, ei l-au răspuns că sunt minyeni523, coborâtori din eroii care umblaseră pe mare cu corabia Argo;

aceşti eroi, oprindu-se pentru un popas pe insula Lemnos, au ajuns să le fie strămoşi.

Spartanii, auzind povestea obârşiei minycnilor, trimiseră pentru a doua oară să-i întrebe cu ce gânduri veniseră în ţinut şi de ce aprinseseră focuri. Ei răspunseră că, fiind goniţi de pelasgi, veneau la străbunii lor, căci aşa era şi drept, şi că cereau să locuiască împreună cu spartanii „având şi ei parte de cinstiri şi dobândind la sorţi câte un petic de pământ. Spartanii găsiră cu cale să-i primească pe minyeni după” voia acestora. Ceea ce i-a îndemnat cu osebire pe spartani la această învoire a fost

călătoria Tindarizilor 624 pe vasul Argo. După ce-i primiră pe minyeni, le dădură pământ şi îi împărţiră pe triburi. Minyenii de îndată se încuscriră cu ei, dând, la rândul lor, altor spartani de soţii pe femeile pe care le aduseseră din Lemnos.

CXLVI Nu trecu însă multă vreme şi minyenii prinseră a se sumeţi, cerând să fie părtaşi la ocârmulrea regească şi săvârşind tot soiul de nelegiuiri. Ca urmare, spartanii hotărâră să-i omoare; prinzându-i pe toţi, îi aruncară în închisoare. La Sparta, osânda de moarte se împlineşte numai noaptea, niciodată ziua. Când tocmai se făceau pregătiri pentru uciderea minyenilor, nevestele lor, cetăţene şi fiicele fruntaşilor spartani, cetură îngăduinţa să intre în închisoare ca fiecare să mai vorbească odată cu soţul ei. Spartanii le lăsară să intre fără să le dea prin gând că tocmai ele ar putea urzi vreun vicleşug. Femeile, după ce-au pătruns înăuntru, iată ce-au făcut: toată îmbrăcămintea pe care o purtau au dat-o bărbaţilor, iar ele au îmbrăcat straiele acestora. Minyenii, îmbrăcaţi cu haine femeieşti, ieşiră afară din temniţă, trecând drept femei. Scăpând în acest fel, s-au aşezat din nou pe muntele Tayget.

CXLVIT Chiar pe vremea aceea, Tkeras, fiul lui Autesion, fiu al lui Teisamenes, fiu al lui Thersandros, fiu al lui Polyneikes 5S5, tocmai se pregătea să plece din Sparta ca să întemeieze o colonie. Acest Theras era din neamul lui Cadmos, fratele mamei fiilor lui Aristodemos, adică [unchiul] lui Eurysthenes şi Procles 825; pe când aceşti copii erau încă nevârstnici, Theras ţinuse în mâinile lui puterea regească la Sparta ca epitrop [al lor], Când nepoţii s-au făcut mari şi au luat ei domnia, Theras, căruia acum îi venea greu să se lase cârmuit de alţii, după ce gustase din dulceaţa cârmuirii, spuse că el «în mai rămâne la Sparta, ci că va pleca pe o corabie la cei de un sânge cu el

Pe insula care se numeşte acuma Thera, una şi aceeaşi cu cea care înainte vreme se numea Calliste, r 28, trăiau urmaşii lui Membliaros, fiul lui Poikiles, bărbat din Femeia. Într-adevăr, Cadmos, fiul lui Agenor, când umbla în

căutarea F-uropci 525, se iâprise pe insula numită astăzi Thera. Făcând aici un popas, fie că-i plăcuse locul, fie c-o fi avut şi altceva în gând, lăsă în această insulă, printre alţi fenicieni, şi pe o tuclă de a sa, anume pe Membliaros. Aceşti fenicieni locuiseră insula numită Calliste, mai înainte de sosirea lui Theras din Sparta, timp de opt generaţii r>3°.

CXLVIII Theras porni, aşadar, spre aceştia, având [cu sine] o ceată de oameni aleşi din [toate] triburile581, cu gând să rămână împreună cu cei de pe insulă, fără să i alunge, ci să trăiască în bună înţelegere. Cu-m tocmai atunci minyenii fugiseră din închisoare şi zise aşezaseră pe muntele Tayget, iar spartanii ţineau sfat ca să-i dea pierzării, Theras îi rugă să nu facă vărsare de «înge, luând asupra lui să-i scoată din ţinut. Spartanii învoindu-se cu Theras, acesta se îndreptă spre urmaşii lui Membliaros, cu trei triecontere r, 3 z. Cu sine nu i ducea însă pe toţi minyenii, ci numai o mică parte, căci cei mai mulţi dintre ei apucaseră spre paroreaţi533 şi cauconi 584, pe care, alungându-i din ţara lor, şi-au împărţit între ei pământull în şase loturi; ceva mai târziu, minyenii au întemeiat acolo următoarele oraşe: Lepreon 53\ Makistos 5! MI, Phrixai Pyrgos să a, Rpion 533, Nudion 540. Pe timpul meu, eleenii au nimicit cele mai multe din aceste oraşe 541. Cât despre insulă, ea şi-a luat numele de Tliera, după numele celui care o colonizase.

CXLIX Fiul lui Theras îi spuse tatălui său că nu vrea să se îmbarce împreună cu el, dar taică-său îi răspunse că-l lasă ca pe o oaie în mijlocul lupilor Si3; de la vorba asta i s-a tras tânărului numele de Oiolycos 545, nume care, de altfel, i-a şi rămas. Din Oiolycos s-a născut Hgeus, de la care îşi trag numele Egizii, trib mare din Sparta. Cum oamenilor din acest trib544 nu le trăiau copiii, au înălţat, după sfatul unui oracol, un sanctuar

3 „Urj-odot – Istorii voi 1

HERODOT

Închinat Eriniilor 3 ir>, lui Laios Bi, i şi Oedip547; după aceea, odraslele le-au rămas în viaţă. Acelaşi lucru li

s-a întâmplat şi la Thera urmaşilor acestor oameni Bră.

CL Până într-acest loc al povestirii mele, spartanii înfăţişează lucrurile la fe) ca şi thereenii, dar de aici înainte, numai thereenii spun că evenimentele s-au petrecut precum urmează: Grinnos, fiul lui Aisanios, care cobora din acest Theras şi era regele insulei Thera 5 l9, sosi le Delfi, aducând cu sine o hecatombă 550 din oraşul său; regele era însoţit de mai mulţi cetăţeni, printre care se afla şi Battos, fiul lui Polynestes, din neamul lui Eupheinos 581, un minyan. Lui Grinnos, regele thereenilor, care întreba oracolul despre aice treburi, Pythia îi răspunse să întemeieze o cetate în Libya. El însă îi întoarse vorba zicând aşa: „Eu, slăvite stăpân 562, sunt prea bătrân şi prea greoi ca să mai pornesc la drum; porunceşte tu unuia din cei mai tineri să înfăptuiască cele ce ceri”. În timp ce. spunea aceste cuvinte, arătaânspre Battos. Deocamdată, atâta s-a întâmplat. După ce s-au întors acasă, n-au mai ţinut seama de oracol, neşciind măcar unde se află Libya pe faţa pământului 553 şi neîndrăznind să trimită o colonie în necunoscut.

CU Şapte ani de-a rândul după aceste întâmplări, în Thera nu căzu picătură de ploaie, ani în care se uscată toţi copacii de pe insulă, afară doar de unul singur. Thereenii întrebând iarăşi oracolul, Pythia le aduse din nou aminte de colonia din Libya. De vreme ce nu aveau nicio altă scăpare din năpastă, trimiseră soli în Creta să cerceteze dacă nu cumva vreunul din cretani1 sau din străinii care locuiau în insulă ajunsese vreodată în Libya551. Solii, cutreierind coastele Cretei, ajunseră şi la cetatea ltanos5 rir, unde intrară în vorbă cu un neguţător de purpură, numit Corobios, care le spuse că, împins de vânturi, ajunsese ţărmurile Li-hyei şi la insula Plateea 556 a Libyei. Momindu-l cu o răsplată în bani, solii l-au dus [cu ei] la Thera. din Thera plecară la început în recunoaştere o mină de oameni; după ce Corobios le-a arătat drumul până la insula Plateea, ei îl lăsară aci pe Corobios, cu hrană la îndemână pentru câteva luni, iar ei plecară în grăbii să-i vestească pe thereeni despre insulă.

CLII Cuín aceştia n-au dat semne de viaţă mai mult timp decât fusese prevăzut, Corobios ducea lipsă de toate, când întâmplarea abătu spre Plateea o corabie samiană care mergea în Egipt şi al cărei stăpân era Colaios. Samienii, aflând de la Corobios toată povestea lui, îi lăsară merinde pentru un an. Cât despre ei, ieşind în larg în apele insulei, deşi erau nerăbdători că ajungă în Egipt, tăiau valurile inării împinşi într-una de vântul de răsărit; cum puterea vântului mi slăbea de loc, samienii trecură dincolo de Coloanele lui Heracles 557 şi, mânaţi de pronia cerească, ajunseră la Tartesşos 55B. Acest loc de negoţ era pe vremea aceea cam neumblat, aşa că samienii, întorcându-se acasă, s-au pomenit cu cel mai mare câştig de pe urma mărfurilor dintre toţi elenii pe care îi cunoaştem bine, afară doar de Sustratos, fiul lui Laodaimas din Egina550. Cu acesta nimeni nu se poate lua la întrecere. Samienii, scoţând din câştigurile lor a zecea parte, anume şase talanţi, făcură un vas de bronz în felul unui crater din Argos 5B”; de jur-împrejurul vasului sunt capete de griffóui ieşind în relief. Vasul l-au închinat templului Herei sei, sprijiniiidu-l pe trei statui uriaşe de bronz, de câte şapte coţi, I [stat ui înfăţişate] stând în genunchi. De la această împrejurare se trage începutul marii prietenii 562 care de atunci îi leagă pe cyrenieni şi thereeni de locuitorii Samosului.

CLIII Thereenii, după ce-l lăsată pe Corobios în insulă, se întoarseră la Thera şi dădură de veste că puseseră temelia unei aşezări într-o insulă pe coasta Libyei. Thereenii hotărâră atunci să trimită [în colonie] câte un frate la doi fraţi 563, prin tragere la sorţi, precum şi bărbaţi din toate cele şapte despărţăminte ale insulei. În fruntea acestora, căpetenie şi rege, urma să plece Battos. Astfel dar trimiseră ei două pentecontere 5, 14 la Plateea.

CLIV Acestea de spun thereenii; în restul povestirii, spusele thereenilor se potrivesc cu ale cyrenienilor68B. Cât despre cele privitoare la Battos, cyrenienii spun cu totul altceva decât thereenii, căci iată ce. povestesc:

În Creta se află un oraş, Oaxos, în care domnea

odinioară regele Etearchos; acesta, având o fiică numită Phronime, a Cărei mamă murise, îşi luă de soţie o altă femeie. Aceasta, după ce intră în casă, dovedi şi cu fapta că era o maşteră pentru 31*

Phronime, făcându-i numai zile amare şi scornind câte toate pe seama ei. În cele din urmă, învinìiind-o că nu e fata cinstita, îşi convinse bărbatul că asta aşa era. F.tearchos, încredinţat de nevasta lui, puse la cale o faptă nelegiuită împotriva fiicei sale. La Oaxos se afla un neguţător din Thera, numit Themison. Etearchos, chemându-l ca oaspete în casa lui, îi smulse jurământul că-l va sluji în tot ce-i va cere. După ce-l puse să jure, îi dădu. fata pe mână, cu porunca s-o ducă cu el departe şi s-o azvârle în mare. Themison, furios de înşelătoria jurământului şi rupând legăturile de prietenie, iată ce făcu: luând cu sine copila, plecă cu corabia, iar când se află în largul mării, ţinând să îndeplinească jurământul faţă de Etearchos, legând-o pe Phronime cu funii, o cufundă în mare şi apoi, după ce o trase pe punte [plecă mai departe] şi ajunse la Thera. După un timp oarecare, Polymnestos, om de vază printre thereeni, o luă ca ţiitoare.

CLV Vremea trecu şi Phronime născu un fiu cu vorba greoaie şi gângav, căruia, după câte zic thereenii şi cyrenienii, i s-a pus numele de Battos; credinţa mea este însă că a avut alt nume, care a fost schimbat în „Battos" când a sosit în Libya, căpătându-şi porecla în urma oracolului ce i s-a dat la Delfi şi a cinstei pe care a primit-o. Într-adevăr, libyenii zic *battos* la rege. Din această pricină, socot eu, Pythia prorocindu-i, l-a numit aşa în limba libyană, ştiind că va fi rege în Libya. Când a ajuns bărbat în toată firea, Battos se duse la Delfi să vadă ce-i cu graiul lui. La întrebarea ce-o puse, Pythia îi răspunse aşa: „Battos, venit-ai pentru vocea ta; dar stăpânul Plioebos Apollo te trimite să întemeiezi o aşezare în Libya cea bogată în turme de mioare" 56 a, [iau] cum ar veni pe eline. ştie, dacă ar fi vorbit în această limbă: „O rege, venit-ai pentru vocea ta"... Battos răspunse la rândul lui: „Stăpâne, într-adevăr venit-am la tine să cercetez oracolul

despre bâlbâiala mea, tu însă prin oracol îmi vorbeşti despre alte lucruri peste putinţă, poruncindu-mi să colonizez Libya. Cu ce putere [te întreb], cu ce oameni?” Dar cu toate câte le spuse, nu izbuti să smulgă Pythiei alt răspuns; cum mereu stăruia în profeţia de mai. Înainte, Battos, lăsând-o în mijlocul prorocirilor ei, plecă la Thera.

CLVI După aceea însă nenorocirile e 7 se ţinură lanţ şi de capul lui Battos, şi de al celorlalţi diereeni. Netiind de unde le veneau pacostele, thercenii trimiseră la Delii să vadă ce era eu necazurile care îi copleşeau. Pythia le profeţi că, dacă împreună cu Battos vor întemeia Cyrene în Libya, le va merge mai bine. În urma acestui oracol, thereenii îl porniră la drum pe Battos cu două pentecontere. După ce aneştia au mers pe mare până în Libya, pentru că altceva, nu puteau. să facă, s-au întors înapoi la Tliera. Thereenii însă au azvântit în ei [cu pietre], când nu dat să coboare, şi nu le îngăduiră să pună piciorul pe pământ, ci îi siliră – să pţlece înapoi r, ce. Aceştia, de nevoie, s-au înturnat pe mare şi au întemeiat o colonie în insula care ¡se află în preajma Libyei, al cărei nume, aşa cum s-a spus mai înainte, este Platcea. Se zice că insula este tot atât de mare ca şi oraşul de astăzi al cyrenienilor.

CLVII La doi ani după aşezarea în această [insulă], cum nu le mergea câtuşi de puţin mai bine, lăsând acolo doar pe unul de-ai lor, ceilalţi plecară cu toţii le Delfi; sosind la locul oracolului, îl cercetară, spuriind că locuiesc în Libya, şi cu toate că locuiesc, acolo, treburile nu le merg de loc mai bine. Pythia, la aceste cuvinte, le răspunse aşa:

Li. bya-n turme bogată de-o ştii mai bine ca mine, Tu «ţie-utulu n-ai fost, pe când eu printi-insa umblat-am, Peste măsuţă mg lui h grupria-ţi defteptăciune.

La auzul vorbelor Pythiei, Battos şi tovarăşii săi plecară pe mare îndărăt. Era. limpede că 2 eul nu le dădea dezlegare mai înainte de a se fi aşezat chiar în Libya. Ajungând în insulă şi luându-l cu ei şi pe celr, 7 n pe care-l. lăsaseră aici, s-au aşezat de astă dată pe «pământul J.ibyei, în faţa insuilei, într-un loc numit Aziris C71. Ţinutul este închis din două părţi de nişte coline împădurite, de toată

frumuseţea, iar pe la poalele uneia din ele curge un râu r 72.

CLVID. Pe aceste meleaguri locuiau ei de şase ani, când într-un şaptelea, libvenii, făgăduindu-le că îi vor duce într-un loc şi mai bun, îi făcură să-şi părăsească [colonia], Libyenii însă, după. ce-i scoaseră de aici, îi minată tot: spre apus, şi pentru ca elenii să nu vadă, în trecerea, lor, locul cel mai frumos din toate, au măsurat în aşa fel ceasurile de mers ziua, încât să treacă [pe acolo] noaptea. Numele acestui loc este Iraxa 57S. În cele din urmă, ducându-i până ia un izvor 574 zis al lui Apollo, grăiră către ei: „Bărbaţi ai Elladei, aici e locul potrivit să-l locuiţi; pe aici cerul este găurit” B7S.

CLIX Pe vremea când trăia Batcos întemeietorul, care a domnit patruzeci de ani, şi fiul său Arkesilaos, care a domnit şaisprezece, cyrenienii rămaserător atâţia la număr ca la început 676, dud fuseseră trimişi să [înte7 neieze] colonia. Sub cel de-al treilea rege, poreclit Battos cel Fericit s77, Pythia, prin oracolele ce le dădea, în îndemna pe toţi elenii să treacă marea ca să se aşeze în T.ihya, la un loc cu cyrenienii. Cyrenienii, într-adevăr, chemau oameni să le împartă pământ. Oracolul Pythiei578 grăia astfel:

Cine târziu va sosi în Libya cea mult dorită.

După-nipartirea păminiului – zic cu – cai se va. foarte.

După ce la Cyrene se adună o mare mulţime de oameni, libyenii de prin împrejurimi şi regele lor, al cărui nume era Adicran, când îşi văzură împărţita o însemnată întindere de pământ, socotinciu-se jefuiţi de ţarina [strămoşească] şi batjocoriţi de cyrenieni, trimiseră soli în Hgipt şi se închinară regelui Egiptului, Apries 2™. Acesta, după ce adună o mulţime de oaste egipteană, o trimise împotriva Cyrenei. Cyrenienii însă, ieşindu-le în întâmpinare spre ţinutul Irasei, se ciocniră cu ostaşii egipteni în preajma izvorului Theste şi ieşiră învingători din încăierare. Egiptenii, care până atunci nu-şi mai încercaseră puterile cu elenii şi nu-i prea luaseră în seamă, au fost nimiciţi în aşa măsură, încât puţini dintre ei se mai înturnară în Egipt. Pentru acest măcel, de c. are-l învinuiau

pe Apries, egiptenii se răzvrătiră împotriva lui.

CLX Acest Battos avu un fiu, anume pe Arkesilaos 690; la începutul domniei. sale, Arkesilaos avu mari neînţelegeri cu fraţii săi 581, până când aceştia, părăsindu-l, se strămutară într-un alt ţinut al Libyei şi, niţelegându-se între ei, întemeiară oraşul care şi astăzi se cheamă Barca r, 8 a> tot ca pe vremuri. Pe când întemeiaţi oraşul, îi dezbinară pe libyeni de cyrenieni. Ceva mai târziu, Arkesilaos porni cu oaste împotriva acelor libyeni care îi primiseră [fraţiil şi care se răsculaseră împotrivă-i; Libyenii, temându-se de el, s-au grăbit s-o ia la fugă spre libyenii dinspre ¡răsărit. Arkesilaos se luă pe urmele fugarilor până când, goiiindu-i mereu, ajunse la Leucon 5HS din Libya, unde libyenii se hotărâră să-l atace. În ciocnirea care a urmat, biruinţa libyenilor asupra cyrenienilor fu atât de mare, că şapte mii de hopliţi 884 cyrenieni căzură pe câmpul de luptă. În urma acestei înfrângeri, Arkesilaos, bolnav şi otrăvit cu o băutură, fu sugrumat de fratele său Learchos 588; dar şi pe Learchos îl ucise printr-un vicleşug soţia lui Arkesilaos, al cărei nume era Eryxo.

CLXI După acest Arkesilaos, urmă la domnie fiul său Battos, care era şchiop şi slăbănog de picioare 53B. Cyrenienii, faţă de nenorocirea 51, 7 ce-i lovise, au trimis la Del.fi să întrebe cum ar fi mai bine să-şi orânduiască treburi Ce ca să aibă parte de un trai fericit. Pytbla îi sfătui să-şi aducă din Mantineea Arcadiei565 un reformator. Cerură, aşadar, cyrenienii, iar mantineenii le-au dat pe unul dintre cei mai de vază cetăţeni, al cărui nume era Demonax 38 fl. Acesta, sosind la Cyrene şi lămurindu-se cum stau lucrurile, mai întâi alcătui trei triburi 3!) O, împărţindu-i astfel; o parte o alcătui din thereeni şi perieri 5B1, alta, din peloponezieni şi cretani, iar pe a treia, din toţi cei veniţi din insule. Pe urmă, alegând deoparte pentru rege pământurile care-i reveneau de drept şi dregătoria preoţească, toate celelalte puteri de care mai înainte se bucuraseră numai regii le împărtăşi poporului.

CLXII Sub domnia acestui Battos, aşa au rămas

lucrurile, dar sub fiul său, Arkesilaos SH2, s-au iscat mari tulburări din pricina onorurilor. Arkesilaos, fiul lui Battos cel Şchiop şi al Pheretjmei, spuse că el nu se va ţine de rânduielile lui Demonax din Mantineea şi ceru drepturile de care se bucuraseră strămoşii săi. Ca urmare, urzi o răscoală, fu învins şi fugi la Samos S38, în timp ce mama sa fugi în Salamina Ciprului 394. Pe acea vreme, xtăpân al Salaminei era Evelthon, cel care a închinat la Delfi un vas de ars tămâie vrednic de a fi văzut, aşezat în tezaurul corinrienilor. Pheretima, după ce sosi la curtea lui Evcithon, îi cetea într-una o oştire cate să-i aducă îndărilt ia Cyrene. Evelthon îi dăruia de toate, afară de armată. Femeia, primind darurile, zicea că sunt frumoase, negreşit; şi acestea, dar mai frumos ar fi să-i dea oştirea cerută. Şi acest lucru îl spunea mereu, după fiecare dar ce i se aducea. Până la urmă, Evcithon îi trimise în dar un fus de aur şi o furcă, pe care se afla ţii un caier de lână. Cum Pheretima rosti iarăşi aceeaşi vorbă, Evolthon zise că astfel de daruri sunt potrivite pentru femei şi nu o oştire.

CLXIII În vremea aceea, Arkesilaos, aflându-se la Samos, strângea pe opricine găsea, [cu făgăduinţa] unei împărţiri de ogoare; când izbuti să adune oaste multă, Arkesilaos se duse la Delfi ca să întrebe oracolul despre întoarcerea lui. Pythia îi proroci aşa: „Loxias 59S vă hărăzeşte să domniţi la Cyrene vreme de opt generaţii, sub patru Battos şi patru Arkesilaos; mai mult decât atât vă sfătuieşte să nu încercaţi [a rămâne]. Cât despre tine, o dată întors la tine acasă, stai liniştit; de vei găsi cuptorul plin de amfore, vezi de nu le arde, ci lasă-le să se risipească în vânt; dacă însă vei aprinde focul, nu intra în ţara împresurată de ape. Altminteri ai să pieri şi tu şi cel mai mândru dintre tauri” 596.

CLXIV Acestea au fost prorocirile Prthiei către Arkesilaos. Iar el, luând cu sine pe cei din Samos, s-a întors la Cyrene, şi, după ce s-a făcut stăpân pe putere, nu şi-a mai adus aminte de oracol, ci a căutat să se răzbune pentru fuga sa pe toţi câţi se răxculaseră împotriva sa. Unii din aceştia au plecat pentru totdeauna din ţară, iar pe

alţii, punând mâna Arkesilaos, îi trimise la pieire în Cipru 897; pe aceştia din urmă îi scăpară cnidienii 598, căci fură aruncaţi de vânt pe coastele lor, şiri trimiseră în Thera 599 Alţi câţiva cyremeni, care îşi găsiseră adăpost într-un turn înalt al urnii anume Aglomăthos, cetăţean fără nicio dregătorie în stat, fură arşi de vii de Arkesilaos, care îngrămădi lemne în jurul turnului. Dându-şi pe dată seama că oracolul pomenise tocmai de cele ce făptuise – deoarece Pythia nu-i îngăduise să dea foc amforelor găsite într-un cuptor – se îndepărtă de bunăvoie de oraşul cyrenicmior, temându-se de moartea ce-i fusese prevestită, căci socotea că locul împrejmuit de apă fi<10 era chiar Cyrene. De soţie avea pe o rudă de-a lui, o fiică a regelui din Barca, al cărui nume era Akzeir c1”. El se duse la acesta, dar aici, câţiva barcceni şi câţiva pribegi din Cyrene, zărindu-i şi recunoscându-l când se plimba prin piaţă, îi uciseră pe el şi pe socrul lui, Alazeir. Aşadar, Arkesilaos, nesocotind oracolul cu sau fără voie, îşi împlini ursita.

C. LXV Mama sa Pherctima, pe când Arkesilaos se afla la Barca, pregătindu-şi pieirea chiar cu mâna lui, se bucura la Cyrene de puterea [regală] a fiului ei, având grijă de treburile obşteşti şi stând de faţă la sfatul senatului, îndată ce află de moartea fiului ei întâmplată la Barca, fugi să-şi afle adăpost în Egipt. Ea se bizuia pe ajutorul pe care i-l dăduse cândva Arkesilaos lui Cambyses, fiul lui Cyrus; căci tocmai acesta era acel Arkesilaos care predase Cyrene în mâinile lui Cambyses şi se învoise să-i plătească tributăjungând în Egipt, Pheretima se înfăţişă lui Aryandes JI 3 cerându-i s-o răzbune, lăsând să se creadă ră fiul ei a murit din pricina dragostei pe care le-o purtase perşilor004.

CLXVI Aryandes acesta fusese satrap peste Egipt, orânduit de Cambyses şi, ceva mai târziu după întâmplările povestite acum, a pierit, vrând să se arate deopotrivă cu Darius. Ştiind bine şi văzând că Darius doreşte să lase pe urma lui ceva care să nu mai fi fost făcut de niciun alt rege, Aryandes îl imită până când îşi căpătă răsplata. Darius, după ce rafinase aurul cât mai curat cu putinţă,

bătuse monedă. Aryandes, cârmuitorul Egiptului, făcu acelaşi lucru cu argintul 605; până în ziua de astăzi argintul „atyandic” este cel mai curat. Darius însă, afund fapta lui Aryandes, învinuindu-l de alte gânduri, că ar umbla să se răscoale împotriva lui. îl ucise ci Oi!

CLXVII Pe acea vreme însă, făcându-i se acestui Aryandes milă de Pheretima, îi puse la îndemână toată oastea 007 cită se afla în Egipt, pedestrime şi corăbii. În fruntea oasfeei de pedestraşi orândui pe Amasis, un marafian l, 08; iar peste corăbii, pe Rărire*, din neamul Pasargazilor G09. Înainte de a-şi porni oştirea, Aryandes, trkniţând un crainic la Barca, cercetă cine era ucigaşul Lui Arkesilaos; dar barceenii luară cu toţii omorul asupra lor, [zicând] că au avut de îndurat multe şi mari rele de pe urma lui Arkesilaos. Când acest răspuns ajunse la urechile lui, Aryandes încuviinţă plecarea oştilor împreună cu Pheretima. Aceasta pricină nu era decât u amăgire de ochii înmii în privinţa expediţiei; căci după credinţa mea, oastea fusese trimisă ca să supună Libya el°.

Neamurile Lihyei sunt multe şi felurite, dar numai câteva erau sub ascultarea marelui rege, iar celor mai multe nici nu le păsa de Darius.

CLXVIII Iată acum, ia rând, aşezarea neamurilor libyene. Începând de la hotarul Egiptului, adyrmachizii Glî sunt cei dintâi locuitori ai ţării; ei au în nenumărate privinţe obiceiurile egiptene, dar portul le e la fel cu al celorlalţi libyeni. Femeile lor poartă la fiecare gleznă brăţări de aramă, îşi lasă părul lung şi, când prind pe ele. vreun păduche, îl strivesc la rândul lor 012 în dinţi şi pe urmă îl scuipă. Asemenea obicei au numai aceşti lyhieni; tot ei sunt singurii lybieni care-i înfăţişează regelui pe fetele de măritat; dacă vreuna îi e cumva pe plac, regele îi ia fecioria. Adyrmacliizii despre care este vorba se întind de la hotarul Egiptului până la portul care se numeşte Plynos 613.

CLXIX După aceştia urmează la rând gyligamii 61J, care Io – cuiesc în ţinutul dinspre apus până la insula Afrodisias U15. Aproape de coasta cuprinsa între aceste

hotare, se află insula Plateea 010 pe care au colonizat-o cyrenienii, iar pe uscat dai de porturile lui Meuelaos 4, 17 şi Aziris fi1H, unde s-au aşezat cyrenienii; de aici începe să crească silfiul 019 şi se întinde din dreptul insulei Plateea până la gura Syrtei r, a o. Obiceiurile băştinaşilor sunt aproape ca ale celorlalţi.

CLXX Lângă gyligami, se întind spre apus asbystii 621 care locuiesc deasupra Cyrenei. Asbystii nu ajung la ţărmul mării, căci de-a lungul lui s-au aşezat cyrenienii. La mânat'ul carelor cu patru cai sunt neîntrecuţi între libyeni; cât despre obiceiuri, se străduiesc să-şi însuşească cât mai multe de la cyrenieiij.

CLXXI Mai spre apus de asbysti se află aushisii 822; aceştia îşi au sălaşul deasupra oraşului Barca şi sunt răspândiţi până la coasta mării în preajma Evesperidelor °23. Cam prin dreptul jumătăţii ţinutului aushişilor locuiesc bacalii C21, un neam puţin la număr, care ajung la mare în dreptul Tauheireizi, oraş din pământul Barcei. Obiceiurile lor sunt aceleaşi ca ale libyenilor de la miazănoapte de Cyrene.

CLXXII Către apus de aceşti aushisi, vin la rând nasamoniizt, neam bogat la număr, care în timpul verii, lăsându-şi turmele lângă ţărmul mării, urcă în ţinutul zis Augila 027 ca să culeagă curmale; pe acolo sunt palmieri din belşug, cu coroană stufoasă, şi toţi roditori.

Acest neam face şi vânătoare de lăcuste, pe care le usucă la soare, le pisează şi, presărându-şi cu ele laptele, îl beau. Au obiceiul ca fiecare să-şi ia mai multe neveste, cu care au legături în comun, într-un chip foarte asemănător cu ceea ce se petrece la mas săgeţi 628: ei se unesc cu femeile după ce mai întâi înfig un par în faţa locuinţei. Când, la nasamoni, un bărbat se însoară pentru prima oară, datina cere ca mireasa, în noaptea nunţii, să se culce pe rând cu toţi oaspeţii; fiecare din cei care s-au culcat cu ea îi dă după aceea darul care se întâmplă să-l fi adus de acasă. Iată cum se leagă ei prin jurământ şi cum ghicesc viitorul: jurământul îl fac atingând cu mina mormintele oamenilor care au trecut drept cei mai drepţi şi cei mai

buni dintre ei; pentru ghicit, ¡se duc la mormintele străbunilor lor şi adorm deasupra lor după ce aii înălţat rugăciuni; dacă în somn li se arată vreo vedenie, o tălmăcesc. Iată cum se leagă ei în frăţia de credinţa; unul dă să bea din pumnul său, iar el bea din pumnul celuilalt; dacă n-au la îndemână niciun fel de băutură, adună praf de pe jos şi îl ling.

CLXXIII Vecini de hotar cu nasamoni i sunt psyllii 029. Aceştia au fost nimiciţi în următoarele împrejurări: vântul de miazăzi, suflând întruna, le-a secat apa din zăcători şi, aflându-se ţara lor toată în fundul Syrtei: a rămais lipsită de apă Bi0. Oamenii, sfătuindu-se între ei, porniră la război împotriva vântului (s-pun numai cele ce povestesc ilibyenii) şi, când ay ajuns în mijlocul nisipurilor, vântul de miazăzi, începând [mai tare] să sufle, i-a îngropat în nisip. După pieiiea lor, tiu pus nasamonii mina pe ţinut fis1.

CLXXIV Mai sus de nasamoni, spre vântul de miazăzi, pe unde mişună fiarele, trăiesc gamfaxanţii fiă a, care fug de toţi oa1 menii şi de tovărăşia oricui. Ei n-au niciun fel de armă de luptă şi nici nu ştiu să se apere. Ei trăiesc [aşa cum un spust deasupra flă3 nasamonilor.

CLXXV De-a lungul mării, spre soare-apune, urmează makii 634, care-şi rad părul, lăsând să crească doar un moţ în creştet, şi-şi rad amândouă tâmplele până la piele; la război, poarta pavăză din piei de struţ 6ZS. Prin ţinutul lor curge fluviul Kinyps 630 care, izvorând din aşa-zisa colină a Hantelor 037, se varsă în mare. Această colină a Hantelor este acoperită cu pădure deasă, deosebindu-se cu totul de Libya cea golaşă, despre care am vorbit mai înainte; de la mare până aici sunt două sute de stadii 630.

CLXXVI Dincolo de aceşti maki se află gyndaniie39, ale căror femei poartă [fiecare] un mare număr de brăţări de piele în jurul gleznelor, după câte se zice, din următoarea pricină:. [femeia] îşi pune câte o brăţară pentru fiecare bărbat cu care a avut legături; cea care are cele mai multe e deosebit de preţuită, ca una care a fost iubita de cei mai mulţi bărbaţi.

CLXXVII O limbă de pământ care înaintează în mare [pornind din ţinuturilel acestor gyndani este locuită de lotofagi u4 (l care trăiesc hrănindu-se duar cu fructe de lotus C41. Fructul lotusului este de mărimea boabei de fistic, iar dulceaţa lui aminteşte de curmală. Din acest fruct lotofagii fac şi vin.

CI, XXVIII După lotofagi, de-a lungul ţărmului mării, vin la rând mahlii 012 care, şi ei, mănâncă lotus, dar, ce e drept, mai puţin decât cei despre care s-a vorbit mai înainte. Ei se întind până la un mare fluviu, al cărui nume este Triton 643; acest fluviu se varsă într-un lac întins, Tritonis în mijlocul căruia se află o insulă numită Phla 645. Se spune că, după o profeţie, această insulă trebuia să fie colonizată de lacedemonieni.

CLXXIX Se mai povesteşte de asemenea şi următoarea legendă: Iason, după ce i s-a terminat de făcut corabia Algo! a poalele Pelionului, punând pe corabie, afară de o hecatombă, şi un scaun de bronz cu trei picioare, a pornit în jurul Peloponesului, vrând să ajungă la Delfi.

Pe când se afla pe drum, plutind spre capul Malea 846, l-a prins vântul de miazănoapte, care l-a abătut spre Libya, Mai înainte de a fi zărit uscatul, Tason se pomeni în apele puţin. adânci ale lacului Tritonis. AfJându-i-se în mare încurcătură cum să iasă de acolo, i s-a arătat Triton °47, care i-a cerut lui Iason să-i închine lui trepiedul, spunându-i că, în schimb, va pune pe corăbieri pe calea cea bună şi-i va lăsa să plece teferi. Iason învoindu-se, Triton le arătă ieşirea din apele joase [ale lacului] şi aşeză trepiedul în propriul lui sanctuar; după aceea profeţi chiar de pe trepied, dezvăluindu-le tovarăşilor lui Iason tot ce avea să li se întâmple, şi le mai spuise că, atunci când vreunul din urmaşii celor care fuseseră tovarăşi de drum pe Argo va lua cu sine trepiedul, atunci va trebui negreşit ca în jurul lacului Tritonis să se ridice o sută de cetăţi elene. Când au auzit despre profeţie, libyenii din împrejurimi au ascuns trepiedul 648.

CLXXX Dincolo de aceşti mahli se află ausii04B;

aceştia, ca şi mahlii, locuiesc în jurul lacului Tritonis, despărţiţi de mahli prin râul Triton. Mahlii îşi lasă chica să le crească la spate, iar ausii, în faţă. Pe timpul unei sărbători care are loc în fiecare an în cinstea Athenei, fetele de pe la ei, împărţindu-se în două tabere, se bat între ele cu pietre şi ciomege, zicând că săvârşesc datina strămoşească în cinstea unei zeiţe născute pe meleagurile lor, pe care noi o numim Athena 650. Fetele cate mor de pe urma rănilor trec drept „fecioare neadevărate”. Înainte de a lăsa fetele slobode să lupte, iată ce mai fac pe cheltuială comună: împodobind de fiecare dată pe fata cea mai frumoasălK1, cu coif corintian, cu armură elinească şi urcând-o pe un car de război, o plimbă de jur-împrejurul lacului. Cu ce şi-or fi împodobit ei fetele mai înainte de a se fi pripăşit pe la ei elenii, n-aş putea «pune, dar bănuiesc că le găteau cu arme egiptene; căci, pe cât socot, şi scutul şi coiful le-au venit elenilor din Egipt6! 52. Athena – zic băştinaşii – este fiica lui Poseidon fl51 şi a lacului Tritonis 054; având o supărare i) 155 oarecare împotriva tatălui ei, s-a încredinţat lui Zeus, iar Zeus a înfiăt-o. Aşa povestesc ei. Femeile le au în comun; nu locuiesc împreună, ci se împerechează cu ole ca vitele. Când pruncul mici femei se face mai măricel, în luna a treia de la naştere se adună la un loc toţi bărbaţii şi, cui îi seamănă copilul, al aceluia. socot că este un, li.

CLXXXI Aceştia, despre care am pomenit, sunt nomazii libycni ele pe coasta mării. Deasupra acestora, spre inima uscatului, începe Li-bya, pe unde mişună fiarele, iar dincolo de ţinutul plin de fiare, se întinde un val de nisip care porneşte tocmai de la Teba Egiptului 657 şi ajunge până la Coloanele lui Heracles „r 8. De-a lungul acestui val, la depărtare de cel mult zece zile unele de altele, se află nişte dâmburi de sare bolovănoasă, înalte ca nişte coline, şi din vârfurile fiecărei coline ţâşneşte din inima >sării o apă rece şi dulce). prin împrejurimi locuiesc oameni – care sunt ultimii dinspre pustiu, dincolo de ţinutul cu jivine.

Cei clintii „începând de la Teba cale de zece zile 660

de mers, sunt ammonieniiuol, având-uşi sanctuarul legat de [cultul] lui Zeus Tebamil 002; căci şi la Teba, cum am spus mai înainte bă3, [ca şi aici], se află o statuie a Zeului înfăţişat cu cap de berbec. Ei mai au şi o altă apă de izvor 604; în revărsatul zorilor apa este călduţă, când târgu) este în toi, ceva mai rece, iar spre amiazi se face chiar rece de tot; atunci îşi udă şi grădinile. Pe măsură ce ziua scade, apa îşi ipierde din răceală; până la scăpătatul soarelui, s-a făcut iar căldicică şi se încălzeşte mereu cu cât se apropie de miezul nopţii; atunci clocoteşte de-a binelea. Cum trece de miezul nopţii, începe iar să se răcească, până spre ziuă665. Izvorul acesta poartă numele ele „Fântâna Soarelui” 666.

CLXXXII După am-monieni, de-a lungul valului de nisip, cale de alte zece zile007, se înalţă o [altă] colina de sare, ca şi la ammonieni, precum şi un izvor de apă; şi în jurul acestei coline locuiesc oameni. Numele ţinutului este Augila668. Prin părţile acestea vin adesea nasamonii ca să culeagă curmale fla9.

EI. XXXIII De la Augila, cale de alte zece zile, dai de încă o colină de sare şi de apă şi de mulţi palmieri roditori 67C\ ca şi în celelalte oaze, de altfel, şi oameni locuiesc prin părţile locului, numiţi garamanţiol1, un neam foarte puternic; ei cară pământ de acoperă sarea şi aşa îşi fac semănăturilelea mai scurtă cale... până la lotofagi [trece.pe la ei] 073, drumul tini rid câni treizeci de zile” 74. Pe la ei se găsesc şi boi care pasc de-a-ndărătelea. Iată de ce umblă ei aşa: coarnele lor 6 Înt încovoiate înaintel7! î, de aceea sunt nevoiţi să pască dând mereu îndărăt. Mergi lui înainte, n-ar putea [să pască], fiindcă li s-ar înfige coarnele în pământ. Încolo, nu se deosebesc de loc de ceilalţi boi, afară de aceasta, de grosimea şi de tăria pielii U7H.

Aceşti garamanţi U77 vânează din care cu patru cai a™, troglodiţi etiopieni. Troglodiţii etiopieni u79 sunt cei mai iuţi la picior dintre toţi oamenii despre care am auzit vorbindu-se. Ei mănâncă şerpi, şopârle şi tot soiul de târâtoare. Au o vorbire care nu seamănă cu niciun alt grai,

ci scot nişte ţipete.ca de liliac 080.

CLXXXIV De la garamanţi, după alte zece zile de drum, găseşti o alta movilă de sare şi apă; oamenii care locuiesc prin preajmă se numesc ataranţi681; dintre toţi oamenii pe care-i ştim, sunt singurii care nu poartă nume682; laolaltă, au numele de ataranţi, dar unul de altul nu se deosebesc prin niciun fel de nume. Oamenii aceştia blestemă soarele când ajunge la nămiezi şi îi aruncă tot felul de ocări, pentru că fizic ei], prin arşiţa lui îi arde <îi pe ei, şi ţara lor 08S.

De mai mergi încă zece zile, apare un alt dâmb de sare şi apă şi oameni care locuiesc în jur. Vecin cu dâmbul de sare se înalţă un munte al cărui nume este Atlas Muntele este îngust, rotunjit din toate părţile şi atât de înalt – se spune – încât nu i se poate vedea vârful; într-adevăr, neirii nu-l părăsesc niciodată, nici vara, nici iarna. Cei de prin partea locului spun că ar fi stâlpul care sprijină cerul 685, iar numele acestor oameni se trage după. cel al muntelui, căci se numosc atlanţi. Se mai zice că ei n-ar mânca niciun fel de vietate6BC şi că somnul lor e totdeauna fără vise.

CLXXXV Până la aceşti atlanţi am putut să înşir numele celor oare locuiesc de-a lungul valului de nisip, dar dincolo de aceştia nu mai ştiu. Spinarea de nisip se întinde până la Coloanele lui Ilerades şi chiar mai departe încă; [şi pe aici], tot la zece zile de drum, se află câte o baie de sare şi aşezări de oameni. Locuinţele tuturor acestor oameni sunt clădite din bolovani de sare 687, căci pe aici Libya începe să fie lipsită de ploi; altfel, dacă ar ploua, zidurile fiind de sare, ploaia le-ar surpa. Sarea care se scoate prin partea locului este şi albă şi porfirie680. Dincolo de val – spre miazăzi şi inima Libyei – începe ţinutul deşert, fără apă, fără fiare, fără ploi şi copaci, pe unde nu este niciun strop de umezeală

CLXXXVI Şi aşa, pornind din Egipt şi până la lacul Tritonis B8°, trăiesc libyenii nomazi care se hrănesc cu carne şi beau laptefilM, dar nu se ating de carnea de vacă, din aceeaşi credinţă ca şi egiptenii 092, şi nici porci O: 8

nu cresc. lJână şi femeile cyrenienilor socot că nu se cuvine să mănânce carne de vacă, arătând astfel cinstire Isideieib4 din Egipt, ba mai ţin şi posturile şi sărbătorile zeiţei. Cât despre femeile barceenilor, pe lângă carne de vacă, ele nu bagă în gură nici carne de porc. Aşa stau lucrurile pe acolo.

CLXXXVII Spre asfinţit de lacul Tritonis, libyenii nu mai sunt nomazi 095, nu mai au aceleaşi obiceiuri şi nu le fac copiilor lor ceea ce obişnuiesc să le facă nomazii. Libyenii nomazi, chiar dacă nu toţi – acest lucru n-aş putea să-l spun negreşit – dar mulţi dintre ei fac următoarele: cond copiii lor ajung pe la patru ani, le ard vinele din creştetul capului 096 cu lână de oaie încă plină de grăsime, ba unii din ei, şi pe cele de pe tâmple, ca, în felul acesta, pe toată viaţa, să nu mai fie supăraţi de lichidul care curge din cap; de aceea, zic ei, sunt atât de sănătoşiU97. E drept, libyenii sunt cei mai sănătoşi din toţi oamenii pe care-i cunoaştem; dacă cumva din această pricină, asta nu cutez <s-o spun, dar nu e mai puţin adevărat că sunt cei mai sănătoşi. Dacă, în timp ce le ard vinele copiilor, aceştia încep să se zvârcolească, le-au găsit ei leacul: îi stropesc cu ud de ţap698 şi astfel îi izbăvesc. Eu unul nu fac decât să spun cefe povestite de libyeni.

CLXXXVJII Iată care e la nomazi rânduiaila jertfelor. După ce încep sacrificiul, tăind o bucată din urechea vitei de jertfă, o aruncă peste pod 699, şi abia după aceea sucesc gâtul animalului. Ei aduc jertfe numai Soarelui şi Lunii 700; acestor [două! divinităţi le jertfesc toţi libyenii, însă cei care locuiesc în jurul lacului Tritonis îi jertfesc, cu osebire Athenei, apoi lui Triton şi lui Poseidon.

CLXXXIX Cât priveşte îmbrăcămintea şi egidele 701 statuilor Athenei, elenii le-au luat de la femeile libyene, afară doar de faptul că haina libycnclor este de piele şi că ciucurii 702 de la egidele lor nu slut şerpi, ci cureluşc, încolo veşmântul lor se potriveşte întru totul cu al zeiţei. Până şi numele mărturiseşte că haina cu care sunt împodobite statuile zeiţei Pallas vine din I.ibya; într-adevăr, femeile libyene pun peste veşmântul lor piei de capră

curăţite de peri şi cu ciucuri pe margine, vopsite în roşu-aprins. De la aceste piei, [„egei: <] 70 i, elenii au împrumutat denumirea de eg*ide.* Părerea mea este că până şi ţipetele ascuţite care însoţesc slujbele religioase acolo s-au ivit [ca datină] pentru prima oară; căci libyenele practică foarte, frumos acest obicei. Şi înhămatul a patru cai la un car tot de la libyeni l-au învăţat elenii 704.

CXC Nomazii îşi îngroapă morţii la fel ca elenii, afară de nasamoni. Aceştia îi îngroapă şezând 70 r, având grijă ca, în clipa când omul îşi dă sufletul, să-l pună pe şezut ca nu cumva să-l apuce moartea culcat 7 nn. Locuinţele lor sunt durate din beţe de asfodel împletite cu trestie şi pot fi mutate din loc în loc. Acestea le sunt obiceiurile.

CXCI T. a apus de fluviul Triton, dincolo de ausi 707, se află libyenii plugari 7 iis care locuiesc în case; numele lor este acela de maxi 7” 8. Ei poartă păr numai pe partea dreaptă a capului, stingă o rad, iar corpul şi-l vopsesc în roşu cu chinovar. Ei zic că s-ar trage din bărbaţii veniţi de la Troia710. ara lor 711 şi restul Lihyei care se întinde spre apus este mult mai bogată în animale sălbatice şi mai împădurită decât ţara nomazilor. Partea răsăriteană a Libyei, unde locuiesc nomazii, este joasă şi nisipoasă până la fluviul Triton, dar, de la acest fluviu spre apus, ţinutul plugarilor e foarte muntos, împădurit şi plin de fiare Tia. Pe la ei se află şerpi uriaşi şi lei; tot la ei se află elefanţi71”, urşi, şerpi veninoşi, măgari cu coarne, dihănii cu cap de câine, cum şi fără cap – după câte spun libyenii – cu ochii aşezaţi pe piept, precum şi bărbaţi. şi femei sălbatice – li, pe lângă o sumedenie de alte sălbăticiuni care nu-s fiare plăsmuite.

CXCII I-a nomazi nu afli asemenea animale, ci alte soiuri, cum ar fi antilopen5, gazele, bivoli şi măgari, nu din cei cu coarne, „ci alt soi „nebăutori” (căci într-adevăr nu beau) 716 – oricii 717, din ale căror coarne se fac braţe pentru lirele fenicienilor71” (animalul acesta este mare cât un bou), vulpi pitice, hiene, arici, berbeci sălbatici, dictyi 71D, şacali, pantere, boryi 720, crocodilii de trei coţi care trăiesc pe uscat721, semănând foarte mult cu şopârlele,

struţi, nişte şerpi mici cu câte un corn fiecare 72S. Anima, Ide de pe aici sunt acestea şi cele care se găsesc prin alte părţi, afară de cerb şi mistreţ; cerbul şi mistreţul lipsesc cu desăvârşire din Libya r J3. Tot în acest ţinut se află trei feluri de şoareci; unii xint numiţi „bipezi” 724, alţii „zegeri” (e vorba de un cuvânt libyan care în limba elină ar însemna „coline”) alţii „arici” 72 i. Pe aici mai sunt şi nevăstuici care trăiesc în silfiu 73 (i, aidoma celor din Tartessns. Cam arătca jivine sălbatice are pământul libyenilor nomazi, după cât am putut afla cercetând cu multă luare aminte 727.

CXCIII După libyenii maxi vin zavekii 728, ale căror femei mină carele la război.

CXCIV D.ar dincolo de aceştia sunt gyzanţii 27S>, în ţinutul cărora albinele fac multă miere, cu mult mai multă încă face – se spune – iscusinţa omului. Oamenii aceştia se vopsesc cu toţii cu roşu 730 şi mănâncă maimuţe, care mişună prin munţii lor 731.

C. XCV Carthaginezii povestesc că, în faţa gyzanţilor, se află o insulă pe nume Kyrauis lungă de două sute de stadii, dar îngustă, pe care poţi trece lesne de pe uscat, plină de măslini şi viţă de vie; pe insulă este un lac din apele căruia fetele localnicilor scot din mâl 73 s firişoare de aur, cu nişte pene de pasăre muiate în păcură. Dacă acestea se întâmplă cu adevărat, nu ştiu; scriu îşi eu ce se povesteşte. Poate să fie şi adevărat, de vreme ce am văzut chiar eu, cu ochii mei, la Zakynthos cum se scoate păcură din apele unui lac 70 i. Prin împrejurimi se află chiar mai multe lacuri, dar cel mai mare dintre ele este – oricum l-ai măsura – de şaptezeci de picioare şi adânc de două braţe; în apa lacului oamenii vâră o prăjină de vârful căreia leagă o ramură de mirt – şi apoi scot afară păcura prinsă de mirt, având miros de catran, dar altfel mai bună decât cea de Pieria 733. Păcura este turnată într-o groapă săpată la marginea lacului. Gând se adună îndeajuns, atunci este scoasă din groapă şi vărt sată în amfore. Ceea ce cade în lac, scurgându-se pe sub pământ, iese la iveală în mare; marea e la o depărtare de patru stadii de lac7S0... Astfel,

şi cele [ce se spun] cu privire la insula din vecinătatea coastei Libyei ar putea fi adevărate 7S/.

CXCVI Carthaginezii mai povestesc încă ceva: în Libya, dincolo de Coloanele lui Heracles, se găseşte un ţinut locuit de oameni 73”. Ori de câte ori ajung carthaginezii acolo. şi-şi descarcă mărfurile, după ce le înşiră la rând de-a lungul ţărmului, se urcă iarăşi pe corăbii şi fac să iasă fum. Băştinaşii, văirind fumul, se apropie de ţărmul mării, pun aur lângă mărfuri, apoi. se îndepărtează de acolo. Carthaginezii, «e dau atunci jos de pe corăbii, îl cântăresc din ochi şi, dacă aurul li se pare potrivit cu marfa, îl iau cu ei şi se duc; dacă nu li se pare îndeajuns, se suie din nou pe vasele lor şi aşteaptă; ceilalţi apro. prindu-se, mai adaugă alt aur pe lângă cel pe care îl puseseră, până când îi mulţumesc. Nu «e înşală unii pe alţii; ei nu se ating de aur mai înainte de a fi egalat, după socoteala lor, preţul mărfurilor, şi nici băştinaşii nu se ating de mărfuri mai înainte ca ei să fi luart aurul 739.

CXCVII Iată deci care sunt libyenii ale căror nume le pot. Înşira740. Celor mai mulţi din ei, acum „ca şi pe vremuri, de altfel, nici nu le pasă de regele mezilor. Aş mai avea încă de spus despre această ţară că e locuită numai de patru neamuri şi nu de mai multe 741 – pe câte ştiu eu – şi anuijie, două băştinaşe şi două nu; libyenii şi etiopienii sunt băştinaşi, unii lo: cuind Libya de miazănoapte, iar ceilalţi la miazăzi. Fenicienii şi elenii sunt pripăşiţi 74 i!

CXCVIII Eu aed că Libya nu e destul de mănoasă ca să fie pusă alături de Asia şi Europa, aară doar de ţinutul Kynips 743, care poartă acelaşi nume eu fluviul. În bogăţia roadelor 32*

Mfenoooi

Demetrei, ţarina este de o seamă cu cele triai rodnice pământuri şi nu se aseamănă de fel cu restul Libyei; pe Aici pănnntul este negru, bine udat şi n-are a se teme nici de uscăciune, nici de înecul ploilor; căci prin această parte a Libyei plouă. Bogăţia roadelor de grâne este la fel tu a ţării Babilonujui 744. Bun e şi pământul locuit de evesperiţi 745; când recolta este din cele mai. bune, dă rod

însutit, dar pământul Kynipsului dă de trei ori pe atât. i

CXCIX Mai trebuie amintit că şi Cyrenaica, cel mai înalt 740 ţinut din această parte a Libyei locuită de nomazi, se bucură de trei anotimpuri vrednice de luat. În seamă: în primul rând, se coc şi ajung numai bune de secerat sau de cules roadele de pe ţărmurile mării; când acestea sunt gata strânse, vine dudul culesului în regiunile din mijloc, care se întind mai sui de ţărmul mării, aşa-numitele „dealuri" 717. După ce s-a terminat şi culesul roadelor de la mijloc, se coc abia cele din partea cea mai de sus a ţinutului, aşa încât, când primele roade sunt băute şi mâncate, cele din urmă abia se strâng. În acest chip anotimpul culesului ţine opt luni la cyrenieni. Dar cu acestea să ne oprim aici.

CC Perşii care trebuiau s-o răzbune pe Pheretima74S, porniţi din Egipt sub conducerea lui Aryandos, ajunseră la Barca şi împresurară cetatea, cerând prin «oii să le fie daţi pe mână cei vinovaţi de uciderea lui Arkesilaos; cum însă întregul oraş era făptaş la omor, barceenii nici n-au primit să stea de vorbă. Atunci perşii au împresurat Barca vreme de nouă luni, săpând şanţuri pe sub pământ 749 până la zidul de apărare, dând totodată şi puternice asalturi. Şanţurile însă au fost descoperite de un meşter arămar, cu ajutorul unui scut de bronz 780. Meşterul a făcut astfel: purtând scutul înăuntrul cetăţii de jur-împrejurul zidului [cel mare], îl lipea mereu de pământ; pe alocuri pe unde-l punea rămânea mut, dar pe unde se săpa, bronzul scutului răsuna. Barceenii, săpând atunci pe acolo din partea opusă, îi omorau mereu pe perşii care lucrau la săpături. Iată ce au născocit pentru şanţurile subpământene; cât despre asalturi, barceenii le tot respingeau.

CCI După ce s-au istovit vreme îndelungată şi mulţi au ciifcuh din amâmlouă părţile – şi mai ales din partea perşilor – Arnasis, căpetenia oştirilor de uscat, urzi un vicleşug: dându-şi seama că barceenii nu pot fi cuceriţi cu puterea braţului, ci numai prin viclenie, făcu aşa: punând să se sape peste noapte o groapă lată, întinse peste ea

nişte lemne subţiri, iar peste podeaua de lemne aşternu un strat de pământ, potrivindu-l la fel ele înalt ca locul de primprejur. În revărsatul zorilor îi chemă pe barceeni să stea de vorbă; ei primiră bucuros şi, până la urmă, căzură la învoială. Această învoială o făcură astfel, depujiind jurăminte deasupra gropii ascunse: că atâta vreme cât pământul [de sub picioare] va rămâne aşa cum este, atâta să dăinuiască şi jurământul; barceenii făgăduiau să-i plătească marelui rege un tribut potrivit 751, iar perşii să nu facă nicio altă daună batceenilor. După pecetluirea jurământului, barceenii, încrezându-se în perşi, au ieşit din cetate şi au îngăduit să intre înăuntru zidurilor cine vrea dintre duşmani, deschizând larg toate porţile. Perşii însă surpară puntea ascunsă şi năvăliră înăuntru. Ei au dărâmat puntea pe care o făcuseră ca să nu-şi calce jurământul 7 il2, căci se legaseră faţă de barceeni ea jurământul să rămână în picioare atâta vreme cât va rămânea şi pământul aşa cum era atunci; după dărâmare însă, jurământul nu mai rămânea în picioare.

CCIT Pe cei mai vinovaţi dintre barceeni, după ce îi fură daţi pe mină de perşi, Pheretima [puse] să-i tragă în ţeapă de jur-împrejurul zidului cetăţii, iar femeilor acestora tăindu-le sânii 759 t împodobi cu ei zidul. Ceilalţi barceeni porunci să fie lăsaţi pradă perşilor, afară doar de cei care făceau parte din familia Battiazilor şi nu erau părtaşi la omor. Acestora le încredinţă Pheretima oraşul.

CCIII Perşii, robind pe ceilalţi barceeni, făcură cale întoarsă. Când au ajuns aproape de cetatea cyrenienilor, aceştia, ţinând seama de spusa unui oracol, îi lăsară să treacă prin oraş. În timp ce oştirea îl străbătea. Badres 7S4, capul oştirii de pe corăbii, porunci ca cetatea să fie cucerită, dar Amasis, capul celei de pe uscat, nu îngădui acest lucru; el îi reaminti lui Badres că fuseseră trimişi numai împotriva unui singur oraş elen.

Barca. Însă după ce trecuseră de Cyrene şi-şi aşezaseră tabăra pe colina lui Zeus Lycaios 755, s-au căit că n-au cucerit şi Cyrene. Atunci, încercară să pătrundă înăuntru pentru a doua oară, dar cu temenii nu-i mai

lăsară. Atunci, în sufletele perşilor, deşi niciunul n-a avut de înfruntat vreo luptă, se cuibări spaima luând-o deci la fugă, se opriră icaun la şaizeci de stadii depărtare. Când tabăra fu gata aşezată în acel loc, sosi din partea lui Aryandes un sol care-i chema în ţară. Perşii, ecrind de la cyrenieni să le dea merinde pentru drum, le primiră şi, luându-le cu ei, plecară spre Egipt. De aici înainte însă, până când au ajuns în Egipt, libyenii, luându-se pe urmele lor, îi omorau pe cei care se răzleţeau şi pe cei care de-abia se mai tirau, ca să le ia îmbrăcămintea şi armele.

CCIV Această oaste a petrilor a pătruns cel mai adânc în Libya, până la Evespetides. Barceenii luaţi în robie au fost târâţi din Egipt în pribegie 756 în preajma marelui rege. Regele Darius le dărui pentru aşezare un târg în regiunea Bacterienei 757; acestei aşezări ei îi dădură numele de Barca; şi pe vremea mea ea mai era încă locuită, în ţinutul Bactrianei.

CCV Cât despre Pheretima, nici ea nu-şi sfârşi cu bine viaţa. De îndată ce s-a întors din Libya în Egipt – după ce se răzbunase pe barceeni – a. avut o moarte cumplită: – fu mâncată de vie de viermi, aşa că într-adevăr răzbunările crunte aduc asupra oamenilor mânia zeilor.

Iată cât de cumplită. şi de mare a fost răzbunarea Pheretimei, fiica lui Battos 7S8, împotriva barceenilor.

Îl vezi *Istoria Romhnei*, vol. I, Ed. Acud. K.P. R., 1960, p. 155 şi urm.

*8 Ibidem*, cup. CIV.

*D Ibidem*.

1 Chipucile animalelor suit îiifâiţâşate totdeauna în mişcare, înlănţuite în luptă, cu dinţii rinjfyi etc.

3 G. Ci I o l: *7., flistaim gmcqte**, II, Paris, 1938, pp. 17 şi urm. îi II. B e n g t s-o o, *Cii xhheba Getebidite*, Mttndicn, 1950, p. 128.

4 Informaţiile lui Ptolemeus sunt păstrate la doi scriitori greci: la Straba, *Teuyţ>a. q>ivA* cartea a VTI-a, cap”. III? i urm., ed. Didot, îngrijită de C. Müller şi F. Diibner, Paris, 1853, şi la Arrian, *Uirierarium Alexandri*, cap. XVI, în *Retiqua Ani ani et scriptorul» da rebus*

*Alexandri Magni*, cd. Didot, îngrijită de C. Müller, Pari», 1877.

1 Vezi P. Alexaiulreu», *Retragerea lui Darhtt din expediţia scitică*, în „Studii şi cercetări de istoric veche”, Vil, 3 – 4, J956.

„*Ve*. *d* suxastă carte, cnp-CLV…

3 Cartea a IW, cap. CLXI şi carte «a IV şi, cap. CUX.

1 Cartea a II-a, m². EI. XXXI-CLXXXII.

*Ibidrm*, r. ip. CLXVII.

II Sciţii cot ochii la toţi robii din pricina laptelui Pe care-l 1 beau făcând minatoarele: după ce iau – nişte ţevi de os, foarte asemănătoare cu fluierele, şi e vâra în partea dinapoi a iepelor, s îi filă în ele cu gura. În tinxp ce unii suflă, alţii mulg. Ei spun că fac aşa, deoarece vinele tepei se umflă când se suflă în ele iar ugerul coboară. După ce termină mulsul, toarnă laptele în ciubere adânci de lemn aşewnd în jurul lor [, pe sclavii orbi], îşi bat laptele; partea din lapte care – se ridică deasupra, purând-o la o parte, o socot mar buna, iar pe cea care se lasă ila fund, mai slabă *Aedt* cealaltă, pm aceste – pricini orbesc şciţii pe oricine ar prinde i ei nu pişti, ci nom-i.

V După câte spun «elfii, cel mai binar dintre toate – neamurile pământului este neamul lor-11, care s-a născut astfel 12: mai întâi, în ţinutul acesta, pe atunci pustiu, s-a ivit un om.cu numele de Tărgitaos i3. Părinţii acestui Tatgitaos – «pun ei, povestind lucruri cărora eu nu le pot da crezare, dar aşa povestesc ei – ar fi fost Zeus şi o fiică a fluviului Borysthenes. O atare obârşie a avut deci Tărgitaos, iar el, la trândul lui, a avut trei fii: pe Lipoxais, pe Arpoxais şi pe Colaxais J1, cel mai tânăr. Pe timpul domniei acestora, au căzut în Sciţia din cer nişte lucruri de aur; un plug, un jug, o bardă cu donă tăişuri şi o cupă 15. Primul dintre ei care le-a văzut, anume fratele cel mai vârstnic, s-a apropiat cu gândul să le ia, dar aurul, când a ajuns la el, s-a prefăcut în flăcăii După plecarea lui, a venit al doilea, dar şi lui i s-a întâmplat acelaşi lucru. Aurul, arzând cu văpăi, i-a îndepărtat deci pe cei doi; dar când s-a ajpropiat al treilea, cel mai tânăr, aurul s-a stins, iar el l-a

putut duce cu sine acasă. Faţă de această întârr»”.

VIII Aşa. povestesc sciţii despre ei înşişi şi despre ţinutul din sus de ei. Iată însă ce spun şi elenii care locuiesc în Pont: Heracies, pe dund mina vacile lui Geryon 2”, a ajun «în această parte a lumii, pe atunci pustie, astăzi locuită de sciţi. Geryon sălăşluia în afara Pontului, avându-şi lăcaşul în insula pe care elenii o numesc Erythreia, cea din faţa Gedeireiiar Gedeira se află dincolo de Coloanele lui Heracles, pe ţărmul Oceanului. Merge vorba, fără să fie însă dovedită în fapt, că Oceanul, după ce izvorăşte la soare-răisare, înconjoară cu apele lui tot. pământul. Aşadar, când Heracles a ajuns de aici pe meleagurile numite acum Sctţia, apucându-l viscolul şi gerul, «-a acoperit cu pielea